

Kriminologiska institutionen

Staffan Litzén

Oro för brott i urban miljö

Trygghetsundersökningar med
anknytning till Stockholm

Rapport 2006:1

Kriminologiska institutionen
STOCKHOLMS UNIVERSITET
106 91 Stockholm
www.crim.su.se

Oro för brott i urban miljö.
Trygghetsundersökningar med anknytning till Stockholm.
Staffan Litzén

Rapport 2006:1
Kriminologiska institutionens rapportserie

© Kriminologiska institutionen
ISSN 1400-853X
ISBN 91-7155-292-8

1:a upplagan, 200 exemplar

Kriminologiska institutionen

Staffan Litzén

Oro för brott i urban miljö

Trygghetsundersökningar med
anknytning till Stockholm

Rapport 2006:1

Kriminologiska institutionen
STOCKHOLMS UNIVERSITET
106 91 Stockholm
www.crim.su.se

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
Förord	5
Tabellförteckning	6
Figurförteckning	10
1. Inledning	11
1.1. Bakgrund	11
1.2. Syfte, frågeställningar och uppsatsens disposition	17
2. Teori, tidigare forskning och vetenskapsteoretisk utgångspunkt	19
2.1. Teoretiskt perspektiv på oro för brott i staden	19
2.2. Tidigare svensk forskning	25
2.3. Vetenskapsteoretisk utgångspunkt	26
2.4. Centrala begrepp	27
3. Undersökningar och metodfrågor	30
3.1. De centrala undersökningarna	30
3.2. Liljeholmsundersökningens genomförande och bortfallsanalys	31
3.3.1. Genomförande och svarsfrekvens	32
3.3.2. Bortfallsanalys	34
3.3. Tre metodfrågor	38
3.3.1. Oroindex	39
3.3.2. Två centrala frågor	42
3.3.3. Mäter frågorna endast oro för brott?	45
3.4. Sammanfattning	46
4. Fyra dimensioner av oro för brott och trygghet	47
4.1. Allmän oro för att utsättas för brott	48
4.2. Konkret oro för brott i bostadsområdet	49
4.2.1. Övergripande oro i bostadsområdet	50
4.2.2. Bostaden	50
4.2.3. Bostadshuset/närmiljön	51
4.2.4. Bostadsområdet	52
4.2.5. Rädd för vissa personer i området	54
4.2.6. Generell trygghet i bostadsområdet	55
4.3. Rutinaktiviteter och oro	56
4.3.1. Arbetet	57
4.3.2. Nöjeslivsaktiviteter	57
4.3.3. Kollektivtrafik	59
4.3.4. Bilåkande och bilen	62
4.4. Altruistisk oro	64
4.5. Sammanfattning	65

5. Konsekvenser av oron	67
5.1. Avstått aktivitet	70
5.2. Konsekvenser i vardagslivet av oron för brott	73
5.2.1. Stora konsekvenser	75
5.2.2. Medelstora konsekvenser	75
5.2.3. Små konsekvenser	77
5.3. Sammanfattning	79
6. Geografiska variationer	81
6.1. Sverige	81
6.2. Stockholms län	83
6.3. Stockholm stad	85
6.4. Stadsdelsområden	87
6.5. Stadsdelar	89
6.6. Bostadsområden i samma stadsdel	90
6.7. Sammanfattning	91
7. Faktorer som påverkar upplevelsen av oro för brott	92
7.1. Kön	93
7.2. Ålder	95
7.3. Utsatthet för brott	98
7.4. Problemnivå i bostadsområdet	100
7.5. Informationskällor om brott	102
8. Sammanfattning och slutdiskussion	106
Litteraturförteckning	110
Bilaga 1. Tabellbilaga	126
Bilaga 2. Presentation av de olika undersökningarna	130
Bilaga 3. Enkäten i Liljeholmsundersökningen	145

Sammanfattning

Syftet med denna licentiatuppsats är att beskriva och analysera oro för brott i en urban miljö, Stockholm, och att undersöka om detta sociala fenomen går att tolka och presentera på ett annat sätt än den dominerande bilden. Materialet har varit 19 trygghetsundersökningar med anknytning till Stockholm. Huvudslutsatserna i uppsatsen kan sammanfattas i följande punkter:

- Oro för brott eller otrygghet är komplexa sociala fenomen som är svåra att enkelt mäta. Därför krävs det att i undersökningar använda sig av en mängd frågor för att kunna gripa orons alla olika aspekter i individens hela livssituation. Genom att endast använda en fråga som indikator på individens oro förminskas individens livsvärld och oron förenklas. Även fast dessa frågor, som det visas i uppsatsen, mäter aspekter av en allmän oro kan de inte enskilt användas som mått på en denna oro. Det krävs istället en betydligt bredare metodologisk ansats där även kvalitativa undersökningar ingår. Emellertid tvingas man ofta p. g. a. undersökningens storlek och syfte att använda sig av endast en eller några frågor som indikatorer för oron för att utsättas för brott. I denna uppsats har också enkla mått på oro för brott konstruerats genom olika index. Här finns en motsättning mellan det tidigare skrivna och indexkonstruktionerna som syftar till att ge enkla mått på hela det komplexa fenomenet oron för att utsättas för brott. Denna motsättning är emellertid svår att komma ifrån när man använder traditionella enkätundersökningar.

- För den stora majoriteten av befolkningen är oron att utsättas för brott en aspekt av vardagen som påverkas av tid, plats och situation. Oron leder här till olika typer av riskreducerande strategier som anpassas till de för tillfället aktuella situationerna. Det påverkar och kan ibland begränsa en individs frihet, men för de flesta tas friheten inte ifrån dem. De planerade aktiviteterna genomförs oftast även om de innehåller moment av oro. Dock finns det en liten grupp för vilken rädslan för brott får betydligt allvarligare konsekvenser. Den påverkar starkt deras vardagliga aktiviteter, exempelvis går man inte ut under kvällstid. Ur ett trygghetsskapande perspektiv är det viktigt att vara medveten om att dessa två grupper finns för att kunna genomföra riktade åtgärder.

- Oron för att utsättas för brott är inte dominerande i människors livsvärld. Dock är det en betydelsefull emotionell och kognitiv aspekt hos människorna i dagens samhälle. Även om den övergripande oron är låg och tryggheten i bostadsområdet är hög hos individen, kan han/hon uppge oro, rädsla eller otrygghet inför vissa situationer eller inför vissa personer. Oro är inte till sin natur en statisk egenskap utan den är en dynamisk upplevelse hos en individ. Detta kan uttryckas som att oron/osäkerheten för att utsättas för brott har blivit till en påtvingad anpassning som en del av den urbana livsstilen. Denna livsstil innehåller också aspekter av en allmän oro i en mängd andra situationer i det vardagliga livet. Att vi idag lever i ett risksamhälle skall vara en av

utgångspunkterna när vi studerar oron för brott. Människors oro för att utsättas för brott är *en* aspekt i detta perspektiv.

- I undersökningarna framkommer också att bostadsområden verkar vara den mest betydelsefulla enheten när vi söker kunskaper om orons och otrygghetens utbredning i staden. Det finns väldigt klara skillnader mellan de olika stadsdelsområdena, mellan stadsdelar och mellan olika bostadsområden i samma stadsdel när det gäller oro för att utsättas för brott. Framförallt är det i områden med en låg ekonomisk och social status som människor uppger en hög oro och otrygghet. Den ekonomiska segregering som finns i staden visar sig också ha konsekvenser för detta område.

- Kvinnor uppger oftast en större oro och otrygghet än män. Oron för brott varierar dock utifrån hur konkreta frågorna är, ju konkretare de ställda frågorna är desto större är skillnaden mellan mäns och kvinnors oro. Kvinnors oro leder ofta till olika typer av problem i vardagslivet, t. ex. mycket omotiverat taxiåkande på kvällstid. En förklaring till kvinnors högre oro har sin grund i den upplevda risken för att utsättas för våldtäkt.

- I uppsatsen framkommer att yngre uppger oftare en större oro och otrygghet än äldre för att utsättas för brott. Detta resultat går tvärtemot den rådande föreställningen inom området. Emellertid stöds denna slutsats av resultaten ifrån flera undersökningar, vilka redovisas i uppsatsen. Att yngre uppger en större oro inför att utsättas för brott beror till stor del på att de genom sin aktiva livsstil exponeras för situationer där brott kan inträffa.

- Vid en genomgång av konsekvenserna av oron för brott går dessa att dela in i tre nivåer. Den grupp som uppger stora konsekvenser får sitt vardagsliv begränsat, medelkonsekvenser innebär olika typer av problem i genomförandet av de planerade kvällsaktiviteterna och små konsekvenser är då individen genomför olika typer av riskreducerande handlingar som inte är till något större problem. Oron för brott kan ses som funktionell när den medför att individen genomför olika typer av enkla brottsförebyggande åtgärder i sitt vardagsliv. Det kan vara allt från en ökad vaksamhet till en rattklyka i bilen. Dessa strategier medför dock inte några större begränsningar av de vardagliga aktiviteterna utan är endast riskreducerande. När oron fungerar funktionellt är den en del av anpassningen till brottsaspekten i risksamhället.

Det perspektiv på "oro för brott" som växer fram i detta arbete är en avdramatisering av den rådande bilden av "rädsla för brott". Perspektivet uppvisar också en stor rationalitet i förhållande till olika slags brottsrisker. Oron för brott blir här en aspekt som ingår i det sociala livet och skall inte ses som en social anomali. Samtidigt ger det också genom sin metodologiska bredd en möjlighet till att ta oron för brott på allvar. Detta kan leda till riktade trygghetsskapande åtgärder i den urbana miljön. Dessa åtgärder har då en förankring i människors livsvärld och är inte endast ett uttryck för symbolisk retorik och praktik. Slutsatsen blir att tryggheten i den urbana miljön också skall hanteras som ett mål i sig.

Förord

Syftet med denna licentiatuppsats är att studera oron för brott i den urbana miljön och att utifrån en genomgång av 19 trygghetsundersökningar försöka erhålla ett perspektiv på fenomenet. Arbetet har varit möjligt tack vare ekonomiskt stöd från Kriminologiska institutionen, Precens (Preventionscentrum) och Brå (Brottsförebyggande rådet). Det är tre saker som bör påpekas inför den fortsatta läsningen.

- Siffrorna som presenteras i detta arbete skall inte läsas som absoluta tal. De är i första hand hjälpmedel för att lyfta fram bilder, strukturer, mönster och nivåer av detta sociala fenomen. Alla dessa siffror leder till en stor mängd tabeller, vilket i sin tur påverkar läsbarheten. Det har varit så mycket jag velat säga och en stor del av detta sägs bäst i tabeller.
- Resultaten från en genomförd trygghetsundersökning i Liljeholmen kommer flitigt att användas som hjälpmedel för att illustrera de olika problemområdena. Denna undersökning har jag varit med om att konstruera och genomföra.
- Det smyger sig in små metoddiskussioner på olika ställen i texten. Detta sker för att just *den* metodproblematiken illustreras på ett bra sätt av just *detta* avsnitt. Dock medför detta att texten kan bli lite hoppig på dessa ställen.

Det är många personer som bidragit med hjälp och stöd under den process som detta arbete är. Jag vill börja med att tacka Marie Johansson Meinke för gott samarbete vid genomförandet av undersökningen i Liljeholmen. Eva Tiby har varit ett stort stöd under skrivningen av denna text. Mina handledare Leif Lenke och Henrik Tham har med gott mod läst och kommenterat många versioner av detta arbete. Vid slutseminariet gav mig Anita Heber mig mycket värdefull hjälp genom sina stora kunskaper inom detta ämne. Utöver dessa vill jag också tacka alla de personer som hjälpt mig genom läsning, synpunkter, samtal o. s. v. Det är Karl-Magnus Carlsson, Peter Carlsten, Lars Dolmén, Felipe Estrada, Nina Innala, Johan Kardell, Mats Larsson, Anders Nilsson, Mikael Nilsson, Dave Shannon, Anders Sjöberg, Gertrud Sjövall och Karin Svanberg. Felaktigheter (som säkert finns), ofullständigheter (som finns) och slutsatserna som görs, står jag dock helt själv för.

Stockholm september 2006

Staffan Litzén

Tabellförteckning

Tabell 1.1. Oro inför att själv eller någon ur hushållet skall utsättas för brott. Fyra brottstyper. Riket år 1996.....	s.14
Tabell 3.1. 19 undersökningar om oro för brott och trygghet. Svarefrekvens (procent), antal trygghetsfrågor och skriven rapport.....	s.31
Tabell 3.2. Allmän oro för brott (index). Tid för svar.....	s.34
Tabell 3.3. Jämförelse mellan demografiska data från USK år 2003 och demografiska data från Brottsförebyggande rådet i Liljeholmens trygghetsundersökningen år 2003. Stadsdelarna Liljeholmen och Gröndal.....	s.36
Tabell 3.4. Jämförelse mellan demografiska data från PHS trygghetsmätning i Stockholms län år 1996 och undersökningen i Liljeholmen/Gröndal år 2003.....	s.37
Tabell 3.5. Två typer av index för allmän oro för att utsättas för brott.....	s.39
Tabell 3.6. Konkret otrygghet i det egna bostadsområdet (index). Generell trygghet i det egna bostadsområdet (index).....	s.40
Tabell 3.7. Allmän oro för att utsättas för brott i eget bostadsområde (index) och konkret otrygghet för att utsättas för brott i eget bostadsområde (index).....	s.41
Tabell 4.1. Allmän oro för att utsättas för brott under de senaste 12 månaderna (index).....	s.48
Tabell 4.2. Övergripande oro för att utsättas för brott i det egna bostadsområdet (index).....	s.50
Tabell 4.3. Oro inför att utsättas för bostadsinbrott. Kön.....	s.51
Tabell 4.4. Ibland orolig för att vistas på vissa platser i bostadshuset eller dess närhet p. g. a. risken för att utsättas för brott. Platser.....	s.52
Tabell 4.5. Trygghet och otrygghet sent ute ensam i det egna bostadsområdet, eller går inte ut. Kön.....	s.53
Tabell 4.6. Ibland rädd för en eller flera personer i det egna bostadsområdet. Kön.....	s.54
Tabell 4.7a. Uppgiven generell trygghet i det egna bostadsområdet (index). kön.....	s.55
Tabell 4.7b. Konkret otrygghet i eget bostadsområde (index). Kön.....	s.56
Tabell 4.8. Oro inför att gå ensam på kvällen/natten i Liljeholmen och Gröndal p. g. a. risk att utsättas för brott av något slag. Kön.....	s.57

Tabell 4.9. Oro för att gå ensam på kvällen/natten i Stockholms innerstad p. g. a. risk för att utsättas för brott av något slag (index). Kön.....	s.58
Tabell 4.10. Oro för att utsättas för misshandel i den offentliga miljön (index). Kön.....	s.59
Tabell 4.11. Oro för att åka tvärbanan, buss i linjetrafik eller tunnelbanan p. g. a. risken att utsättas för brott (index).....	s.60
Tabell 4.12. Oro för att åka tunnelbana p. g. a. risken för att utsättas för brott. Kön.....	s.61
Tabell 4.13. Orolig att vistas på Liljeholmens tunnelbanestation p. g. a. risken för att utsättas för brott. Kön.....	s.61
Tabell 4.14. Oro för bilbrott (index). Kön.....	s.63
Tabell 4.15. Oro för att bli påkörd av en rattfyllerist (index). Kön.....	s.63
Tabell 4.16. Oro för att anhörig skall utsättas för brott. Kön.....	s.64
Tabell 5.1. Undviker efter mörkrets inbrott vissa platser eller gator utanför eget bostadsområde för att för att ej utsättas för våld eller hot. Kön.....	s.68
Tabell 5.2. Undviker att gå ut ensam på kvällar och nätter för att förebygga brott/skada/olycka. Åren 2001-2004. Kön. Riket.....	s.68
Tabell 5.3. Antal uppgivna riskfyllda platser i stadsdelarna Liljeholmen och Gröndal. Allmän oro för brott (index).....	s.70
Tabell 5.4. Under de senaste 12 månaderna avstått från att gå ut på kvällen av oro för överfall, rån eller annat ofredande. Kön.....	s.70
Tabell 5.5. Under de senaste 12 månaderna avstått från att gå ut på kvällen av oro för överfall, rån eller annat ofredande.....	s.72
Tabell 5.6. Tre kategorier (små, medel och stora) av konsekvenserna i vardagslivet av oron för brott.....	s.74
Tabell 6.1. Upplevd säkerhet ensam ute kvällstid i eget bostadsområde. År 1992, 1996 och 2000. Sverige.....	s.82
Tabell 6.2. Undviker efter mörkrets inbrott vissa platser eller gator inom eget bostadsområde för att för att ej utsättas för våld eller hot. Kön.....	s.82
Tabell 6.3. Upplevd oro för att själv eller bland hushållets medlemmar utsättas för brott i eget bostadsområde. Åren 1994, 1996, 2000 och 2003.....	s.83
Tabell 6.4. Trygghet ute ensam under kvällstid i eget bostadsområde. År 1994, 1996, 2000 och 2003.....	s.84

Tabell 6.5. Undviker efter mörkrets inbrott vissa platser eller gator inom eget bostadsområde för att för att ej utsättas för våld eller hot.....	s.84
Tabell 6.6. Alltid eller ofta obehagligt att gå ensam hem genom stadsdelen när det är mörkt. Medelvärde av 18 stadsdelsområden i Stockholm 1996, 1999 och 2002.....	s.85
Tabell 6.7. Trygghet i det egna bostadsområdet ensam ute sent om kvällen.....	s.85
Tabell 6.8. Avstått från att gå ut på kvällen p. g. a. oro för att utsättas för brott. Kön.....	s.86
Tabell 6.9. Undviker efter mörkrets inbrott vissa platser eller gator inom eller utanför eget bostadsområde för att för att ej utsättas för våld eller hot.....	s.87
Tabell 6.10. Otrygghet i det egna bostadsområdet när man är ute ensam på kvällstid. Åren 1998 – 2002.....	s.87
Tabell 6.11. Alltid eller ofta obehagligt att gå ensam i stadsdelen när det är mörkt. Åren 1996, 1999 och 2002. 18 stadsdelsområden i Stockholm.....	s.88
Tabell 6.12. Otrygghet ute ensam kvällstid i eget bostadsområde, rädd för en eller flera personer i bostadsområdet och oro för inbrott i egen bostad (mycket ofta och ganska ofta). Tre stadsdelar, Kista, Husby och Akalla.....	s.89
Tabell 6.13. Oro att utsättas för brott i eget bostadshus och dess närhet, otrygghet ute ensam kvällstid i eget bostadsområde och rädd för en eller flera personer i eget bostadsområde. Sju bostadsområden i Liljeholmen och Gröndal år 2003.....	s.90
Tabell 6.14. Otrygghet ute kvällstid i det egna bostadsområdet. Kön. Tre typer av bostadsområden (index).....	s.91
Tabell 7.1. Allmän oro för att utsättas för brott (index). Kön.....	s.93
Tabell 7.2. Oro inför att gå ensam på kvällen/natten i Liljeholmen och Gröndal p g a risk för att utsättas för brott. Kön.....	s.93
Tabell 7.3. Kvinnors allmänna oro för våldtäkt (index). Ålder.....	s.94
Tabell 7.4. Oro för bilbrott (index).....	s.95
Tabell 7.5a. Avstått från aktivitet p. g. a. oro för att utsättas för brott. Ålder. Kön.....	s.96
Tabell 7.5b. Avstått från aktivitet p. g. a. oro för att utsättas för brott. Ålder. Kön. Stockholms län år 1996/97.....	s.96
Tabell 7.6a. Trygghet ute i det egna bostadsområdet ute ensam sent på kvällen. Ålder. Stockholms kommun år 2003.....	s.96
Tabell 7.6b. Trygghet ute i det egna bostadsområdet ute ensam sent på kvällen. Ålder.....	s.97

Tabell 7.7a. Mäns allmänna oro för att utsättas för brott (index). Ålder.....	s.97
Tabell 7.7b. Kvinnors allmänna oro för att utsättas för brott (index). Ålder.....	s.98
Tabell 7.8. Allmän oro för att utsättas för brott (index). Utsatthet för tillgreppsbrott och/eller skadegörelse.....	s.99
Tabell 7.9. Rädd för att bli utsatt för en liknande händelse bland bostadsinbrotts- och misshandelsoffer (index). Strängnäs/Nyköping år 1997.....	s.100
Tabell 7.10. Allmän oro (index) och upplevda ordningsstörningar (index).....	s.101
Tabell 7.11. Trygghet ensam ute i det egna bostadsområdet under kvälls-/natttid. Uppgivna ordningsstörningar (index).....	s.101
Tabell 7.12. Andel personer som utsatts för stöld. Problemnivå. Otrygghet i eget bostadsområde kvällstid. Tre typer av bostadsområden (index).....	s.102
Tabell 7.13. Allmän oro för brott (index). Sett brott begås i anknytning till bostaden.....	s.103
Tabell 7. 14. Allmän oro för brott (index). Hört talas om brott som begåtts i lokalsamhället.....	s.103
Tabell 7.15. Rädda att bli överfallna på gatan. År 1977 & 1989.....	s.104
Tabell 7.16. Allmän oro för brott (index). Läst eller sett på TV om brott i området.....	s.105
Tabell 7.17. Trygghet i egna bostadsområdet ute ensam under kvällstid. Läst eller sett på TV om brott i området.....	s.105
Tabell. B1.1. Svarefrekvens och bostadsområden i stadsdelarna Liljeholmen och Gröndal.....	s.126
Tabell B1.2. Oro för brott i eget bostadshus och skattat värde. Sju rangordnade bostadsområden i stadsdelarna Liljeholmen och Gröndal.....	s.126
Tabell B1.3. Allmän oro för att utsättas för brott (index) och avstått aktivitet p. g. a. oro för att utsättas för brott.....	s.126
Tabell B1.4. Allmän oro för att utsättas för brott och trygghet ute ensam sent på kvällen i eget bostadsområde.....	s.127
Tabell B1.5. Trygghet ute ensam sent på kvällen i eget bostadsområde och avstått aktivitet p. g. a. oro för att utsättas för brott.....	s.127
Tabell B1.6. Avstått från att gå ut på kvällen (ofta eller någon gång) p g a oro för att utsättas för brott och oro (ofta och då och då) för inbrott eller skadegörelse i bostaden. Åren 1980–2001. Sverige.....	s.127

Tabell B1.7. Upplevd säkerhet ensam ute kvällstid i eget bostadsområde. Kön. Sverige år 2000.....	s.128
Tabell B1.8. Avstått från att gå ut på kvällen (ofta eller någon gång) p. g. a. oro för att utsättas för brott och oro (ofta och då och då) för inbrott eller skadegörelse i bostaden. Åren 1980–2001. Stockholms Län.....	s.128
Tabell B1.9. Trygghet ute i det egna bostadsområdet ensam ute sent på kvällen. Kön. Stockholms kommun år 2003.....	s.128
Tabell B1.10. Orolig eller rädd för att utsättas för brott p. g. a. sin homosexualitet. Kön. Sammanslagning av tre undersökningar år 1996.....	s.128
Tabell B1.11. Orolig eller rädd för att utsättas för brott p. g. a. sin homosexualitet. Ålder. Sammanslagning av tre undersökningar år 1996.....	s.129
Tabell B1.12. Orolig eller rädd för att utsättas för brott p. g. a. sin homosexualitet bland utsatta och icke utsatta personer för brott. Sammanslagning av tre undersökningar år 1996.....	s.129
Tabell B1.13. Ökad rädsla för att utsättas för brott, efter utsatthet för brott p. g. a. homosexualitet. Kön hela landet (utom Stockholm) år 1996.....	s.129

Figurförteckning

Figur 2.1. Modell över livsstilsteorin.....	s.22
Figur 2.2. Modell över socialdesorganisation.....	s.24

1. Inledning

”Brottsplats Stockholm.”

(Aftonbladet, 2004)

”Hur ser stockholmarens vardag ut? Klotter och förstörelse i busskurer, vagnar och på stationer. Oro inte minst bland kvinnor att röra sig ensamma. I tidningarna står om brott som aldrig utreds. Tryggheten hotas, även för dem som inte själva blir brottsoffer....En attraktiv huvudstadsregion ska vara spännande och trygg. New York är förebilden för vår växande världsstad.”

(Wallhager, m. fl. (Stockholm City) 2005)

”Var fjärde är rädd att gå hem i mörker. Otryggheten bland stockholmare ökar när brotten blir fler.”

(Stockholm City, 2003a)

”Stockholmare ofta otrygga. Många undviker tunnelbanan i rädsla för att utsättas för brott.”

(Svenska Dagbladet, 2003)

”**Jag har blivit räddare.** De senaste åren har en oro och otrygghet smugit sig på som jag inte känt tidigare. När jag går genom stan på natten är jag vaksam och reagerar på alla ljud, jag undviker mörka och undanskymda platser och i mina drömmar har brott och våld tagit plats. Jag är inte ensam om de här känslorna. Flera undersökningar har de senaste åren visat att vi svenskar överlag har blivit räddare för att utsättas för våld och andra brott.”

(Hagberg, (SFT) 2004)

”Var tredje kvinna vågar inte åka t-bana nattetid.”

(Stockholm City, 2003b)

Detta är citat som är hämtade ur pressen och beskriver tryggheten i Stockholm. Bilden av en stad där oron för brott är stor framträder, ungefär var fjärde stockholmare uppger otrygghet och rädsla för att vistas i det offentliga rummet. Denna uppsats kommer att visa att oron för brott inte är lika endimensionell som citaten ovan indikerar. Fram kommer i stället en bild växa där individen kan vara orolig i en situation, men samtidigt känna en stor grundtrygghet. Detta leder till att oro för brott skall behandlas som ett komplext socialt fenomen. Emellertid är vi ibland tvungna att använda oss av enkla mått som indikatorer för nivån på oron för brott i det sociala livet. Det är dock viktigt att vi för en diskussion över våra indikatorers användbarhet som enkla mått. I det följande bakgrunds avsnittet ges exempel på hur olika aktörer presenterat oro för brott i sina texter. Dessa aktörer är kommunala aktörer, myndigheter, försäkringsbolag, media och politiker.

1.1. Bakgrund

Detta avsnitt skall kort försöka ge en bild av hur resultaten från trygghetsundersökningarna presenteras i de av aktörerna skrivna rapporterna och hur de sedan presenteras i media. För det är dessa processer som bidrar till att konstruera ”oro för brott” som ett socialt fenomen. Avsnittet gör på inget sätt anspråk på att ge en heltäckande bild av detta område. Det skall istället ses som

ett försök att problematisera kommunikationen av oro för brott mellan aktör, media och medborgare. Konstrueras oro för brott på ett visst sätt i dessa processer? Om detta är fallet hur ser då slutprodukten ut? När resultaten från trygghetsundersökningar presenteras är det två processer som är viktiga att uppmärksamma. *För det första* är det hur huvudaktören väljer att presentera sina resultat i de skrivna rapporterna. De bestämmer hur bilden av resultaten skall se ut, vilka resultat kategorier som skall slås ihop och vilka ord som används. *För det andra* är det sedan viktigt hur sedan media väljer att presentera resultaten, vilka resultat presenteras, hur presenteras de, vilket är tonläget o. s. v.

Oro för brott och privata och kommunala aktörer

I Länsförsäkringars rikstäckande undersökning om "Svenskarnas oro och skadeförebyggande åtgärder" ställs följande fråga. *Hur mycket oroar du dig för att följande skall inträffa?* Respondenten får svara på oron inför att få inbrott i hemmet, att få bilen stulen, att bli rånad, att bli överfallen och misshandlad och att bli våldtagen (frågan ställd endast till kvinnor). Svartalternativen på dessa frågor är "Mycket", "Något" och "Inte alls". I sina presentationer slår Länsförsäkringar ihop alternativen "Mycket" och "Något". Den bild som växer fram är att mellan 40 och 50 procent av svenskarna oroar sig för att utsättas för dessa brott. Att slå ihop dessa två relativt olika svartalternativ leder till att "oron för brott" framställs som ett relativt omfattande fenomen.

Tryggheten i stadsdelsområdena har under senare år kommit att bli en aspekt när stadens aktörer försökt mäta kvalitén inom olika livsområden. De två senaste exemplen på detta är Gatu- och fastighetskontoret (Utrednings och Statistik Kontoret USK, 2003) och Miljöförvaltningen (2002). I dessa undersökningar används följande fråga, *Tycker Du det är obehagligt att gå hem ensam genom Din stadsdel när det är mörkt?* Svartalternativen är "Alltid", "Ofta", "Ibland", "Sällan" och "Aldrig". USK (2003 s.46) har valt att presentera resultaten genom att slå ihop alternativen "Alltid" och "Ofta" och i tabellhuvudet använda ordet rädd istället för obehagligt. Bilden som framträder är då att i vissa stadsdelsområden är upp till 49 procent "rädda". Miljöförvaltningen (2002 s.47) har istället valt att tala om obehagligt. Dock har de slagit ihop svartalternativen "Alltid", "Ofta" och "Ibland". Detta har som konsekvens att upp till 73 procent i vissa stadsdelsområden uppger att det är obehagligt att vistas ute ensam när det är mörkt. Det är inte ovanligt att slå ihop svartalternativ på detta sätt, men det får konsekvenser. För det första reproduceras bilden av otrygghet som ett omfångsrikt statistiskt fenomen. För det andra bidrar det till en otrygghetsstigmatisering av vissa stadsdelsområden.

Oro för brott och media

Länsförsäkringars undersökningar har när de kommit också rönt uppmärksamhet i media. Citatet nedan presenterar undersökningen år 2004.

”Sex av tio unga kvinnor i Sverige är rädda för att bli våldtagna – och över hälften, 55 procent, av alla kvinnor i Sverige undviker att gå ensamma om kvällarna av rädsla för att råka ut för brott.” (Metro, 2004)

Oro har i Metro-artikeln blivit rädd och ”mycket” och ”något” har blivit alltid rädda. Utöver detta binds meningen ihop med resultatet att 55 procent av kvinnorna ”förebygger att utsättas för brott, skada och olycka genom att undvika att gå ut ensamma”. Detta har omvandlats till undviker att gå ut ensamma om kvällarna av rädsla för att råka ut för brott. Bilden av instängda unga kvinnor i skräck framträder. Även tidigare undersökningar från Länsförsäkringar har presenterats på liknande sätt i media (Metro, 2001; Aftonbladet, 2001). Den mediala dramaturgin får fritt spelrum i kopplingen mellan brott och allmän oro.

Precens lät år 2003 tre stycken trygghetsfrågor vara med i en större undersökning som genomfördes bland stockholmare. Syftet med detta var att få en indikation över hur resultaten såg ut i Stockholms kommun och testa några frågekonstruktioner. Undersökningsresultaten presenterades dock i Svenska Dagbladet (2003) under rubriken: *Stockholmare ofta otrygga. Många undviker tunnelbanan i rädsla för att utsättas för brott*. Artikeln inleddes med meningen *Stockholm är inte en trygg stad*. När det gällde trygghet i bostadsområdet slogs andelen som uppgett otrygghet (26%) ihop med dem som inte går ut ensamma på kvällen (11%). Dessutom hade ”eget bostadsområde” omvandlats i ingressen till ”ute på gatorna på kvällarna”. Samma sak skedde med frågan om man avstått att gå ut p. g. a. oro för att utsättas för brott. Där slogs ”Ja, ofta” (5%), ”Ja, ibland” (10%) och ”går inte ut på kvällen” (8%) ihop till att 23 procent aldrig går ut eller har avstått ifrån att gå ut. När det gällde tunnelbanefrågan hade ordet ”orolig” transformerats till ”rädd”. Som tidigare beskrivits hade också här ”Ja, ofta” (5%) och ”Ja, ibland” (30%) slagits ihop till att 35 procent är rädda/oroliga för att utsättas för brott i tunnelbanan. Det som skett i artikeln är en övertolkning av resultaten från undersökningen, plus att de klätts i en annan språkdräkt. Detta är som tidigare visats inte ovanligt när det gäller presentationen av olika typer av trygghetsundersökningar i media.

Oron för brott och myndigheter

”Omkring 40 procent av de tillfrågade oroar sig för att de själva eller någon i deras hushåll skall utsättas för misshandel, uppräknat till hela befolkningen i de aktuella åldrarna innebär det att närmare 2,5 miljoner personer oroar sig för detta. En lika stor andel oroar sig för att deras hushåll skall utsättas för inbrott. Kvinnor oroar sig mer än män. Pensionärer oroar sig mer än andra åldersgrupper.” (Ahlberg & Håkansson, 1997 s.7)

Detta är ett citat ur presentationen av en opinionsundersökning som Brottsförebyggande rådet (Brå) låtit genomföra år 1996. Resultaten presenteras i en Brå skrift med titeln "Svenska folket om brott och brottsförebyggande åtgärder". I skriften var detta allt som skrevs om oro för brott. Men går det att utifrån undersökningen säga att 40 procent är oroliga för att själva eller någon ur hushållet skall utsättas för brott? Nedan presenteras den tabell där resultaten till denna fråga redovisas.

Tabell 1.1. Oro inför att själv eller någon ur hushållet skall utsättas för brott. Fyra brottstyper. Procent. Riket år 1996. Källa SCB (1996) (n=2000)

Brottstyper	Ja, ofta	Ja, då och då	Nej, aldrig	Procent
Inbrott	7	32	61	100
Rån/väskryckning	4	23	72	99
Misshandel	6	34	60	100
Hot våld/skadegörelse	4	27	68	99

Tabellen visar mycket klart att det är få som uppger att de ofta oroar sig för att själva eller någon i hushållet skall utsättas för dessa brottstyper. Men det som skett i den skrivna rapporten är att svarsalternativen "Ja, ofta" och "Ja, då och då" slagits ihop. Precis på samma sätt som i den tidigare presenterade undersökningen från Länsförsäkringar. Frågan får ställas igen, skall svarsalternativen "ofta" och "då och då" slås ihop i presentationerna av undersökningarna? Vem oroar sig inte "då och då" för att utsättas för något socialt fenomen? Att konstruera detta till en ständig oro är en grov övertolkning av frågekonstruktionen och undersökningsresultaten. Det hade varit rätt att skriva att omkring sex procent av svenska folket ofta oroar sig för att utsättas för brott. (Här blir dock frågan om denna skrivning skulle ha något värde för de olika aktörerna i den offentliga debatten.)

SCB (1995 s.100ff & 2004 s.82ff) använder sig av en fråga som indikator på en allmän oro för i samhället. Denna fråga lyder; *Har det under de senaste 12 månaderna hänt att Du avstått från att ge Dig ut på kvällen av oro för att bli överfallen, rånad eller på annat sätt ofredad?* Svarsalternativen är "Ja, ofta", "Ja, någon gång" och "Nej", i resultatredovisningen slås sedan de båda ja alternativen ihop. Det framkommer i undersökningen att det är de äldre kvinnorna som oftast avstått ifrån att ge sig ut på kvällen p. g. a. oro för brott. Dessa resultat står till viss del i motsättning till de resultat som Wikström m. fl. (1997 s.56) får på en liknande typ av fråga. Där är det de yngre kvinnorna som oftast avstått ifrån att ge sig ut på kvällen av oro för att utsättas för brott. Varför denna skillnad finns mellan de bägge undersökningarna kommer att behandlas i kapitel 7.2. Dock är det resultaten från SCB's undersökningar som kommit att dominera bilden av denna aspekt av oron för brott som ett socialt fenomen.

Oron för brott i politiska dokument

Justitiedepartementet (1996) framhåller i skriften "Allas vårt ansvar" på flera ställen att även det trygghetsskapande arbetet är viktigt inom kriminalpolitiken. Enligt regeringen är målen för kriminalpolitiken att minska brottsligheten och öka tryggheten (Wikström & Torstensson, 1997 s.11). Relationen mellan dessa målsättningar framställs ofta som att försök att minska brottsligheten automatiskt leder till en ökad trygghet. Förhållandet mellan dessa målsättningar är dock mer komplicerad. Lyckade brottspreventiva åtgärder kan vara trygghetsskapande, men de behöver inte vara det. De kan till och med ha en motsatt verkan. Samtidigt kan åtgärder vara trygghetsskapande utan att vara brottspreventiva. Wikström och Torstensson drar av detta följande slutsats:

"att brottsprevention och trygghetsskapande är två olika mål och att frågor om lämpliga åtgärder och utvärderingar av dessa bör behandlas separat."

(Wikström & Torstensson, 1997 s.12)

Att helt skilja dessa praktiker från varandra är att bortse från de relationer som ändå finns mellan brottsprevention och trygghetsskapande, dvs. brottsförebyggande åtgärder kan i vissa fall vara trygghetsskapande. I denna diskussion är det också viktigt att föra in brottslighetens utveckling, nivåer och strukturer och dessa faktors påverkan på den upplevda tryggheten i samhället (Heber, 2005). Trygghetsfrågorna förs ofta in som en del av den allmänna presentationen av brottsprevention, se t. ex. "Allas vårt ansvar" (Justitiedepartementet, 1996) och "Brott kan förebyggas" (Regeringens skrivelse, 2000/01). Även inom den internationella forskningen infogas ofta "fear of crime" som en betydelsefull aspekt av brottsprevention (Lab, 1992 s.10; van Dijk & de Waard, 1991 s.483). Relationen mellan brottsprevention och trygghetsskapande kommer dock ej att stå i fokus för detta arbete.

Inom forskningen om "fear of crime" finns det ett antagande om att en hög "oro för brott" leder till ett hårdare kriminalpolitiskt klimat (Hale, 1996 s.82). Antagandet att personer som är mycket oroliga för att utsättas för brott också skulle vara mera straffbenägna (punitiva) finner dock inte stöd inom forskningen (se Baron & Hartnagel, 1996 s.202; Boers & Sessar, 1991 s.144; van Dijk, 1979 s.267; Kuhn, 1993 s.278). I stället visar de genomförda studierna att straffbenägenhet är ett mycket komplext fenomen som inte enkelt låter sig förklaras av faktorn en hög oro för brott. Finns det då ingen relation mellan "oro för brott" och en förd kriminalpolitik? För att finna svaret på den frågan presenteras nedan två längre citat som är utdrag ur Folkpartiets respektive Moderaternas kriminalpolitiska program.

”Stor otrygghet. Enligt en trygghetsundersökning som gjorts av polishögskolan i Stockholm leder hög brottslighet, framförallt i det egna bostadsområdet, till otrygghet och isolering för många. Undersökningen är gjord i Stockholms län, som har den största andelen brott i Sverige.

I undersökningen konstateras bland annat att män utsätts för brott oftare än kvinnor, men kvinnor väljer oftare att avstå från olika slags verksamheter. Av de som är aktiva i föreningar, nöjesliv och olika fritidssysselsättningar har nästan en fjärdedel undvikit deltagande i aktivitet p g a otrygghet (19 procent av männen och 29 procent av kvinnorna).

Hälften av kvinnorna i bostadsområden med hög problemnivå och som utsätts för brott har avstått från olika aktiviteter, som nämnts ovan, p g a rädsla för att bli utsatt för nya brott. Motsvarande siffra för brottsutsatta kvinnor boende i områden med låg problemnivå ligger på 29 procent.

För kvinnor som bor i utsatta områden, men ej själva utsatts för brott avstår ändå drygt 38 procent av kvinnorna från olika aktiviteter utanför det egna hemmet. I områden med låg brottsfrekvens etc avstår en fjärdedel av de ej utsatta kvinnorna från aktiviteter på grund av otrygghet.” (Folkpartiet, 1998 s.9)

”Samhällen plågade av brott är otrygga, ogästvänliga och obehagliga att leva i. Brotts sprider misstänksamhet och fiendlighet bland invånarna. När brottsligheten och rädslan breder ut sig i det offentliga rummen, tvingas familjer och äldre in i sina bostäder. Det civila samhället dör utan lag och ordning.....

Undersökningar visar dessutom allt tydligare att kvinnors oro för brottsliga angrepp ökar. En undersökning, nyligen presenterad av tidningen Vår bostad, visar att unga kvinnor är den grupp som känner sig mest otrygga i sina bostadsområden. Var femte kvinna har någon gång känt sig rädd i sitt bostadsområde. Av de yngre kvinnorna är var tredje otrygg i bostadsområdet. Våldtäkt anges som det brott de fruktar mest.”

(Moderaterna, 2000 s.4 & 15)

Utdragen från de kriminalpolitiska programmen visar att bägge partierna använder sig av ”oro för brott” data i sin argumentation. Detta stärker antagandet om att det finns en koppling mellan de skrivna rapporterna och kriminalpolitiken. Hypotesen blir här att relationen mellan ”oro för brott” och kriminalpolitik går genom bilderna av fenomenet som det presenteras i de olika publikationerna.

Sammanfattning

Avsnittet har presenterat utdrag ur material som visar en relativt enstämmig och alarmistisk bild av oron för brott. Nedan presenteras några citat som kan sägas sammanfatta essensen i denna bild.

”Rädsla och otrygghet är ett gift som begränsar människans rörelsefrihet, stänger henne inne och som avfolkar våra allmänna platser och offentliga rum. Som ger upphov till ödslighet och mer rädsla. Och som på sikt äventyrar demokratin.”

(Landahl & Hemph, 2002 s.5)

”Att rädslan för brott är ett allvarligt samhällsproblem som påverkar många människors livssituation kan knappast ifrågasättas.” (Sarnecki, 2004 s.9)

”Det inskränker människors frihet....Får du en så uppskruvad rädsla för brott att du sitter hemma med neddragna rullgardiner är det ett väldigt allvarligt fenomen.” (Aftonbladet, 2005 s.28)

”Olika trygghetsmätningar visar också att känslan av otrygghet brer ut sig, också bland ungdomar. Tryggheten minskar stadigt i så gott som alla grupper.” (Landahl, 2005 s.18)

Dessa citat plus den tidigare texten i detta avsnitt illustrerar den sociala bilden av ”oron för brott” i dagens samhälle. Denna bild innehåller fyra dimensioner. *För det första* de språkliga uttrycksformerna som diskussionen om oro för brott tar sig i det offentliga samtalet. Det ord som ofta används i citaten är ”rädsla”, vilket är ett starkare ord än ”oro”. I de undersökningar som görs frågas oftast efter ”otrygghet” eller ”oro”, vilket inte är synonymt med ”rädsla”. Vid redovisningarna av dessa undersökningar transformeras ofta otrygghet och oro om till rädsla. Dessutom är det oftast en starkt alarmistisk syn på fenomenet. *För det andra* framställs oron som ett statistiskt omfångsrikt fenomen som alltid ökar och ständigt är närvarande i människors livssituation. *För det tredje* är konsekvenserna av oron alltid svårartade. Människor låser in sig i sina hem och vågar inte gå ut. *För det fjärde* ses alltid oron som ett allvarligt socialt fenomen som är skilt från vardagen. Hänvisningar till oron för brott får här rättfärdiga olika repressiva kriminalpolitiska åtgärder.

Den fråga som framträder här är om det går att presentera en annan bild av detta komplexa sociala fenomen än vad den övergripande sociala bilden gör? Ja det gör det och i fortsättningen av uppsatsen kommer denna andra bild att presenteras och belysa oron för brott när det gäller dess nivåer, omfång, struktur och konsekvenser.

1.2. Syfte, frågeställningar och uppsatsens disposition

Syftet med denna licentiatuppsats är att beskriva och analysera oro för brott i en urban miljö, Stockholm, och att undersöka om detta sociala fenomen går att tolka och presentera på ett annat sätt än den dominerande bilden. Materialet utgörs av en survey i stadsdelarna Liljeholmen och Gröndal samt ytterligare 18 undersökningar om utbredningen av oron för brott i Stockholm. De centrala frågeställningarna är följande:

- Är oron för brott ett statistiskt och mycket omfångsrikt fenomen i människors livsvärld?
- Har oron för brott ökat bland medborgarna under 1990-talet och framåt?
- Är kvinnor mera oroliga än män för att utsättas för brott?
- Är äldre mera oroliga än yngre för att utsättas för brott?
- Varierar oron för brott inom staden och i så fall hur?

- Skall konsekvenserna av oron för brott alltid ses som allvarliga och skadliga för individen eller det sociala livet i staden?

Dessa frågeställningar kommer att försöka besvaras genom en genomgång av 19 trygghetsundersökningar som är genomförda med början år 1989 och i de flesta fall har anknytning till Stockholm. En trygghetsundersökning som genomfördes i stadsdelarna Liljeholmen och Gröndal år 2003 kommer att användas mycket flitigt för att illustrera de olika frågeställningar som finns inom området.

Uppsatsen består av åtta kapitel. I kapitel två kommer bl. a. teoretiska perspektiv på oron för brott i den urbana miljön att presenteras. Kapitel tre är ett metodkapitel och i kapitel fyra presenteras ett empiriskt grundat perspektiv på ”oro för brott”. Perspektivet är resultatet av den kunskapsprocess som det inneburit att sätta sig in i alla de undersökningar som utgör grunden för uppsatsen. Det femte kapitlet är en genomgång av konsekvenserna av oron för brott i människors vardagsliv. Kapitel sex är deskriptivt till sin karaktär och presenterar nivåer och strukturer av ”oron för brott” i den urbana miljön. I kapitel sju lyfts de vanligaste determinanterna till oron för brott fram. Uppsatsen avslutas med en sammanfattning och slutdiskussion.

2. Teori, tidigare forskning, vetenskapsteoretisk utgångspunkt och begrepp

Detta kapitel består av fyra delar. I den första presenteras tre teoretiska perspektiv, som skall fungera som referensramar för den fortsatta läsningen. I den andra görs en kort presentation av den aktuella svenska forskningen inom området och i den tredje förs de vetenskapsteoretiska utgångspunkterna för denna uppsats fram. Kapitlet avslutas med att de centrala begreppen inom området presenteras.

2.1. Teoretiskt perspektiv på oro för brott i staden

I denna teoretiska del presenteras tre perspektiv på staden och oron för brott. Första avsnittet behandlar staden ur urbansociologiskt synvinkel, i det andra avsnittet presenteras två rutinaktivitetsperspektiv, och i det tredje avsnittet lyfts teorin om den sociala desorganisationen fram. Dessa olika perspektiv skall ses som teoretiska referensramar inför den fortsatta läsningen. I uppsatsen sker inga hypotesprövningar av de olika teoretiska perspektiven, vilket bl. a. beror på att det är ont om bra operationaliseringar i de olika undersökningarna som uppsatsen utgår ifrån.

Staden

Inom forskningen finns det en lång tradition av att utifrån olika perspektiv studera den urbana miljön. Den första frågan blir här vad en stad är? Mats Franzén och Lous Wirth ger följande övergripande definitioner av vad som menas med stad.

”En mycket enkel utgångspunkt är att ta fasta på dels att staden innebär en långtgående rumslig koncentration av många människor, vilket gäller inte minst för storstaden vilken vi särskilt intresserar oss för, dels att dessa människor primärt finner sin utkomst i flera olika näringar.” (Franzén, 1987 s.378)

”För sociologiska syften kan en stad definieras som ett relativt omfattande, tättbebyggt och permanent samhälle, bebott av en socialt sett heterogen mängd människor.” (Wirth, 1976 s.162)

Sammanfattningsvis kännetecknas städer av storlek, täthet, och befolkningsheterogenitet. Städerna befinner sig också i en ständig utveckling. Denna utveckling har på många håll lett fram till den funktionsuppdelade staden (Franzén, 1987 s.388). Detta innebär att de olika områdena i staden fyller olika funktioner arbete, bostad, konsumtion, offentlig service och rekreation. Dessa områden binds samman av ett omfattande kommunikationssystem. Här spelar både privatbilismen och kollektivtrafiken en stor roll. Utifrån stadens materiella struktur ges förutsättningar för det sociala livet. Stadens struktur formar och

påverkar individernas handlingar i ett samspel mellan individ och struktur (Gullberg, 1981 s.20).

Även om vardagslivet i staden är av starkt rutiniserad karaktär innehåller det också en mängd möjligheter till individualitet (Giddens, 1990 s.82). Franzén (1987 s.388) gör här utifrån Habermas distinktionen mellan systemvärld och livsvärld. Systemvärlden kännetecknas av staten och ekonomin medan livsvärlden är det civila samhället. Dessa världar är på inget sätt åtskilda utan utgör en helhet av integrerande processer. I detta arbete är det livsvärlden som står i fokus och då framför allt den offentliga delen. Det är här delar av den urbana livsstilen uppstår.

I den urbansociologiska forskningen är det ibland vanligt att se staden som unik och helt friställd ifrån landsbygd och samhälle. Detta leder till endimensionella förklaringar och förenklingar av olika slag. Staden skall istället ses som en del av den samhälleliga totaliteten. Det finns dock kvantitativa och kvalitativa skillnader mellan stad och landsbygd. En sådan skillnad är den urbana livsstilen. Denna är en produkt av att nya sociala omständigheter skapar nya typer av sociala relationer.

I de större städerna blir många kontakter mellan människor ytliga och fragmentariska och till sin karaktär instrumentella (Giddens, 1990 s.72). Stadsborna närvarar i det som händer med iakttagelse och distans (Franzén, 1987 s.390). Det går inte att förhålla sig till alla man möter som om vi vore bekanta (a.a. s.383). Häri ligger stadens möjligheter att för individen frigöra sig ifrån den personliga och emotionella kontroll som starka närstående grupper utövar (Wirth, 1976 s.165). Staden bidrar på detta sätt till utvecklandet av en individualism (Franzén, 1987 s.381). Priset för detta kan dock vara känslor av social otrygghet (Wirth, 1976 s.172). Samtidigt kan staden också ge en känsla av frihet och mötena med okända människor kan upplevas som spännande. Utifrån detta kan staden till sin karaktär ses som en paradox.

Ur dessa livsbetingelser utvecklas sociala relationer som också påverkar oron för att utsättas för brott. Den betydelsefulla sociala aspekt som skall lyftas fram för att belysa detta är *tillit*. Bo Rothstein (1996 s.317) skiljer mellan två typer av tillit, vertikal och horisontell. Den vertikala är tilliten (förtroendet) till centrala samhällsinstitutioner. Inom forskningen om "fear of crime" är denna typ av tillit en viktig aspekt i utvecklandet av oro för brott (Salem & Lewis, 1986 s.24). Om inte medborgarna upplever att samhällets institutioner kan kontrollera brottsligheten leder den förlorade tilliten till en ökning av oron för brott. Den horisontella tilliten är den som uppstår och finns i relation till andra människor. Denna tillit prövas dagligen i de otaliga mötena med andra människor (Giddens, 1996 s.82f). I många av dessa möten försöker vi placera *främlingen* i en för oss välkänd, organiserad och säker mental värld (Merry, 1981 s.21). Vår förmåga till detta bygger till viss del på den allmänna tilliten vi har till andra människor. Finns inte tillit eller om tilliten är svag, är sannolikheten för att uppleva en oro för att utsättas för brott stor i dessa relationer (Walklate, 2000 s.250ff). Denna

urbana osäkerhet är en del av livet i staden. I anpassning till denna osäkerhet har andra aspekter av den urbana livsstilen uppstått. Dessa skall behandlas i kapitel fem som handlar om konsekvenserna av oron för brott.

Rutinaktivitetsperspektiv

I sin artikel "Social change and crime rate trends – A routine activity approach" som publicerades 1979 gör Lawrence Cohen och Marcus Felson ett försök att förklara den ökning som skett av brottsligheten efter andra världskriget. De utgår ifrån att för att ett brott skall inträffa krävs det tre komponenter, motiverade gärningsmän, lämpliga offer och frånvaron av kapabla väktare. Dessa tre faktorer skall sammanfalla i tid och rum för att ett brott skall uppstå. Här menar Cohen och Felson att det är de dagliga rutinaktiviteterna som utgör grunden för dessa möten. De definierar rutinaktiviteter på följande sätt.

"We define these as any recurrent and prevalent activities which provide for basic population and individual needs, whatever their biological or cultural origins. Thus routine activities would include formalized work, as well as the provision of standard food, shelter, sexual outlet, leisure, social interaction, learning and childrearing. These activities may go well beyond the minimal levels needed to prevent a population's extinction, so long as their prevalence and recurrence makes them a part of everyday life."

(Cohen & Felson, 1979 s.593)

Utifrån detta förklaras efterkrigstidens ökande brottslighet med att rutinaktiviteterna i samhället förändrats så att möjligheterna för de tre komponenterna att sammanföras blivit större. Detta perspektiv på brottsligheten leder till att den kan ses som en naturlig biprodukt i det moderna vardagslivet (Dolmén, 2002 s.21). Det finns en symbiotisk relation mellan legala och illegala aktiviteter i samhället (Meier & Miethe, 1993 s.494). Då hela rutinaktivitetsperspektivet verkar realistiskt, är det också många kriminologer som använt sig av detta för att analysera vardagslivets betydelse för brottsligheten (se t. ex. Brantingham & Brantingham, 1993). Brantingham och Brantingham (1993) använder sig av rutinaktivitetsansatsen för att studera rörelsemönster i staden, vilka också har en stor betydelse för analysen av de situationer som uppkommer där oro (rädsla) för brott också konstrueras.

I boken "Victims of Personal Crime: An Empirical Foundation For a Theory of Personal Victimization" presenterar Hindelang, Gottfredson och Garofalo år 1978 livsstilsteorin. Teorins utgångspunkt är att risken för att viktimeras är beroende av den livsstil som personen har (Hindelang, m. fl. 1978 s.241). Livsstil definieras i boken på följande vis:

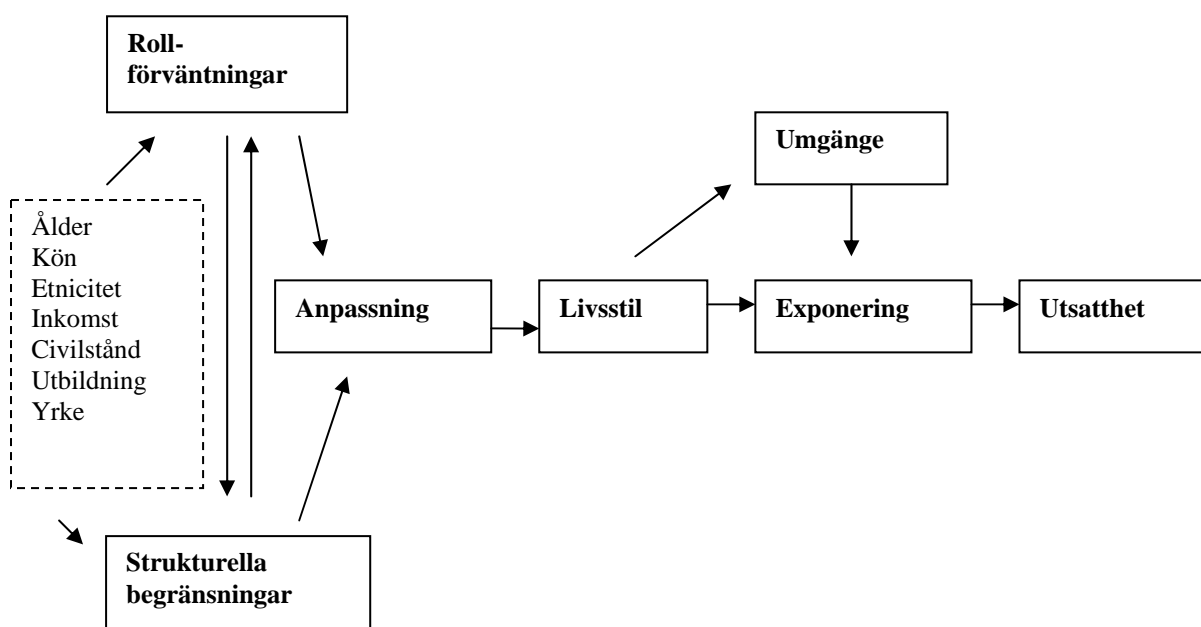
”Briefly, lifestyle refers to routine daily activities, both vocational activities (work, school, keeping house, etc.) and leisure activities.

(Hindelang, m. fl. 1978 s.241)

Denna definition har flera likheter med Cohen och Felsons definition av rutinaktiviteter. Det kanske inte heller är så konstigt då de är konstruerade och presenterade vid samma tidpunkt.

Den empiriska utgångspunkten för livsstilsteorin är att risken för viktivering skiljer sig med olika demografiska karakteristika. Utifrån detta blir det de olika gruppernas specifika livsstilar som får förklara deras olika risker för utsatthet. Nedan presenteras en sammanfattande modell över livsstilsteorin.

Figur 2.1. Modell över livsstilsteorin. Källa: Hindelang, m. fl. 1978 s.243. (Min översättning)

Förutsättning för modellen är de sociodemografiska bakgrundsvariablerna ålder, kön, etnicitet, inkomst, civilstånd, utbildning och yrke. Bakgrundsvariablerna är på olika sätt starkt relaterade till risken för att utsättas för brott. De påverkar i modellen också de specifika *rollförväntningarna* och de *strukturella begränsningarna* för de olika grupperna av individer. Utifrån detta sker en *anpassning*, vilken kan vara på både individuell och grupp nivå (Hindelang, 1978 s.244). Varje individ lär sig färdigheter och attityder, vilket medför en viss individualitet i relation till rollförväntningarna och de strukturella begränsningarna. Även om det inte integreras i denna version av modellen, är även föreställningar om brott och oro för att utsättas för brott aspekter som ingår i och till viss del påverkar anpassningen. Ur anpassningen följer en *livsstil* som medför att individen kommer att vara på vissa platser under speciella tider och

träffa vissa människor (a.a. s.245). Det kan handla bl. a. om att *umgås* i miljöer där beredskapen för att utföra brott är stor bland personerna. Detta medför att individen *exponeras* för situationer som innehåller en stor risk för viktimisering.

Denna teoretiska modell har rönt mycket uppmärksamhet men även utsatts för en del kritik. Walklate (1989 s.11ff) framför tre problem med den teoretiska modellen. *För det första* fokuseras livsstil på handlingar, men vissa typer av brott som hatbrott och sexualiserat våld riktar sig mot vem individen är. *För det andra* bortser modellen från de brott som sker i det privata (hemmet) genom sin fokusering på vistelsen i den offentliga miljön. *För det tredje* är modellen till en viss del funktionalistisk genom synen på anpassning till rollförväntningar och strukturella begränsningar. I den beskrivna anpassningen försvinner subjektiviteten och den föränderliga process som en livsstil är. Dessa kritiska synpunkter framförs av en feministisk viktimolog och har inte bemötts av författarna. Däremot besvarar och förhåller sig Garofalo till annan kritik som teorin fått (se Garofalo, 1986 & 1987). Ur denna diskussion utvecklar Garofalo (1986 s.148) modellen med några variabler bl. a. föreställningar om brott, reaktioner på brott och objekts attraktivitet. Livsstilsteorin har inspirerat andra forskare att utveckla liknande perspektiv på viktimisering (se t. ex. Meier & Miethe, 1993).

Som tidigare sagts behandlades oro för brott redan i diskussionen omkring modellen år 1978 mycket litet. Däremot går författarna igenom påverkan av oron för brott på beteenden. Slutsatsen av detta var att människor påverkas av sina föreställningar om brottslighet och sin oro (Hindelang, m. fl. 1978 s.224f). Enligt författarna påverkas dock inte *vad* man gör utan *hur* man gör det. Det uppstår en försiktighet och vaksamhet i de dagliga rutinaktiviteterna som skall minska risken för att utsättas för brott. Dessa dagliga rutiner påverkas dock till största delen av andra faktorer. Sammanfattningsvis får inte oron för brott någon framskjuten betydelse i livsstilsteorin, även om modellen ger en vägledning för att förstå hur situationer uppstår där oron för brott kan finnas med.

Även om dessa perspektiv inte behandlar oron för brott kan i alla fall dessa olika rutinaktivitetsansatser användas som bakgrund i första hand till kapitel fyra i uppsatsen som behandlar människors olika rutinaktiviteter i den urbana miljön.

Social desorganisation

När vi talar om social desorganisation innefattar det att det finns en social organisation. En kritisk tanke kan då vara att perspektivet normativt utgår ifrån en tid då det rådde social organisation i bysamhällena. Eller att det utgår ifrån den sociala organisation som i dag råder i många mindre samhällen på landsbygden. Dessa invändningar är dock inte helt relevanta, forskningen har visat att den sociala organisationen skiftar stort mellan stadens olika bostadsområden. Därför är perspektivet social desorganisation av stort värde i en analys av oron för brott och otrygghet i staden. Det har också fått relativt stor

uppmärksamhet inom den kriminologiska forskningen. Detta avsnitt gör på inget sätt anspråk på att göra en fullständig presentation av teorin. Det är i första hand aspekter omkring utsatthet och oro för brott som behandlas.

Det är sedan länge känt att vissa bostadsområden i staden har en större ansamling av brott, problem och otrygghet än andra (Bottoms, 1994; Dolmén, 2002; Stark, 1987; Wikström, 1991). Att det ser ut på detta sätt gör det sociala desorganisationsperspektivet intressant som förståelse- och förklaringsmodell. Detta är dock komplext och innehåller flera olika aspekter, t. ex. bostadsområdets betydelse för socialisationen av unga personer och att många personer som begått brott bor i dessa områden (se Bursik, 1988).

Social desorganisation kan definieras på följande sätt.

”by defining it in terms of the capacity of a neighborhood to regulate itself through formal and informal processes of social control.”

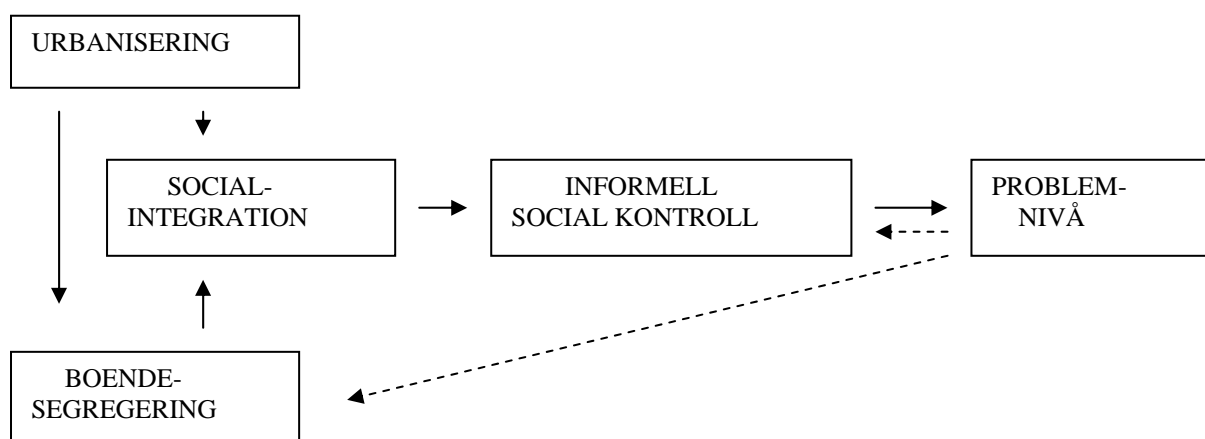
(Bursik, 1988 s.527)

“Med social instabilitet menades att grannskapet saknade en social struktur genom vilken allmänna värden kunde uppnås och gemensamma problem lösas.”

(Wikström, 1987 s.19)

Dessa två definitioner kompletterar varandra och visar på betydelsen av den sociala sammansättningen av människor i ett bostadsområde. De lyfter också fram vikten av att det finns en gemensam värdegrund i området. Denna aspekt är dock problematisk då en gemensam värdegrund är svårt att definiera. Dessutom påvisas vikten av att det också finns olika typer av handlingsresurser på det lokala planet för att kunna lösa gemensamma problem som uppstår. I figuren nedan presenteras social desorganisationsperspektivet i en enkel modell.

Figur 2.2. Social desorganisationsmodell. Källa: Wikström, m. fl. (1997 s.11)

Urbanisering syftar till stadens storlek utifrån bl. a. befolkningsmängd, heterogenitet och befolkningstäthet. *Boendesegregering* kan vara av etnisk, social och ekonomisk karaktär. Från dessa faktorer uppstår den *sociala integrationen* i områdena. Denna kan vara av varierande styrka. Social

integration innefattar de sociala mekanismerna tillit, socialt kapital (utbytesrelationer), lokala sociala nätverk och lokal social samhörighet (bl. a. när det gäller värderingar). Den sociala integrationen är också en förutsättning för *informell social kontroll*. Den informella sociala kontrollen består av igenkännande, vaksamhet, synlighet och ingripande vid brott och ordningsstörningar i bostadsområdet. Är den informella sociala kontrollen svag ökar risken för ordningsstörningar och olika typer av enklare vardagsbrottslighet i bostadsområdet. Detta innebär att området får en hög problemlivnivå. En annan aspekt av hög social integration är att den också möjliggör hjälpinsatser och stöd av olika slag, t. ex. om någon utsätts för ett brott (Freudenburg, 1986 s.33).

I litteraturen framträder tre perspektiv på hur en hög problemlivnivå påverkar oron för brott och otrygghet i området. *För det första* signalerar mindre ordningsstörningar att det finns en risk för att utsättas för viktimisering (Wikström & Dolmén, 2001 s.125). Detta kan leda till en ökad oro för brott och otrygghet. *För det andra* är ordningsstörningar och brott i sig ett tecken på den moraliska ordningens förfall i samhället (Lewis & Salem, 1986 s.xiv). Denna upplevelse kan också leda till en ökad oro och otrygghet. *För det tredje*, och ett närliggande perspektiv, signalerar ordningsstörningar att samhället inte klarar av att kontrollera dessa fenomen (Lewis & Salem, 1986 s.24). Upplevelsen av denna från samhället förlorade kontroll leder till en ökad oro för brott och otrygghet bland medborgarna. Framför allt bland de personer som har svaga sociala och ekonomiska resurser och inte själva klarar av att kontrollera denna typ av uppkomna problem. Det är dock inte bara en hög problemlivnivå som kan orsaka oro för brott, en svag social integration kan i sig också leda till en allmän livsosäkerhet som påverkar oron för brott (Olaussen, 1995 s.255f).

Inom forskningen omkring den sociala desorganisationen har otrygghet och oro för brott varit teman som rönt uppmärksamhet (se t. ex. Bursik & Grasmick, 1993; Dolmén, 2002; Snell, 2001; Wikström & Dolmén, 2001). Slutsatsen av denna genomgång är att social desorganisationsperspektivet har mycket att tillföra för att öka förståelsen om otrygghet och oro för brott i stadens lokalsamhällen. Dessutom är teorin viktig för att förstå oron för brottsutbredning i staden, vilket behandlas i kapitel sex i uppsatsen.

2.2. Tidigare svensk forskning

Oron för att utsättas för brott har under de senaste 15 åren etablerats som ett forskningsområde i Sverige. I första hand har detta skett genom undersökningar som också studerar olika typer av utsatthet för brott (se t. ex. Brå, 2000b; Dolmén, 2002; Malm, 1997; Martens, 1998; Tiby, 1999; Torstensson & Persson, 2000; Torstensson, m. fl. 1998; Wikström, 1991; Wikström, m. fl. 1997). Ett område som uppmärksammats med riktade undersökningar under de senaste åren är kvinnors oro för att utsättas för sexualiserat våld (se t. ex. Listerborn, 2000 & 2002; Lundgren, m. fl. 2001; Wendt Höjer, 2002). Det finns också några studier där huvudsyftet varit att studera oron för brott och dess konsekvenser (se

t. ex. Heber, 2005; Johansson, 1997; Litzén, 2004b; Sandstig, 2003). I en nyligen publicerad avhandling har Agneta Mallén (2005) vänt på huvudfrågan och försöker i stället förklara vad det är som trygghet i lokalsamhället. Utöver de undersökningar som ovan nämnts finns det ett antal akademiska examensarbeten (C- och D-uppsatser) som har en inriktning på oro för brott (se t. ex. Carlsson, 2002; Eriksson, 2003; Silander; 2003; Wallström, 2004). Det denna korta presentation av litteraturen visar är att forskningen på området ökat under de senaste 15 åren och att många av undersökningarna publicerats på 2000-talet.

Den kvantitativa delen av mitt eget arbete är en utveckling av den grund som Stockholmsprojektet (Wikström, 1991) och polishögskolans forskningsenhets trygghetsmätningar (se t. ex. Wikström, m. fl. 1997) lagt inom området. Valet att använda mig av triangulering är hämtat ifrån Eva Tibys (1999) avhandling om hatbrott mot homosexuella. Slutligen har även Eva Tiby (2006) inspirerat till den kvalitativa delen genom sitt arbete med berättelser om rädsla för brott. Dessa impulser förenas i detta arbete till en realistisk ansats.

2.3. Vetenskapsteoretiska utgångspunkter

Utgångspunkten i denna uppsats är att oro för brott är ett dynamiskt fenomen i människors livsvärld. Att utifrån ett vetenskapligt förhållningssätt närma sig detta fenomen är dock svårt då det innehåller en mängd konstruktionsprocesser. Dessa processer börjar hos individen själv och fortsätter i fråge- och enkätkonstruktionerna, tolkningar av resultaten och författandet av den vetenskapliga rapporten.

Denna dualism mellan oron i livsvärlden och dess olika konstruktionsprocesser leder mig till val av ett vetenskapsteoretiskt perspektiv för arbetet. De två perspektiv som fångar upp båda dessa aspekter är den kritiska realismen och den kontextuella konstruktivismen. En kritisk realism har som utgångspunkt en oberoende verklighet vilken den intar ett kritiskt förhållningssätt till (Stigendal, 2002 s.56). Den kontextuella konstruktivismen erkänner ett socialt fenomen objektivt men fokuserar i första hand på dess subjektiva sida (Best, 1993 s.188f; Estrada, 1999 s.28). Delanty (1997 s.131ff) anser att dessa två perspektiv ligger nära varandra och kan utgöra grunden för ett kritiskt vetenskapsteoretiskt perspektiv. För denna studie betyder det i första hand två saker. För det första gäller det att kritiskt förhålla sig till undersökningar och antaganden inom området. Det är dock svårt att mäta detta fenomen och här sker konstruktionsprocesser av olika slag. För det andra försöker denna undersökning presentera ett alternativt sett att se på fenomenet oro för brott (se bakgrunds avsnittet för presentation av den rådande bilden inom området). Detta perspektiv i sig är en konstruktion utifrån en kritisk läsning av en mängd undersökningar inom området. Det är dock inte det enda perspektivet, utan skall i första hand ses som ett analytiskt försök att kritiskt fördjupa kunskapen om oron för brott i människors livsvärld.

Vetenskapliga undersökningar strävar i de flesta fall efter en allmängiltighet, vilket ofta sker på bekostnad av det specifika och personliga (Andersson, 2004 s.122). Även om denna studie till största delen är kvantitativ till sin karaktär, innehåller den också mycket kvalitativt material i form av människors utsagor. Detta innebär att vikten av metodtriangulering starkt betonas för att erhålla vidare förståelse av fenomenet oro för brott. Uppsatsen skall ses som ett försök att överbrygga klyftan mellan kvantitativa och kvalitativa forskningsansatser. Ett sådant *både och* synsätt har blivit vanligare inom samhällsvetenskaperna (Danermark, m. fl. 2003 s.15). Det finns också i denna uppsats en emancipatorisk strävan som bör lyftas fram. I och med att det perspektiv som beskriver oron för brott i uppsatsen gör så att en mängd centrala situationer kan identifieras leder det till att trygghetsskapande åtgärder kan genomföras.

2.4. Begreppen rädsla, oro och trygghet

”I vardagligt tal och i media brukas begreppet ”rädsla för brott”, enligt min erfarenhet, ofta som ett självklart begrepp, ett begrepp som definierar sig själv.”
(Johansson, 1997 s.7)

Det finns mycket skrivet om vad ”fear of crime” egentligen är och vad det är man i första hand mäter (se Hale, 1996 s.84ff). Därför skall detta avsnitt i första hand ses som en introduktion till begreppsproblematiken inom detta område.

Inom forskningen om ”fear of crime” används ett flertal begrepp. I detta arbete används företrädesvis ”rädsla”, ”oro” och ”trygghet”. Dessa begrepp skall kort presenteras.

Rädsla – En emotion, en känsla och som sådan är den inte kontrollerad av intellekt och förnuft (Öhman, 1991 s.41ff). Som en allmän formulering kan man säga att rädsla är en negativ känsla som manar till undvikande och är mycket situationsbetingad. Rädsla ligger också mycket nära ilska, vilket under senare år uppmärksammas inom ”fear of crime”- forskningen (se t ex Ditton, m fl 1999).

Oro (worry) – Föreställningar om olika typer av brott och brottsrisker och den känsla av olust detta väcker. Detta innebär att det inte är lika endimensionellt emotionellt som *rädsla* och heller inte lika situationellt betingat. Samtidigt innebär det ett problem att oro och risk ligger så nära varandra när det gäller att separera de bägge åt. Det är också det vanligaste begreppet som används inom forskningen och då främst i konstruktioner av frågor av olika slag. Ofta används det också synonymt med *rädsla*, både inom forskningen och av media och i vardagligt tal. Detta är inte helt lyckat då *rädsla* är en starkare känsla som nästan saknar direkt koppling till intellektet.

Trygg – En känsla som ofta knyts till situationer av olika slag. Även detta begrepp innehåller två dimensioner, dels en riskuppfattning, dels känslan som kommer ur denna. Det innebär att begreppet inte är helt synonymt med *säker* som saknar denna emotionella dimension. Detta illustreras också av den svenska översättningen av det engelska ordet *safe* som betyder både *säker/risikfri* och

trygg. Ordet *safe* används ofta i någon form inom den internationella forskningen och på samma sätt används ofta ordet *trygg* i den svenska forskningen. Begreppen *oro* och *trygg* är till sin karaktär formlösa (är du orolig eller är du trygg eller otrygg). Beroende på typ av frågekonstruktion ges de dock ett direkt innehåll då de kopplas samman med brott. Skillnaden mellan trygg och oro är att trygghet också innehåller en positiv känsla, man kan känna sig trygg.

Risk – Både *oro* och *trygg* innehåller en dimension av riskuppfattning. Men vad är det som styr riskuppfattningen? Enligt Sjöberg (1991 s.52) är det tre aspekter som är viktiga. *För det första* handlar det om att risken uppfattas som trovärdig. Här spelar informationen som massmedia förmedlar en stor roll. *För det andra* har den individuella riskkänsligheten en stor betydelse (se även Warr, 1984 & 1987). *För det tredje* är riskens kategoritillhörighet betydelsefull. I detta fall är kategorin brott och det kulturella sammanhang den ingår i. Utöver dessa tre punkter skall enligt Garofalo (1981 s.845) ytterligare två aspekter läggas till. *För det första*, upplevelsen av *sårbarhet* hos individen. Hur väl har man resurser att förhindra en viktimisering? *För det andra*, vilka skulle *konsekvenserna* bli av att utsättas för ett brott? Inom forskningen försöker man ofta separera riskuppfattningen från emotionen. Det går dock bra att använda begreppen *oro* och *trygg* bara man är medveten om att de innehåller två dimensioner – riskuppfattningen och emotioner inför denna.

Ibland används även andra ord för att mäta fenomenet ”oro för brott”, exempelvis *fruktan*, *obehagligt*, *ängslan*, *känsla av otrygghet* och *osäkerhet*. Nästan oberoende av val av begrepp uppvisar dock de flesta undersökningar liknande nivåer och strukturer (Eriksson, 2003 s.38). Detta innebär att de olika begreppen fångar ungefär samma aspekter av det totala fenomenet ”oro för brott”. I undersökningarna är det dock viktigt att göra relevanta begreppsval och att genomföra en genomtänkt frågekonstruktion.

Inom sociologin finns det en lång tradition av attitydundersökningar och forskningen om ”oro för brott” går att koppla till dessa. Nedan följer en definition av vad en attityd är.

”En individs attityd till någonting är hans predisposition att handla, uppfatta, tänka och känna i relation till detta någonting.”

(Newcomb ur Kempe, 19XX s.105)

Denna definition är lämplig att använda sig av när vi diskuterar ”oro för brott” som ett fenomen i människors livsvärld. Utifrån denna definition går det att säga att oron för brott innehåller tre komponenter (Kempe, 19XX s.108).

- En kognitiv komponent som består av den information som subjektet har.
- En beteendekomponent som består av de handlingar en individ utför, rekommenderar eller underlättar.
- En affektiv komponent som består av de känslor och värderingar som individen förknippar med objektet.

Dessa tre komponenter går att applicera på begreppen oro och otrygghet. Detta leder då till en ökad förståelse av dessa attityder som sociala fenomen.

3. Undersökningar och metodfrågor

Detta kapitel inleds med en kort presentation av materialet som ligger till grund för denna studie och efter detta genomförs en bortfallsanalys av Liljeholmundersökningens material. Därefter presenteras tre metodfrågor som är relevanta när trygghetsundersökningar genomförs. Den första frågan behandlar behovet av att ibland använda sig av index vid presentationerna av aspekter av fenomenet oro för brott. Andra frågan är en genomgång av de centrala frågorna som används i undersökningarna och den tredje behandlar om dessa frågor endast mäter oro för brott.

3.1. De centrala undersökningarna

Denna studie utgår från en genomgång av 62 offer- och trygghetsundersökningar som på något sätt har anknytning till Stockholms kommun. Flera av undersökningarna är dock av upprepad karaktär vilket innebär att det är 19 olika undersökningar som utgör grunden i arbetet. Det är 14 aktörer bakom dessa undersökningar: Brottsförebyggande rådet (Brå), Statistiska central byrån (SCB), Länsförsäkringar, Länspolismyndigheten i Stockholms län, Problemgruppen på Polishögskolans forskningsenhet, Storstockholms lokaltrafik (SL), Utrednings- och statistikkontoret (USK), Miljöförvaltningen, Precens, Rikspolisstyrelsen (RPS), Kista stadsdelsförvaltning, Liljeholmens brottsförebyggande råd, Svenska bostäder och Folkhälsoinstitutet. Undersökningarna presenteras utförligare i bilaga 2. (Det måste också sägas att denna studie inte gör all den information som finns i de olika undersökningarna rättvisa, utan det som redovisas är endast en liten del av all denna kunskap.)

I tabell 3.1. presenteras de 19 undersökningarna utifrån svarsfrekvens, antal trygghetsfrågor och förekomsten av en skriven rapport. Det framkommer att undersökningarna med några få undantag har en relativt hög svarsfrekvens. När det gäller antal trygghetsfrågor skiljer det sig stort mellan de olika undersökningarna, från 1 till 32. För de flesta av undersökningarna finns det en skriven rapport, dock i vissa fall endast intern. Det finns emellertid ingen undersökning som fokuserat sig endast på Stockholms kommun med hela dess specifika problematik. Detta hade varit önskvärt då oron för brott i den urbana miljön är fokus för denna undersökning.

Tabell 3.1. 19 undersökningar om oro för brott och trygghet. Svarsfrekvens (procent), antal trygghetsfrågor och förekomsten av en skriven rapport. (n=19)

Undersökningar	Svarsfrekvens	Antal frågor	Skriven rapport
Int. offerundersök.	66	2	Ja
SCB	80	3	Ja
Länsförsäkringar	?	6	Ja
Länspolismyndighet	70	26	Intern
Polishögskolan	80	24	Ja
SL (2 stycken)	65	30	Interna
Utlandsfödda (Brå)	75	1	Ja
Homosexuella	65	2	Ja
Sth. Kommun	76	3	Nej
Stadsdelsomr. (USK)	75	1	Ja
Miljöförvaltning	54	1	Ja
Söderortspolisen	71	11	Nej
Skarpnäck (Brå)	79	17	Ja
Kista (RPS)	60	11	Nej
Åtta förortsområden	75	2	Ja
Liljeholmen	53	32	Ja
Dalen och Grimsta	80	10	Interna

När det gäller svarsfrekvensen i undersökningarna saknas i de flesta rapporter en ordentlig bortfallsanalys. Detta är viktigt att genomföra då skevheter i materialet kan få konsekvenser för resultaten som framkommer i undersökningen. Att vissa undersökningar har så få trygghetsfrågor beror på att de inte är renodlade trygghetsundersökningar utan har ett annat huvud syfte. Emellertid går det att använda sig av endast en eller två frågor som indikatorer på en allmän trygghet, även om det är önskvärt med flera frågor då oron för brott är ett socialt fenomen som sträcker sig över många livsområden. Även om det finns skrivna rapporter till de flesta av undersökningarna har dessa varit svåra att få tag på och de är sällan direkt problematiserande till sin karaktär. Undersökningarna är också med några få undantag helt kvantitativa till sin karaktär och bygger på enkäter med konstruerade svarsalternativ. Detta innebär ett problem då fenomenet oro för brott är mycket komplext. Därför krävs det också kvalitativa studier (bl. a. intervjuer) för att erhålla en djupare förståelse av olika aspekter av fenomenet (Tulloch, 2000). Det har dock inte gått att finna några studier av detta slag inom ramen för detta arbete. För den fortsatta forskningen om oro för brott är det önskvärt att använda sig av både kvantitativa och kvalitativa undersökningar.

3.2. Liljeholmsundersökningens genomförande och bortfallsanalys

Liljeholmsundersökningen utgår från de undersökningar som genomförts inom Stockholmsprojektet (Wikström, 1991) och av Polishögskolans forskningsenhet (se t. ex. Wikström, m. fl. 1997). Syftet med undersökningen var att erhålla

kunskaper för att kunna genomföra brottspreventiva och trygghetsskapande åtgärder i stadsdelarna Liljeholmen och Gröndal i Stockholm, plus att försöka skapa en bild av utsattheten för brott, otrygghet och lokala problembilder i de båda stadsdelarna. Undersökningen konstruerades och genomfördes av mig i samarbete med Marie Johansson Meinke som är brottspreventionskordinator i Liljeholmens lokala Brå. I de två följande avsnitten presenteras genomförandet av undersökningen och en utförlig bortfallsanalys.

3.2.1. Genomförande och svarsfrekvens

Undersökningen genomfördes med hjälp av en postenkät till 1000 slumpmässigt utvalda män och kvinnor i åldrarna 18 till 80 år som bodde i stadsdelarna år 2003. Enkäten bestod av 95 konstruerade frågor och gav dessutom respondenterna en stor möjlighet att komma med egna skrivna svar (se bilaga 3). Första utskicket gick ut i juni och påminnelsen skickades ut i september. På första utskicket svarade 409 personer och på påminnelsen svarade 125 personer. Sammanslaget svarade 534 personer på enkäten. Det var 22 individer som hade flyttat, vilket innebar att 978 personer deltog i undersökningen. Svarsfrekvensen blir utifrån detta 55 procent vilket är mycket lågt för denna typ av undersökningar. Det finns i första hand två skäl till detta:

- Undersökningsdesignen, att lägga utskicken i anknytning till semestrarna är inte lyckat och kan medföra att människor är mindre benägna att besvara dessa eller att enkäten försvinner i semesterbestyren.
- Enkäten är mycket omfattande och innehåller många möjligheter till personligt skrivna svar. Båda dessa faktorer kan bidra till att det upplevs jobbigt och tidskrävande att svara.

Dessa två skäl skall i första hand betraktas som hypoteser men utifrån tidigare erfarenheter av enkätundersökningar är de rimliga. En annan metodologisk aspekt att beakta är att undersökningens upplägg kan påverka svaren. Semmens m. fl. (2002 s.800f) visar i en studie att svaren på frågorna om trygghet varierar beroende av när på året man frågar. Under juni uppger respondenterna i deras undersökning en låg otrygghet medan den i september ökat ordentligt. Det finns även en tendens att detta skulle vara fallet i denna undersökning. Dock är det troligt att variationen mellan de bägge undersökningstillfällena tar ut varandra.

Svarsfrekvensen i denna typ av undersökningar brukar i de flesta fallen ligga mellan 70 och 80 procent (Wikström, 1991 s.12; Wikström, m. fl. 1997 s.1997 s.6; USK, 2003 s.4; Wallström, 2004 s.20; Carlstedt, 2001 s.26). Dock har den senaste internationella offerundersökningen som genomfördes i Sverige en svarsfrekvens på 66 procent (Brå, 2001 s.11). Även detta anses som godtagbart för denna typ av undersökningar (Halvorsen, 1992 s.101). Dahmström (1996 s.203) anser dock att ett 50-procentigt bortfall är helt förkastligt, medan andra forskare anser det godtagbart (se t. ex. Babbie, 1992 s.267; Frankfort-Nachmias & Nachmias, 1992 s.221).

Den viktiga frågan är dock om de inkomna svaren är representativa för populationen i sin helhet så att inte resultaten riskerar att snedvridas (Babbie, 1992 s.266; Sverke, 2003 s.31). Även undersökningar med en mycket hög svarsfrekvens kan vara skeva i relation till vissa grupper. Ett sätt att studera detta är att genomföra olika strukturjämförelser, mellan de svarande och hela populationen, på de variabler som är möjliga (Sverke, 2003 s.31; Halvorsen, 1992 s.101). Dock kan strukturjämförelser enligt Dahmström (1996, s.205) endast användas för att bekräfta påståendet om att bortfallet medför en snedvridning av undersökningens resultat. Med detta menas att en undersökning som är representativ utifrån en strukturjämförelse kan innehålla en okänd faktor vilken skulle kunna påverka resultaten. I denna typ av undersökningar kan en sådan faktor vara skillnader i människors prioriteringar av frågor inom det kriminalpolitiska området.

Det finns flera allmänna skäl till att personer inte vill delta i undersökningar av denna typ:

- Personen kan uppleva att det är integritetskränkande att ha blivit utvald till undersökningen (Dahmström, 1996 s.200).
- Det kan finnas språksvårigheter när det gäller att förstå frågorna eller personen kan vara gammal och sjuk (a.a.).
- Om personen anser att ämnet är intressant, angeläget och viktigt är också benägenheten att svara större än om man anser att ”detta berör inte mig” (Frankfort-Nachmias & Nachmias, 1992 s.222; Bergman & Wärneryd, 1982 s.65).

Genom forskning har det framkommit att bortfallet också är vanligare inom vissa specifika sociala grupper. Om detta sker i undersökningen kan det leda till en snedvridning av resultaten i materialet. Det finns tre grupper som är speciellt värda att uppmärksamma som ofta är mindre representerade i denna typ av undersökningar:

- Invandrare som har språkproblem (Wikström, m. fl. 1997 s.6).
- Lågutbildade brukar i allmänhet svara i lägre utsträckning på denna typ av postenkäter (Frankfort-Nachmias & Nachmias, 1992 s.222). Samtidigt svarar även yrkesverksamma i en större utsträckning än arbetslösa. Detta leder till iakttagelsen att bortfallet är större i marginaliserade grupper som har mindre ekonomiska, sociala och kulturella resurser (Tham, 1979 s.105; Roxell, 2002 s.14).
- Socialt marginaliserade grupper, t ex individer med omfattande brottslighet eller sociala problem (Wikström, m. fl. 1997 s.6; Nilsson, 2002 s.43f).

Hur påverkar då denna typ av bortfall resultaten när det gäller nivån på den uppgivna utsattheten för brott? En försiktig hypotes är att i bortfallet är de brottsutsatta överrepresenterade gentemot de svarande (Brå, 2001 s.1). Detta gäller framförallt utsattheten bland de marginaliserade grupperna som i många fall är mycket hög i jämförelse med den allmänna befolkningen (Litzén, 2004a).

Individer från dessa grupper uppskattas dock endast i en undersökning utgöra en mycket liten del (ca 6%) av den totala urvalspopulationen (Brå, 2000c s.30). Samtidigt är inte dessa individer jämt fördelade över staden utan de är ofta samlade i de segregerade bostadsområdena som ägs av allmännyttan. Detta har betydelse för en trygghetsundersökning med en uttalad geografisk urbansociologisk utgångspunkt. Då kan bortfallet av dessa individer starkt påverka resultaten från vissa bostadsområden i undersökningen.

En ytterligare aspekt är att det ofta finns den ovan nämnda ekonomiska snedvridningen mellan de som svarar och de som väljer att inte svara. De som väljer att inte svara är i många fall mera ekonomiskt marginaliserade än de som svarat på undersökningen (Tham, 1979 s.102ff). Vad detta har för betydelse för resultaten i de olika undersökningarna är svårt att säga något om. En hypotes är dock att dessa personer är något mera utsatta för brott än den övriga populationen, men det kan variera mellan olika typer av brott. Slutsatsen är dock att denna typ av undersökning redovisar i första hand den ”konventionella” befolkningens bilder av problemförekomst, utsatthet för brott och trygghet (Wikström, 1991 s.13; Wikström, m. fl. 1997 s.6).

3.2.2. Bortfallsanalys

I undersökningar av denna typ skiljer man mellan individbortfall och variabelbortfall (Dahmström, 1996 s.202). Individbortfallet innebär att respondenten inte besvarat enkäten medan variabelbortfallet innebär att endast en eller flera frågor i enkäten icke blivit besvarade. Följande bortfallsanalys kommer att inrikta sig på individbortfallet. Ett antagande som ofta görs är att bortfallet troligtvis mest överensstämmer med den sist inkomna svarsomgången (Dahmström, 1996, s.205). Om det i denna undersökning finns några skillnader mellan de två inkomna svarsomgångarna när det gäller oro för att utsättas för brott presenteras i tabellen nedan.

Tabell 3.2. Allmän oro för brott (index). Tid för svar. Procent. Liljeholmen år 2003 (n=521)

Oro	Juni	September
Låg	70	66
Medel	21	31
Hög	9	3
Procent	100	100
Antal	400	121

Signifikant (p<0,05)

I den sist inkomna svarsomgången var det fler som uppgav en medeloro och färre som uppgav en hög oro. Då dessa siffror till viss del tar ut varandra förefaller bortfallet (beskrivet genom andra svarsomgången) inte vara direkt snedvridet i denna fråga.

Efter denna enkla jämförelse skall en analys göras av de svarande och de icke svarande i urvalspopulationen. Detta sker utifrån en genomgång av de variabler som är möjliga att ta fram från de adresslistor som undersökningen bygger på. Dessa variabler är kön, stadsdel och bostadsområde. Det finns en klar överrepresentation av kvinnor bland dem som svarade i undersökningen (män 48% och kvinnor 61%). Däremot finns det ingen skillnad mellan de båda stadsdelarna när det gäller svarsfrekvens. Detta gäller dock endast på stadsdelsnivå, går vi djupare och tittar på de olika bostadsområdena finns det skillnader (se tabell B1.1). Skillnaderna mellan de olika bostadsområdena är relativt stor, i Ekensberg svarade 45 procent jämfört med att 61 procent svarade på Liljeholmsberget. Att endast 45 procent svarade i Ekensberg går det inte att finna någon förklaring till. Påverkar den relativt ojämna svarsfrekvensen på bostadsområdesnivå resultaten i undersökningen? För att få en indikation på detta kan en central fråga jämföras med en skattning av att alla i bortfallet antagit detta värde (se Dahmström, 1996 s.204f). Kommer detta att påverka relationerna mellan de olika bostadsområdena (se tabell B.1.2.)? Nivåskillnaderna skulle påverkas om alla i bortfallet uppgav ”oro för brott i eget bostadshus”. Emellertid kvarstår den ursprungliga rangordningen mellan de olika bostadsområdena. Detta är en viktig kunskap då bostadsområdesnivå kommer att användas ofta i de fortsatta analyserna.

Efter denna genomgång av relationen mellan svarande och icke svarande i urvalspopulationen faller det sig naturligt att genomföra några mera traditionella strukturjämförelser. Detta inleds genom en jämförelse med data från USK som presenteras i tabellen nedan och resultaten i Liljeholmsundersökningen.

Tabell 3.3. Jämförelse mellan demografiska register data från USK år 2003 och demografiska survey data från Brottsförebyggande rådet i Liljeholmens trygghetsundersökningen år 2003. Stadsdelarna Liljeholmen och Gröndal. Procent. Källa USK år 2004 och Liljeholmen år 2003

	Liljeholmen		Gröndal	
	USK	Survey	USK	Survey
<i>Kön</i>				
Man	47	44	49	42
Kvinna	53	56	51	58
<i>Ålder</i>				
19 – 24	11	8	8	5
25 – 44	41	40	47	40
45 – 64	32	31	35	40
65 -79	16	21	10	15
<i>Utländsk Bakgrund</i>	23	34	15	26
<i>Förvärvsarbetande</i>	75	75	79	83
<i>Arbetslösa</i>	4	7	3	2
<i>Ekonomisk status</i>				
Låg	43	11	38	8
Medel	40	48	44	40
Hög	17	41	18	52
<i>Ägandekategori bostad</i>				
Allmännyttan	66	60	42	46
Privatvärd	0	2	21	18
Bostadsrätt	34	38	36	36

När det gäller kön är fördelningen skev i undersökningen för i båda stadsdelarna har en större andel kvinnor svarat. Åldersfördelningen överensstämmer relativt väl med USK, men det går att utskilja att de yngre svarat i någon lägre utsträckning. För personer med utländsk bakgrund framkommer det tydligt att dessa är överrepresenterade i undersökningen vilket är ovanligt, ofta brukar det vara tvärtom. I Liljeholmen verkar lite flera arbetslösa delta i undersökningen. Det är dock när det gäller ekonomisk status som de största skillnaderna finns. Utifrån ett förenklat sätt att jämföra skillnaderna inom denna variabel framträder bilden klart att personer med hög ekonomisk status är överrepresenterade i undersökningen och att personer med låg ekonomisk status är underrepresenterade. Dock är det förvånansvärt att det inte finns några direkta skillnader när det gäller ägandekategori av bostad, då detta är ett mått på ekonomisk status. Vad denna skillnad får för konsekvenser på resultaten i undersökningen är det väldigt svårt att uttala sig om. Det finns samband mellan låg ekonomisk status och upplevd otrygghet och risken att utsättas för brott, men de är svaga på individnivå framför allt när det gäller samma stadsdel.

Ett annat sätt att göra en strukturell bortfallsanalys mellan centrala variabler är att jämföra med resultaten från andra relevanta undersökningar. De centrala variablerna kan här jämföras med polishögskolans trygghetsundersökning i Stockholms län (Wikström, m. fl. 1997). Att denna jämförelse är intressant

beror på att Liljeholmen/Gröndal ligger väldigt nära medeltalet för Stockholm på de flesta av variablerna.

Tabell 3.4. Jämförelse mellan demografiska data från PHS trygghetsmätning i Stockholms län år 1996 och undersökningen i Liljeholmen/Gröndal år 2003. Procent.
Källa Wikström m. fl. (1997) och Liljeholmen år 2003

Demografiska variabler	Stockholms län	Liljeholmen/Gröndal
<i>Kön</i>		
Man	47,3	42,4
Kvinna	52,7	57,6
<i>Ålder</i>		
16 – 32	27,6	22,0
33 – 48	29,2	30,2
49 – 64	25,0	30,4
65 – 85	18,2	17,4
<i>Utländsk bakgrund</i>	26,4	26,5
<i>Civilstånd</i>		
Gift/sambo utan barn	36,6	36,7
Gift/sambo med barn	26,7	26,1
Ensamstående utan barn	28,5	21,7
Ensamstående med barn	8,2	7,8
<i>Utbildning</i>		
Högst grundskola	29,1	14,9
Högst gymnasium	46,0	40,0
Universitet/högskola	24,9	45,1

Som tidigare visar det sig att det är fler kvinnor som svarat i Liljeholmsundersökningen och att det också är lite fler äldre. Den variabel som visar den största skillnaden är utbildning. I Liljeholmsundersökningen är det betydligt fler högutbildade och färre lågutbildade som svarat i jämförelse med siffrorna från Stockholms län. Detta kan också hänga samman med skillnaderna i ekonomisk status som jämförelsen med USK data visade. Den andra undersökningen som det hade varit intressant att jämföra med är Stockholmsprojektets studie av åtta förorts bostadsområden i Stockholm (Wikström, 1991). Denna jämförelse skulle dock inte bli helt tillförlitligt, då undersökningen bygger på ett strategiskt urval av bostadsområden och inte ett representativt slumpmässigt urval som i Liljeholmen/Gröndal. En ytlig jämförelse indikerar dock att det i populationen som ingår i Liljeholmens undersökning finns stora skevheter, i första hand bland personer med utländsk bakgrund och utifrån utbildningsnivå.

Sammanfattningsvis visar de genomförda strukturjämförelserna att det finns skevheter i materialet som ingår i undersökningen. Dessa kan beskrivas i punktform:

- Fler kvinnor än män än har valt att svara.
- Äldre svarar något mer än yngre.

- Personer med utländsk bakgrund är överrepresenterade i materialet.
- Individer med höga ekonomiska resurser är starkt överrepresenterade i undersökningen.
- Personer med en hög utbildning är överrepresenterade i materialet.

Var och en för sig påverkar dessa bortfallskategorier resultaten i undersökningen. Vissa bortfallskategorier kan dock ta ut varandra när det gäller trygghetsfrågorna, t. ex. personer med utländsk bakgrund uppger vanligtvis en större oro för att utsättas för brott medan män i många fall uppger en mindre oro för att utsättas för brott. Slutsatsen är dock att det finns en skevhet i materialet som kan påverka resultaten. Det är i första hand underrepresentationen av personer med svensk bakgrund, låga ekonomiska resurser och lägre utbildning som gör att materialet uppvisar en skevhet. Detta framkommer klart vid de genomförda strukturjämförelserna. Frågan blir då hur mycket detta kan påverka resultaten, när det gäller t. ex. oron för att utsättas för brott?

Det går att utifrån en statistisk modell räkna ut betydelsen av bortfallet för resultaten, men det kräver uppgifter om bortfallet som inte är enkelt tillgängliga i denna undersökning (se Biemer & Lyberg, 2003 s.84f). En mycket försiktig uppskattning går dock att göra utifrån kunskapen om skevheten när det gäller den ekonomiska statusen i svarspopulationen jämfört med den totala befolkningen i stadsdelarna. Resultatet blir då att det finns en underskattning på mellan fem och tio procent när det gäller trygghetsfrågorna i undersökningen. Det är därför viktigt att vara medveten om att resultaten för oron för brott som presenteras i undersökningen kan vara lite högre i den totala befolkningen. Emellertid kan denna skevhet korrigeras av någon eller några av de andra skevheterna i materialet t. ex. att det är en överrepresentation kvinnor i materialet som ofta uppger en högre oro för brott än männen. Utifrån samma beräkningsgrund som ovan innebär denna skevhet att resultaten i trygghetsfrågorna är mellan 5 och 15 procent för höga. Detta skulle innebära att de olika skevheterna till viss del tar ut varandra och materialet i alla fall ger en relativt god bild av situationen i stadsdelarna Liljeholmen och Gröndal.

Denna bortfallsanalys visar hur viktigt det är att försöka få en bekräftelse på möjligheten till generaliserbarhet utifrån undersökningen till hela populationen i de bägge stadsdelarna. I denna studie blev skevheten i bortfallet för stor för att detta skall vara 100 procentigt möjligt, men det är också mycket troligt att de olika skevheterna tar ut varandra. Detta medför att resultaten med god marginal kan användas för att ge bra bilder av och indikationer på situationen när det gäller utsatthet och oro för brott i stadsdelarna Liljeholmen och Gröndal.

3.3. Tre metodfrågor

De är tre metodfrågor som kort kommer behandlas i detta avsnitt. Först behandlas index och indexkonstruktion. Därefter följer det en presentation och analys av de två mest använda frågorna inom området och avslutningsvis ställs frågan om trygghetsfrågorna mäter endast oro och trygghet.

3.3.1. Oroindex

Det vanligaste sättet att ge ett mått på oron för brott på en samhälls nivå är att använda sig av en fråga som indikator (se Brå, 2001 s.40; SCB, 2004 s.86). Dock går det också att konstruera olika typer av index för att få ett mera sammansatt mått på oron för brott (Wikström, m. fl. 1997 s.53ff). Det är just när det gäller komplexa fenomen som index lämpar sig väldigt bra (Sverke, 2003 s.57). Oro för brott är ett komplext socialt fenomen som innehåller flera dimensioner och därför är det fruktbart att försöka konstruera ett mätvärde (Björkman, 2000 s.91). När det gäller oron för brott behöver den inte heller vara fokuserad på specifika brottstyper utan den kan också uttrycka en allmän oro för att utsättas för brott och en oro för brottsligheten i stort (Heber, 2005 s.12).

I undersökningen provades två typer av indexkonstruktion för att mäta en allmän oro för brott som är hämtade från Williams m. fl. (2000). Det första måttet utgår från svaren på 13 allmänna frågor om olika brottstyper, allt från bostadsinbrott till bedrägeri. Här har oron för att utsättas för bilbrott tagits bort då alla respondenter ej har bil. Svartalernativet var en 12 gradig skala där 1 var "Nej, inget orolig" och 12 var "Ja, mycket orolig". Från svaren på frågan skapades ett tredelat index, låg (1-4), medel (5-8) och hög oro (9-12). Den andra indexkonstruktionen utgår från svaret på en fråga som löd *Sammanfattningsvis hur orolig har Du varit för att råka ut för brott under de senaste 12 månaderna?* Svartalernativet var en 12 gradig skala där 1 var "Nej, inget orolig" och 12 var "Ja, mycket orolig". Från svaren på frågan skapades ett mycket enkelt tredelat index, låg (1-4), medel (5-8) och hög oro (9-12). I tabellen nedan redovisas resultaten av dessa indexkonstruktioner.

Tabell 3.5. Två typer av index för allmän oro för att utsättas för brott. Procent. Liljeholmen år 2003 (n=534)

Oro	13 frågor index	Index utifrån en fråga
Låg	71	69
Medel	28	23
Hög	1	8
Procent	100	100
Antal	534	534

Som framgår av tabellen ger de båda indexen en liknande bild av oron för brott. Dock ger en frågeindexet en något högre hög oro. Detta kan vara en konsekvens av att respondenternas oro för att utsättas för bilbrott (vilken är stor) vägts in i svaret på frågan. En annan förklaring kan vara att flerdimensionella index genom sin konstruktion ger en lägre nivå av hög oro (se även Wikström, m. fl. 1997 s.55). Vid en jämförelse mellan de båda indexen visade det sig att för 80 procent av respondenterna gav indexkonstruktionerna samma resultat. För 14 procent visade indexet utifrån en fråga ett högre värde och för sex procent ett

lägre värde än indexet utifrån 13 frågor. I den fortsatta redovisningen av oro kommer indexet utifrån en fråga att användas för att inte gruppen som uppger en hög oro skall underskattas.

Indelningen som görs i tre nivåer, låg, medel och hög, av oro för brott utgår ifrån förutsättningen att en låg oro innebär att individen sällan eller aldrig tänker på brottsrisker och endast känner en mindre eller ingen olust. Utifrån detta resonemang utgör medel en ökning av tankar och olust och en hög oro innebär mycket upprepning av tankar och starka känslor inför fenomenet.

I undersökningen gjordes också ett försök att genom index mäta den konkreta tryggheten i bostadsområdet. Denna trygghet har mätts med följande fyra frågor: *När Du är ensam hemma på kvällen känner Du Dig trygg eller otrygg?*, *Känner Du Dig ibland orolig för att vistas på vissa platser i Ditt bostadshus eller dess närhet, därför att Du skulle kunna utsättas för ett brott?*, *Om Du går ut ensam sent en kväll i området Du bor, känner Du Dig trygg eller otrygg eller går Du i stort sett aldrig ut ensam på kvällen?* och *Finns det några speciella personer/grupper i Ditt bostadsområde som Du ibland är rädd för?*. Syftet med dessa frågor har varit att fånga upp betydelsefulla aspekter av respondenternas vardagliga oro i sitt bostadsområde. Alla otrygghetssvar gavs värdet ett utom om man var rädd för flera personer som fick två. Utifrån detta konstruerades ett index med nivåerna låg (0-1), medel (2-3) och hög (4-5) otrygghet. Utöver detta index konstruerades också ett index utifrån en fråga som löd: *Hur trygg eller otrygg känner Du Dig sammanfattningsvis i Ditt bostadsområde?* Här var svarsalternativet en 12 gradig skala där 1 var "Mycket otrygg" och 12 var "Mycket trygg". Dessa svar delades in i indexet låg (1-4), medel (5-8) och hög (9-12) trygghet. I tabellen nedan redovisas resultaten för de båda indexkonstruktionerna.

Tabell 3.6. Konkret otrygghet i det egna bostadsområdet (index). Generell trygghet i det egna bostadsområdet (index). Procent. Liljeholmen år 2003 (n – värdet redovisas i anknytning till varje index)

Konkret otrygghet		Generell trygghet	
Låg	76	Låg	6
Medel	20	Medel	20
Hög	4	Hög	74
Procent	100	Procent	100
Antal	499	Antal	455

Tabellen visar, även fast den blivit lite oklar, exakt samma resultat för de båda index konstruktionerna. De flesta av respondenterna känner sig trygga i sina bostadsområden. Detta visar att det i en undersökning går att använda sig av endast en fråga för att mäta ett komplext fenomen.

Ett mycket bra exempel på en indexkonstruktion inom detta område är hämtat från Polishögskolans trygghetsmätning år 1996 (Wikström, m. fl. 1997 s.53ff).

Först skapas där ett index på allmän oro för brott i det egna bostadsområdet utifrån en sammanvägning av svaren på följande tre frågor.

- *Är du orolig för att bli utsatt för inbrott i bostaden?*

- *Är du orolig för att din bil, motorcykel, moped, eller cykel ska utsättas för skadegörelse eller stöld om den är parkerad i ditt bostadsområde?*

- *Är du orolig för att bli överfallen eller misshandlad i ditt bostadsområde?*

Svarsalternativen på frågorna var ”Ja, mycket ofta”, ”Ja, ganska ofta”, ”Ja, men bara sällan”, ”Nej, aldrig” och ”Vet ej”. De som svarat ”Ja, mycket ofta” erhöll värdet 3 och de som svarat ”Ja, ganska ofta” erhöll värdet 2 o. s. v. När de tre frågorna sedan slogs samman kunde respondenterna ha ett värde mellan 0 och 9. Utifrån detta konstruerades en indelning i tre klasser låg (0-2), medel (3-5) och hög (6-9). Nästa index som konstrueras benämns konkret otrygghet och är en sammanvägning av följande två frågor.

- *Hur känns det om du går ut ensam sent en kväll i ditt bostadsområde?*

- *Finns det några personer i området du bor i som du är rädd för?*

De som svarade att de kände sig otrygga på första frågan fick värdet 1 och de som svarade ja på den andra frågan erhöll också värdet 1. Utifrån det sammanslagna värdet konstruerades sedan ett index (låg, medel och hög). I tabellen nedan presenteras resultaten från dessa två indexkonstruktioner:

Tabell 3.7. Allmän oro för att utsättas för brott i eget bostadsområde (index) och konkret otrygghet för att utsättas för brott i eget bostadsområde (index). Procent. Stockholms län år 1996. Källa Wikström m fl, (1997).

Oro	Allmän oro	Konkret oro
Låg	56	81
Medel	38	17
Hög	6	2
Procent	100	100

Tabellen visar att det är få som uppvisar en hög allmän oro eller konkret otrygghet i det egna bostadsområdet. På samma sätt var det få som uppvisade en hög allmän oro i den föregående tabellen. Ett skäl till detta kan vara att indexet är en sammanvägning av flera dimensioner hos det komplexa fenomenet. Detta innebär att ett högt värde balanseras av de andra värdena som ingår i indexet.

När det gäller oro för brott är det alltså en fördel att också konstruera olika typer av index utifrån ett antal frågor. Att endast använda sig av en fråga som indikator på allmän oro och trygghet har kritiserats inom forskningen (Ferraro, 1995 s.81f; Kurry, m fl 2001 s.76f). Men som jag har visat är det ingen större skillnad för resultaten att använda sig av en eller flera frågor för att konstruera allmänna index.

Konstruktioner av index av olika slag skall inte ses som ett försök till att förminska graden av oro i staden. Tvärtom leder väl genomtänkta indexkonstruktioner till att hela otrygghetsproblematiken kan framträda, dels som index och dels genom resultaten från de olika frågorna. För oron för brott innehåller flera dimensioner, vilka i sin tur innehåller delområden. I nästa kapitel kommer detta att diskuteras mera utförligt.

3.3.2. Två centrala frågor

Detta avsnitt kommer att behandla de två mest centrala trygghetsfrågor som används i de svenska undersökningarna. Den ena frågar om respondenten avstått från en aktivitet pga oro för brott och den andra handlar om trygghet ute ensam sent i det egna bostadsområdet. Dessa frågor används också ofta som indikatorer på en allmän oro för att utsättas för brott och trygghet i samhället. Den första frågan lyder:

Har det under de senaste 12 månaderna hänt att Du avstått från att ge dig ut på kvällen av oro för att bli överfallen, rånad eller på annat sätt ofredad? (Svarsalternativen är Ja, ofta, Ja, ibland och Nej. I Liljeholmsundersökningen lades alternativet Går ej ut till svarsalternativen.

Denna fråga har använts som ett mått på "oro för brott" i SCB's undersökning sedan den startades år 1978. Ett problem med frågan är att den försöker mäta en allmän oro genom att fråga om ett beteende. Att vara orolig för att utsättas för brott behöver inte medföra denna typ av relativt drastiska beteendeändringar som det innebär att avstå från att ge sig ut på kvällen. Många som är oroliga väljer i flertalet fall andra typer av riskreducerande handlingsstrategier i vardagslivet.

I Liljeholmsundersökningen ombads respondenterna att kort motivera sina svar på denna fråga. De som svarade "Ja, ofta" och "Ja, ibland" skrev ett antal olika saker vilka kan delas in i följande punkter.

- "Det finns risker där ute, vilka det är onödigt att utsätta sig för." Ofta hänvisades här till vad media skriver om brott.
- Flera personer hänvisar till en allmän livsoro eller otrygghet. Detta påverkar starkt vardagslivets olika aktiviteter.
- Att gå ut ensam eller i mörker gör att flera ibland uppger att de avstår.
- Personerna ser sig själva tillhöra en utsatt grupp, exempelvis pensionärer.
- Många kvinnor hänvisar här till att som kvinna finns hela tiden hotet om sexualiserat våld närvarande där ute.
- Några har erfarenheter av att blivit utsatta för brott vilket lett till att de i vissa avseenden förändrat sina dagliga rutiner när det gäller att gå ut.

Svaren från dem som ej avstått ifrån att gå ut och svarat "Nej" på frågan kan sammanfattas i följande punkter:

- Det är riskfritt att gå ut.

- Respondenterna uppger att de inte är rädda, oroliga eller otrygga. (Det intressanta här är att i frågan användes begreppet oro, men respondenterna använder också både rädd och trygg i sina svar, vilket visar att de olika orden kan användas runt samma fenomen.)
- Många ger exempel på olika typer av strategier som används för att undvika risker och stilla oro, t. ex. ta bilen, åka taxi, ej gå ensam eller ha hund.
- Det intressantaste svaret, och det kommer från ganska många, är att man går ut även om man känner en viss oro. Att stanna hemma är att kapitulera inför något som man inte vill.

Denna typ av svar ger belägg mot att använda sig av denna fråga som en ensam indikator på allmän oro för att utsättas för brott. Emellertid kan det i mycket omfattande undersökningar vara svårt att ta med många frågor om detta område, vilket leder till att man tvingas välja ut någon fråga som ensam indikator på området.

För att gå vidare med denna fråga skall en jämförelse med ett index på allmän oro för brott göras. Hur detta index konstruerats redogörs för i avsnitt 3.4.3. Hypotesen är att de som ofta eller ibland avstår från att gå ut skall uppvisa en högre allmän oro än de som ej avstår (se tabell B.1.3.). Mönstret som framträder stödjer hypotesen, men det finns också utrymme för en viss tveksamhet och nyanseringar. Det som också är intressant att notera är att de som svarade att de "ej går ut" uppger en mycket låg allmän oro. Detta talar emot den allmänna uppfattningen om att de som ej går ut, stannar inne för att de är så oroliga för att utsättas för brott.

Om Du går ut ensam sent en kväll i området Du bor, känner Du Dig trygg eller otrygg eller går Du i stort sett aldrig ut ensam på kvällen? (Sarsalternativen på denna fråga är Trygg, Otrygg och i Liljeholmsundersökningen lades Går ej ut till svarsalternativen.)

Denna fråga används som ett generellt mått på "oro för brott" i de flesta större internationella undersökningarna. Även i Sverige används frågan ofta i olika undersökningar. Men frågan är formlös till sin karaktär. Detta då även andra faktorer än brott kan påverka svaret t. ex. allmän otrygghet/oro, t. ex. bilar som kör för fort, vardagliga konflikter i grannskapet och mörkerrädsla (se Pantaziz, 2000 s.418).

I Liljeholmsundersökningen bads respondenterna att kort motivera sina svar när de svarat att de kände sig otrygga. Här följer en sammanfattning av dessa kommentarer:

- En diffus allmän oro, "det händer så mycket nu för tiden".
- Det kan dyka upp ungdomsgäng, missbrukare, skumma typer, störda typer eller kriminella.
- Vissa områden är mörka och/eller ensliga.
- Det finns en rånrisk när man är ute.

- Flera kvinnor hänvisar till risken för att utsättas för sexualiserat våld.
- Det förekommer olika typer av ordningsstörningar i området t ex skadegörelse och fylleri.

Dessa svar stämmer väl överens med svaren på denna fråga i andra svenska undersökningar (Sifo, 2000 & 2002) och svaren i den brittiska offerundersökningen (Hale, m. fl. 1994 s.214).

För att gå vidare med denna fråga skall även här göras en jämförelse med indexet på allmän oro. Hypotesen är att de som uppger att de kände sig otrygga när de var ute också skall uppvisa en hög grad av allmän oro. Resultaten ger stöd åt hypotesen, men även här ges också möjligheter till vidare problematiseringar. När det gäller dem som inte går ut så uppger de även denna gång en relativt låg oro.

Båda frågorna, avstått aktivitet och trygg i området, överensstämmer relativt väl med den uppgivna allmänna oron. Detta innebär att de som avstått aktivitet eller känner sig otrygga också uppvisar en högre allmän oro. Då blir nästa fråga hur dessa bägge frågor förhåller sig till varandra. Hypotesen här är att de som känner sig otrygga också skall avstått aktivitet p g a oro (se tabell B.1.5.). Hypotesen får ett starkt stöd. Detta visar att de två frågorna i mycket stor grad fångar upp aspekter av samma fenomen. Samtidigt verkar de flesta av dem som avstått aktivitet p. g. a. oro röra sig ute i bostadsområdet under kvällstid även om de uppger otrygghet. När det gäller svarsalternativet ”Går ej ut på kvällen” är det nästan 50 procent av dem som svarat det på ”avstått aktivitet frågan” som också svarat det på ”trygg i bostadsområdet frågan”. Detta visar på en god överensstämmelse. Dock är det 50 procent som uppger att de går ut i bostadsområdet ensamma under kvällstid. Detta visar att det krävs mer kunskaper om människors allmänna rutinaktiviteter, bl. a. när det gäller att uppge att man ej går ut på kvällen och vilken typ av aktiviteter som man avstår ifrån eller gör.

Skälet till att be respondenter som inte går ut på kvällen att uppge detta är att undvika hypotetiska svar på frågan. Det är de egna erfarenheterna som efterfrågas och inte konstruerade erfarenheter. När det gäller denna fråga finns det som tidigare sagts en medial bild av att de som inte går ut på kvällen stannar hemma p. g. a. rädslan för att utsättas för brott. Men för dem som uppgivit detta på dessa två frågor finns det inget i resultaten som visar att de också uppger en högre allmän oro eller en större otrygghet än de som går ut.

Vid en genomläsning av skälen till varför man inte går ut, hänvisar de flesta av respondenterna till att detta inte ingår i deras livsstil, oftast p. g. a. ålder. Nedan följer några exempel på vad respondenterna angav för skäl till att inte gå ut ensamma på kvällen.

”I vår ålder är man ute på dagarna.”

(Man 68 år)

”Jag är äldre och har inget *uteliv*.”

(Kvinna 76 år)

”Handikappad.”	(Man 79 år)
”Jag är trött på kvällarna.”	(Kvinna 26 år)
”Vi har spädbarn och de sover på kvällarna.”	(Kvinna 30 år)
”Vill inte gå själv helst.”	(Kvinna 36 år)
”Det finns kusliga människor.”	(Kvinna 59 år)
”Jag är rädd för t. ex. rånrisk.”	(Kvinna 68 år)
”Jag är orolig för våldtäkt.”	(Kvinna 37 år)

Utöver en mängd naturliga skäl till att inte gå ut ensam på kvällen så finns det dock en grupp som inte går ut med hänvisning till risken att utsättas för brott. Denna grupp är i denna undersökning uppskattningsvis fyra procent av samtliga respondenter. Tillsammans med de som ofta avstått aktivitet p g a oro, kan vi säga att cirka sju procent får sina liv begränsade när det gäller *kvällsaktiviteter* p. g. a. oro för att utsättas för brott. Denna siffra är emellertid en grov uppskattning och det krävs mera forskning inom detta område

Sammanfattningsvis är de två frågor som behandlats i detta avsnitt indikatorer på oro för att utsättas för brott. Dock är det mycket tveksamt om de skall behandlas som mått på en generell oro, då de är för konkreta i sin frågekonstruktion. Däremot kan de mycket väl ingå i skapandet av olika slags index inom detta område.

3.3.3. Mäter frågorna endast oro för brott?

En aspekt av det mycket komplexa fenomenet oro för brott är att det innehåller flera dimensioner. Detta innebär att även de konkreta frågorna, som oro för inbrott i bostaden, kanske inte endast mäter just denna oro (Hale, 1996 s.84ff). I första hand innehåller svaren en direkt koppling till brott. Men det finns även andra faktorer som kan påverka svaren på de oftast mycket konkreta frågorna som ställs i undersökningarna:

- Hur angeläget respondenten ser på brott som ett socialt fenomen. Detta kan benämnas en kriminalpolitisk dimension vilken kan påverka svaren på frågorna.
- Respondentens riskuppfattning, riskbedömning och riskkänslighet vävs ofta in i svaret på frågan. Detta gör det svårt att skilja ut svaren från oro för brott.
- Graden av social osäkerhet hos respondenten. I en situation av stora sociala förändringar i samhället kan detta på individnivå leda till en ökad oro för brott. Det kan också på ett individplan vara så att respondenten har hälsoproblem, ekonomiska problem eller en i övrigt problematisk livssituation, vilket också kan påverka oron för brott.
- Respondentens svar kan påverkas av något som benämns altruistisk oro. Med detta menas att omtanken och känslorna för nära och kära vävs in i svaren.

Allt detta medför att undersökningarna måste konstrueras så de förmår utskilja dessa mycket närliggande aspekter från grundfrågan om oro för brott. Detta är dock mycket svårt. Det är därför viktigt att vara medvetna om att frågorna och indexen kanske inte mäter en "ren" oro eller otrygghet. Svaren som vi får kan också innehålla flera mycket närliggande dimensioner av detta komplexa sociala fenomen. Konsekvenserna av detta för det fortsatta arbetet är att en viss försiktighet måste finnas vid uttalanden om olika frågor.

3.4. Sammanfattning

Utifrån detta kapitel går det att ställa upp ett antal relevanta punkter när det gäller de metodologiska aspekterna på forskning omkring "oro för brott".

- Det finns inom området en mängd begrepp som används för att mäta och beskriva fenomenet. Även om de i många fall går in i varandra bör de behandlas separat. I denna uppsats används i första hand begreppet oro. Detta bl. a. för det är det begrepp som används i frågekonstruktionerna i de flesta svenska undersökningar.
- Vid en genomförd trygghetsundersökning bör en ordentlig bortfallsanalys göras. Eventuella skevheter i materialet kan nämligen påverka resultaten i någon riktning.
- När frågor konstrueras bör det eftersträvas att få dem konkreta. Blir frågorna hypotetiska för respondenten kan detta påverka resultaten. Ett exempel på detta presenteras i avsnittet om ålder och oro för brott senare i studien.
- I många offerundersökningar används endast någon eller några frågor som indikatorer på en allmän oro för brott. Även om dessa frågor fångar upp olika aspekter av en allmän oro är det i många fall värt att använda flera frågor i undersökningarna. Det är också eftersträvansvärt att försöka konstruera index för de olika områdena som ryms inom oron för brott.

Går det att säga något om oron för brott som ett fenomen då metodproblematiken är så stor? Ja, det går att uttala sig om omfång, nivå och struktur hos fenomenet. Dock bör resultaten behandlas med en stor försiktighet och granskas kritiskt. Det är också önskvärt att använda sig av resultattriangulering för att upptäcka eventuella brister i undersökningen. Att söka efter och försöka konstruera *ett* mått på oron för brott i samhället är dock svårt att genomföra. Även om många aktörer som t ex media och politiker efterfrågar detta.

4. Fyra dimensioner av oro för brott och trygghet

”We see limited value, however, in further promoting research on fear of crime which uses only single-item indicators of fear, especially fear at night.”
(Ferraro, 1995 s.81f)

Att försöka mäta de komplexa fenomenen trygghet och oro för brott med endast en eller två frågor tenderar att bli endimensionellt och har under senare tid kritiserats av ”fear of crime” forskare (se t. ex. Kury, m. fl. 2001 s.76f). För att råda bot på detta presenteras i denna studie ett perspektiv som delar upp trygghet och oro i fyra dimensioner. Inspirationen till denna uppdelning är hämtad från Polishögskolans trygghetsmätningar (se t. ex. Wikström m. fl. 1997). Det bör också påtalas att de trygghetsmätningar som genomförs idag av bl. a. Rikspolisstyrelsen, Stockholms polismyndighet och Brottsförebyggande rådet alla använder sig av en liknande enkät som den som konstruerats av Wikström och hans kollegor. Dessa aktörer använder sig dock inte av de möjligheter som finns till att konstruera olika dimensioner av trygghetsindex utifrån enkäten.

Syftet med detta kapitel är att redogöra för fyra områden/dimensioner som är viktiga för den fortsatta trygghetsforskningen. Detta perspektiv hjälper till att presentera trygghet och oro som de komplexa sociala fenomen de är och inte bara som ett allmänt orosmått utifrån en fråga. Ett så mångfacetterat fenomen som oro och trygghet kräver ett stort antal frågor för att fånga upp alla fenomenets dimensioner.

- Den första dimensionen syftar till att fånga en *allmän oro* för brott. Denna oro inkluderar hela personens livsvärld. Att försöka konstruera ett mått på allmän trygghet och oro är inte enkelt utan medför en mängd problem. Det är dock bättre än att som idag använda sig av svaren från en enskild, ofta konkret, fråga som ett mått på en allmän oro för brott.
- Den andra dimensionen är *konkret oro för brott i det egna bostadsområdet*. Bostadsområdet har valts p. g. a. att det för de flesta är utgångspunkt för de vardagliga aktiviteterna och en stor del tid tillbringas där. Denna dimension har delats upp i sex underområden, övergripande oro, bostaden, bostadshuset och närmiljön, bostadsområdet, rädd för vissa personer i bostadsområdet och ett försök att mäta en generell trygghet eller konkret otrygghet i bostadsområdet. Detta för att fånga olika platser och situationer som kan ge upphov till oro för att utsättas för brott i närmiljön.
- Den tredje dimensionen är *rutinaktiviteter och oro*. Med rutinaktiviteter menas här arbete och fritidsaktiviteter som sker utanför själva bostadsområdet. Till detta läggs också frågor om oron i relation till bilen och kommunikationer av olika slag. Detta p. g. a. att i den moderna staden binder kommunikationerna samman våra olika livsområden. Därför är de mycket viktiga ur ett trygghetsperspektiv.

- Den fjärde dimensionen behandlar *altruistisk oro*. Med detta menas den oro som man känner inför att andra människor skall utsättas för brott.

När dessa fyra områden presenteras kommer resultaten från genomförda undersökningar att användas av två skäl. *För det första* för att ge olika bilder av själva fenomenet, olika nivåer, strukturer, skillnader o s v. *För det andra* är det ett försök att presentera olika typer av frågekonstruktioner och hur de fungerar. Dessutom kommer resultaten när det är möjligt att presenteras uppdelade på män och kvinnor för att illustrera eventuella skillnader. Dessa skillnader kommer sedan att diskuteras utförligare i kapitel 7.1.

4.1. Allmän oro för att utsättas för brott

Hur placerar sig oron för brott i relation till andra sociala oros fenomen i vår livsvärld? SCB (1995 & 2004) har i sin stora årligen återkommande levnadsförhållandeundersökning frågat om oron för miljöförstöring, internationella situationer, barnens situation, arbetslöshet, ekonomisk situation, Sveriges energiförsörjning, egen hälsa, inbrott och skadegörelse i bostaden och aids. I relation till de andra områdena placerar sig oron för inbrott och skadegörelse i bostaden relativt långt tillbaka. År 2002 uppgav 23 procent av respondenterna att de oroade sig för att detta skulle inträffa (SCB, 2004 s.144). Oron för inbrott och skadegörelse i bostaden framträder i SCB's undersökning inte som en huvudoro hos människor i deras livsvärld.

Att använda sig av en eller två mycket specifika frågor om trygghet och oro för brott som mått på en generell allmän oro är problematiskt. Utifrån detta skall ett alternativt försök att erhålla ett mått på en allmän oro för brott presenteras. Detta utgår ifrån de föränderliga mentala strukturer som individen har när det gäller oro och brott och dessa konstrueras bl. a. av situationella erfarenheter av oro. I trygghetsundersökningen som genomfördes i stadsdelarna Liljeholmen och Gröndal år 2003 ställdes följande fråga för att försöka gripa en allmän oro för att utsättas för brott; *Sammanfattningsvis hur orolig har Du varit för att utsättas för brott under de senaste 12 månaderna?* Svartalernativet var en tolvgradig skala där 1 var "Nej, inget orolig" och 12 var "Ja, mycket orolig". Utifrån denna skala går det att konstruera följande mycket enkla fyrgradiga index.

Tabell 4.1. Allmän oro för att utsättas för brott under de senaste 12 månaderna (index). Kön. Procent. Liljeholmen år 2003. (n=522)

Oro	Man	Kvinna	Totalt
Ingen	19	11	14
Låg	60	62	61
Medel	17	22	20
Hög	4	5	5
Procent	100	100	100
Antal	222	300	522

Tabellen visar att det är mycket få respondenter som uppgivit en hög oro för att utsättas för brott och att skillnaden mellan män och kvinnor inte är särskilt stor. Det förstnämnda överstämmer också med resultaten från en trygghetsmätning som genomfördes i Stockholms län år 1996 (Wikström, m fl 1997 s.56). Även i den internationella litteraturen ges stöd för att det endast är en liten del som uppger en hög oro för att utsättas för brott (se t. ex. Ditton, m. fl. 2000 s.150; Farrall & Gadd, 2004 s.130). Detta leder till slutsatsen att för flertalet människor ligger oron för brott på en låg nivå eller medelnivå och att endast ett fåtal upplever en hög oro.

Det går också att tolka dessa resultat som att oro för brott inte är dominerande i människors allmänna livssituation. Oron kan istället ses som dynamiska upplevelser som är knutna till tider, platser, möten med människor och situationer. Men det är viktigt att uppmärksamma de fem procent som uppger en hög oro. För dessa personer kan oron för brott vara en aspekt i livet som starkt begränsar rörelsefrihet och livskvalitet. Sammanfattningsvis ger tabellen dock en annan bild av ”oron för brott” som ett socialt fenomen än de inledande citaten i uppsatsen.

Det finns dock ett fel med denna frågekonstruktion och presentationen av resultaten och det är att oron för brott kan uppfattas som egenskaper hos individen, även om oron (egenskapen) i denna presentation har getts en skiftande styrka. Fattah och Sacco (1989 s.211) anser att genom att behandla oron för brott som en egenskap hos individen ser man inte orons tillfälliga, övergående och situationella karaktär. Oron för brott skall istället jämföras med andra negativa emotioner som olycka och sorg. Utifrån detta resonemang skulle svarsalternativen i den ställda frågan istället varit *Varje dag, Nästan varje dag, Någon gång i veckan, Några gånger i månaden, Några gånger om året och Aldrig*. Denna frågekonstruktion går också i linje med Farrall och Gadd (2004) som anser det viktigt att studera hur ofta respondenterna känner oro för att utsättas för brott. Det kan alltså vara värt att testa mycket konkreta svarsalternativ på de ofta mycket allmänna frågorna. Detta försök att konstruera ett mått på en allmän oro bör dock diskuteras vidare för att finna ett lämpligt metodologiskt tillvägagångssätt.

4.2. Konkret oro för brott i bostadsområdet

Konkret oro för brott i bostadsområdet har delats upp i sex underområden, övergripande oro i bostadsområdet, bostaden, bostadshuset och närmiljön, bostadsområdet, rädsla för vissa personer i bostadsområdet och ett mått på generell trygghet i bostadsområdet. Detta för att fånga de olika platser och situationer som kan ge upphov till oro för att utsättas för brott i närmiljön. Men det är viktigt att tillägga att det kan finnas flera platser, aspekter eller situationer som bör fångas upp när vi diskuterar tryggheten i det egna bostadsområdet.

4.2.1. Övergripande oro i bostadsområdet

Efter att ha konstruerat ett allmänt mått på oro som omfattar individers hela livssituation faller det sig naturligt att konstruera ett mått på den övergripande allmänna oron som individer upplever i sitt bostadsområde. Detta har gjorts i 1996 års trygghetsmätning i Stockholms län (Wikström, m. fl. 1997 s.53ff). De frågor som användes för att gripa denna oro var;

- Är du orolig för att bli utsatt för inbrott i bostaden?

- Är du orolig för att din bil, motorcykel, moped, eller cykel ska utsättas för skadegörelse eller stöld om den är parkerad i ditt bostadsområde?

- Är du orolig för att bli överfallen eller misshandlad i ditt bostadsområde?

Utifrån svaren på dessa frågor konstruerades ett index med nivåerna låg, medel och hög oro. Resultaten av denna konstruktion presenteras i tabellen nedan;

Tabell 4.2. Allmän oro för att utsättas för brott i det egna bostadsområdet (index). Procent. Stockholms län år 1996. Källa Wikström m fl, (1997). (n=3603)

Oro	Procent
Låg	56
Medel	38
Hög	6
Procent	100
Antal	3603

I tabellen framgår det mycket klart att de flesta av respondenterna inte upplever en hög allmän oro för att utsättas för brott i det egna bostadsområdet. Samtidigt framträder det också i tabellen att det hos många av respondenterna finns en lägre grad av övergripande oro för att utsättas för brott. Denna oro är dock inte ett helt dominerande inslag i livssituationen. Diskussionen om ”oron för brott” plats hos individer i dagens samhälle kommer att behandlas i kapitel fem. De ovanstående resultaten stödjer dock hypotesen att oron för brott hos de flesta inte är dominerande i livsvärlden. I en trygghetsundersökning rörande oron för brott i bostadsområdet är det därför viktigt att utgå ifrån denna plats oron verkar ha i människors livssituation.

4.2.2. Bostaden

För alla som har en bostad är känslan av trygghet i hemmet en av grunderna i livsvärlden. Det är därför ett bostadsinbrott ofta medför starka men övergående känslor av hjälplöshet och en förlorad kontroll över livssituationen. Andra brott vilka också sker i hemmet, som kvinnofridsbrott och övergrepp på barn, kan leda till en stor vanmakt hos de drabbade. Om det inte är tryggt hemma var är det då tryggt? För att ta reda på om hemmet upplevdes som tryggt ställdes följande fråga i Liljeholmens trygghetsmätning år 2003; *När Du är ensam*

hemma på kvällen och under natten känner Du Dig trygg eller otrygg? Det var 22 personer eller fyra procent som uppgav otrygghet i hemmet. Skälen till detta var varierande, t. ex. mörkerrädsla eller ovana att vara själv. Några uppgav också att lägenhetens läge på bottenplanet innebar en oro för att någon kunde ta sig in. De följande citaten visar vad respondenterna svarade på frågan.

”Vi bor på bv. Rädd att någon skall bryta sig in hos oss.” (Kvinna 39 år)

”Tycker inte om att vara ensam.” (Kvinna 63 år)

”Mörkrädd.” (Kvinna 22 år)

”Vi har haft försök till inbrott via balkongen.” (Kvinna 72 år)

”Jag är sjuk.” (Man 62 år)

De flesta var dock trygga i sin bostad när de var ensamma på kvällen och natten, vilket också överensstämmer med resultaten från den internationella offerundersökningen där mindre än fem procent uppgav att de var otrygga i hemmet (Eriksson, 2003 s.18). I undersökningen ställdes också följande mer allmänna fråga; *Är Du orolig för att utsättas för bostadsinbrott?* Resultaten redovisas i tabellen nedan.

Tabell 4.3. Oro inför att utsättas för bostadsinbrott (index). Kön. Procent. Liljeholmen år 2003. (n=528)

Oro	Man	Kvinna	Totalt
Låg	69	58	63
Medel	23	27	25
Hög	8	15	12
Procent	100	100	100
Antal	224	304	528

Signifikant ($p < 0,05$)

Kvinnorna uppvisar en högre oro inför att utsättas för bostadsinbrott, vilket kan vara ett uttryck för att oron för eventuella sexualiserade följdbrott vägs in i svaret. Det är också viktigt att uppmärksamma att 35 procent uppger medel eller hög oro inför bostadsinbrott. Detta visar på betydelsen av bostaden som utgångspunkt vid konstruktionen av trygghetsdimensioner.

4.2.3. Bostadshuset/närmiljön

Efter frågan om hemmet är det naturligt att övergå till frågor om bostadshuset och dess närmiljö. För att erhålla information om detta ställdes följande fråga i trygghets- undersökningen i Liljeholmen år 2003: *Känner Du Dig ibland orolig för att vistas på vissa platser i Ditt bostadshus eller dess närhet, därför att Du skulle kunna utsättas för ett brott?* Det var 28 procent som uppgav att de kände

denna oro på en eller flera platser. I tabellen nedan presenteras oron som dessa uppgav inför specifika platser;

Tabell 4.4. Ibland orolig för att vistas på vissa platser i bostadshuset eller dess närhet p g a risken för att utsättas för brott. Platser. Procent. Liljeholmen år 2003. (n=146)

Platser	Procent
Källaren	52
Tvättstugan	29
Garage	21
Vinden	16
Port och gård	14
Parkeringsplats	13
Trapphus	11
Annan plats	30
Antal	146

Resultaten visar att källaren, tvättstugan och garaget är platser där många människor ibland kan uppleva en oro för att utsättas för brott. Dessa platser kännetecknas av att man ofta är där ensam och att det kan vara mörkt. När det gäller ”annan plats” framgår det av frisvaren i enkäten att det är en plats med stor anknytning till bostadshuset. Citaten nedan får illustrera detta.

”Måste gå genom grönområde för att komma till min port och på kvällen känns det kusligt med alla täta buskage längs med vägen.” (Kvinna 26 år)

”I trappan upp till mitt hus, det är mörkt och ensligt.” (Kvinna 21 år)

”I hela området är risken för obehagliga typer relativt hög.” (Kvinna 24 år)

”Från tunnelbana och hissbanda i Nybohov, där brukar det vara många fulla människor.” (Man 53 år)

Svaren visar att både den fysiska miljön och sociala omständigheter kan ge upphov till oro ibland. Något som är mycket viktigt med denna fråga är att det i många fall går att genomföra trygghetsskapande åtgärder på dessa platser. Det kan vara allt från belysning till integrationsskapande projekt i bostadshuset. Svaret på frågan, som visade att 28 procent ibland var oroliga på vissa platser i sitt bostadshus eller dess närmiljö, är viktig som en hörnsten i det lokala trygghetsskapande arbetet.

4.2.4. Bostadsområdet

Det är problematiskt att använda ordet bostadsområde i frågekonstruktionen eftersom respondenterna kan lägga in olika betydelse i vad ”deras” bostadsområde är. För vissa kanske det endast är närområdet omkring det egna huset och för andra kan det vara ett betydligt större område omkring bostaden.

Den fråga som generellt ställs för att mäta trygghet i detta område är; *Om Du går ensam sent en kväll i området Du bor, känner Du Dig då trygg eller otrygg eller går Du i stort sett aldrig ut ensam på kvällarna?* Svaren på denna fråga i Liljeholmsundersökningen presenteras i tabellen nedan;

Tabell 4.5. Trygghet och otrygghet sent ute ensam i det egna bostadsområdet, eller går inte ut. Kön. Procent. Liljeholmen år 2003. (n=525)

Svarsalternativ	Man	Kvinna	Totalt
Trygg	83	53	66
Otrygg	9	30	21
Går ej ut kvällstid	8	17	13
Procent	100	100	100
Antal	224	301	525

Signifikant ($p < 0,001$)

Tabellen visar klart att kvinnor oftare än män känner sig otrygga när de är ute ensamma i det egna bostadsområdet under kvällstid. Vad att inte gå ut innebär har diskuterats på annan plats i detta arbete. Däremot följer nedan några exempel på vad otryggheten innehåller.

- ”Man vet aldrig vad som kan hända.” (Kvinna 28 år)
- ”Är rädd att bli rånad.” (Kvinna 70 år)
- ”Det finns mycket ”konstigt” folk ute knarkare t. ex.” (Kvinna 51 år)
- ”Belysningen fungerar inte riktigt nu.” (Kvinna 35 år)
- ”Ensamma tjejer bör alltid vara på sin vakt.” (Kvinna 25 år)
- ”Störda typer går lösa.” (Kvinna 64 år)
- ”Jag tycker inte om att vara ensam i mörker.” (Kvinna 28 år)
- ”Det känns som en risk att något skall hända.” (Kvinna 37 år)

Det som klart framkommer av tabellen och frisvaren är att denna fråga mäter en viktig trygghetsdimension i människors livsvärld. För framtida undersökningar kanske detta område skall utökas med en eller två frågor till. Ett exempel skulle vara att fråga om tryggheten om man inte är ute ensam, ett annat skulle vara att fråga om tryggheten på dagen. Detta då tryggheten i det egna bostadsområdet är så viktig för människors livskvalitet.

4.2.5. Rädsla för vissa personer i bostadsområdet

När det gäller tryggheten i bostadsområdet går det att tala om fysisk trygghet och social trygghet. Den fysiska tryggheten handlar om hur miljön ser ut och om belysningen fungerar och är tillräcklig. Detta är ett område där det är lätt att genomföra trygghetsskapande åtgärder av olika slag, som i vissa fall kan ha en effekt på människors upplevelse av trygghet. Den sociala tryggheten handlar om känslorna inför andra människor man möter i bostadsområdet. För att få en indikation på det senare ställdes i Liljeholmsundersökningen följande fråga: *Finns det några speciella personer/grupper i Ditt bostadsområde som Du ibland är rädd för?* En intressant aspekt med denna fråga är att ordet rädd används i frågekonstruktionen, vilket är relativt ovanligt när det gäller olika slags trygghetsundersökningar. Resultaten från frågan presenteras i tabellen nedan;

Tabell 4.6. Ibland rädd för en eller flera personer i det egna bostadsområdet. Kön. Procent. Liljeholmen år 2003. (n=524)

Svarsalternativ	Man	Kvinna	Totalt
Nej	87	84	86
Ja, en	5	6	5
Ja, flera	8	10	9
Procent	100	100	100
Antal	223	301	524

Ej signifikant

Dessa siffror belyser ett problem i det trygghetsskapande arbetet på lokal nivå. De personer som respondenterna i frisvaren uppger rädsla inför är missbrukare, ungdomar, personer som betar sig konstigt och vissa typer av främlingar. Av dessa är det framför allt personer med missbruk av något slag och som vistas i det offentliga rummet som ger upphov till rädsla. Det är här omkring 50 procent av respondenterna som anger missbrukare som orsak till rädslan. Respondenterna uppger också på frågan om de blivit utsatta för våld eller hot, att de ej utsatts för något av detta från personer från dessa grupper. Genom att synas ger dessa personer upphov till rädsla, men de utsätter aldrig eller nästan aldrig personer ur "normalpopulationen" för direkt våld eller hot. Det som kan ha skett är en mental kategorisering i "Vi" och "dom", där "dom" är laddade med en mängd egenskaper, vilket ger upphov till en rädsla när möten sker i det offentliga rummet. Under senare år har också dessa personer setts och behandlats i första hand som ett polisiärt ordningsproblem inom det trygghetsskapande arbetet (Hörnqvist, 2003). För framtida undersökningar finns det ett behov av att använda flera frågor för att komplettera bilderna inom detta komplexa och politiskt mycket laddade område.

4.2.6. Generell trygghet i bostadsområdet

”Det är ett lugnt område och det finns inte så mycket problem.” (Man 53 år)

”Det är ett lugnt område som känns tryggt.” (Kvinna 63 år)

”Jag skulle vilja bo i ett område något närmare city och där kriminaliteten inte gör sig påmind lika ofta.” (Kvinna 31 år)

”Ja speciellt yttre miljön är förslummad. Vinds- och källarinbrott är vanliga. Gap och skrik om nätterna. Bilkörning på gångvägar m. m.” (Kvinna)

Dessa citat är hämtade ifrån frågan i Liljeholmsundersökningen om man skulle vilja flytta ifrån bostadsområdet eller ej. Det framkom att de flesta av respondenterna trivdes alldeles utmärkt i stadsdelarna och ville inte flytta (Litzén, 2005). Bland dem som ville flytta var det endast ett fåtal som angav otrygghet, brott och ordningsstörningar som skäl. Det var i första hand helt naturliga skäl som angavs, t. ex. trångboddhet, vill flytta ut till landet eller in till staden. Detta visar att viljan att flytta bestäms av en mängd olika skäl, varav brott och ordningsstörningar kan vara ett. Dock visar citaten ovan att den allmänna tryggheten i bostadsområdet är viktig för de boende.

För att erhålla kunskap om den allmänna tryggheten i bostadsområdet ställdes i undersökningen följande fråga: *Hur trygg eller otrygg känner Du Dig sammanfattningsvis i Ditt bostadsområde?* Respondenterna fick svara på en tolvgradig skala där 1 var ”Mycket otrygg” och 12 var ”Mycket trygg”. Här skedde dock ett av de största felen i undersökningen. När tidigare skalor används i enkäten var alltid 1 ”Inget orolig” och 12 var ”Mycket orolig”. I denna fråga hade dock värdena vänts om vilket för många innebar problem när de skulle besvara frågan. Personer som utifrån alla övriga svar uppgivet en stor trygghet uppgav helt plötsligt en mycket stor otrygghet. Nedan presenteras dock tabellen som kan ses som en indikation på denna frågas möjlighet, förbehållet att frågan och svarsalternativen formuleras rätt.

Tabell 4.7a. Uppgifven generell trygghet i det egna bostadsområdet (index). Kön. Procent. Liljeholmen år 2003. (n=455)

Trygghet	Man	Kvinna	Totalt
Låg	5	7	6
Medel	15	23	20
Hög	80	70	74
Procent	100	100	100
Antal	188	267	455

Signifikant ($p < 0,05$)

Kvinnorna uppger även på denna fråga en lite lägre grad av hög trygghet, vilket överstämmer med resultaten på de andra frågorna omkring tryggheten i

bostadsområdet. Utifrån felet i frågekonstruktionen bör inget generellt sägas om svaren. Dock kan resultaten ses som en indikation på att respondenterna är mycket trygga eller trygga i sitt bostadsområde. Även om det kan finnas vissa situationer som ger upphov till oro, t. ex. besök i tvättstugan eller rädsla inför andra boende.

Det andra indexet som konstruerades var det som utgick ifrån svaren på fyra frågor. Det mäter den konkreta otryggheten i det egna bostadsområdet. I tabellen nedan presenteras resultaten av denna indexkonstruktion uppdelat på kön.

Tabell 4.7b. Konkret otrygghet i eget bostadsområde (index). Kön. Procent. Liljeholmen år 2003 (n=499)

Otrygghet	Man	Kvinna	Totalt
Låg	85	69	76
Medel	12	26	20
Hög	3	5	4
Procent	100	100	100
Antal	208	291	499

Signifikant ($p < 0,001$)

Även i detta index uppger kvinnorna en högre konkret otrygghet. Detta kanske inte är så konstigt då indexet är uppbyggt av mycket konkreta frågor och på dessa uppger kvinnorna oftast en högre otrygghet. Indexet visar också klart att den konkreta otryggheten är mycket låg i bostadsområdena.

Dessa båda index visar en hög trygghet och en låg konkret otrygghet. Utifrån följande data och de tidigare redovisade resultaten går det att dra följande slutsats. *En generell trygghet i det egna bostadsområdet kan således också innehålla aspekter av oro, rädsla och otrygghet i en människas livssituation.* Detta är en mycket viktig insikt när vi i den framtida forskningen behandlar tryggheten i det egna bostadsområdet.

4.3. Rutinaktiviteter och oro

I samhället sker en mängd rutinaktiviteter (Cohen & Felson, 1979; Dolmén, 2002). Begreppet inkluderar det som sker i relation till hemmet, arbetet och fritiden. När det gäller hemmet och bostadsområdet behandlades det i föregående avsnitt. I detta avsnitt skall fokus ligga på arbetet och fritiden. Men en annan viktig aspekt är här också resor, med allmänna kommunikationer eller bil. Avsnittet börjar med en presentation av arbetet och trygghet. Därefter övergår vi till fritid, vilken bl. a. är vistelse i det offentliga rummet. Till sist behandlas kollektivtrafiken och bilen, vilka för många är betydelsefulla när det gäller förflyttningar mellan de olika arenorna, där de vardagliga rutinaktiviteterna äger rum.

4.3.1. Arbetet

Vissa yrkesgrupper löper en större risk än andra att utsättas för brott i sin yrkesposition. Det gäller i första hand yrkesgrupper som polis, väktare, viss sjuk- och vårdpersonal, socialarbetare, restaurangpersonal, spärrvakter och bussförare (SCB, 1995 s.57ff; Åkerström, 1993 s.14ff). Men hur oroliga är individerna i dessa grupper för att utsättas för brott i sin yrkesutövning? Det är svårt att besvara denna fråga då det inte finns någon sammanställning över om det gjorts undersökningar inom detta område. I en studie av Haapaniemi och Kinnunen (1994 s.213) indikerar dock resultaten att oron för att utsättas för brott står i relation till risken för att utsättas hos de olika yrkesgrupperna. Även en undersökning av personal inom social- och frivårdsmyndigheter visar att oron för att utsättas för våld är en realitet i yrket (Landahl, 1992 s.43f). Dessutom uppger här hela 17 procent att de undviker att vara ensamma på arbetsplatsen och 10 procent berättar om sömnlöshet och ångest som en följd av oron för att utsättas för brott på arbetsplatsen. Utsatthet och oro på jobbet definieras ofta om till en naturlig del av arbetet. Det medför att dessa frågor inte lyfts upp som ett socialt problem i den allmänna debatten (se t. ex. Åkerström (1997) om betydelsen av lokala arbetsplatskulturer).

4.3.2. Nöjeslivsaktiviteter

I en trygghetsmätning skulle det kunna gå att ställa en allmän fråga om oro inför att genomföra olika typer av fritidsaktiviteter i det offentliga rummet utanför själva bostadsområdet. De frågor som nedan skall presenteras har fokuserat på situationer, vilket inte ger en helt uttömmande bild av fenomenet i fråga. I den trygghetsundersökning som genomfördes i Liljeholmen år 2003 ställdes två frågor som syftade till att undersöka oron i det offentliga rummet utanför själva bostadsområdet. Den första frågan löd; *Är Du orolig för att gå ensam på kvällen/natten i Liljeholmen och Gröndal därför att Du skulle kunna utsättas för ett brott av något slag?* I tabellen nedan redovisas resultaten för denna fråga:

Tabell 4.8. Oro inför att gå ensam på kvällen/natten i Liljeholmen och Gröndal p g a risk att utsättas för brott av något slag. Kön. Procent. Liljeholmen år 2003. (n=523)

Svarsalternativ	Man	Kvinna	Totalt
Går ej ensam	13	34	25
Nej, inget orolig	66	25	43
Ja, ibland orolig	21	41	32
Procent	100	100	100
Antal	221	302	523

Signifikant ($p < 0,001$)

Detta är en mycket intressant tabell ur flera aspekter. Av frisvaren framgår att av de 25 procent som ej går ensamma finns det de som inte går ut på kvällen och de som väljer att endast gå ut tillsammans med någon som en strategi för att hantera

sin oro. Till de drygt 30 procent som uppger oro borde följdfrågan varit om de avstått eller avstår från att gå ut p. g. a. oron. Den stora skillnaden i tabellen är dock mellan män och kvinnor, detta är väntat då frågan är mycket konkret. Resultaten i tabellen indikerar hos en för många närvarande oro i relation till denna typ av aktiviteter i vardagslivet. Men i frisvaren berättas också om att det är vanligt att strategier av olika slag vidtas för att kontrollera oron. Denna oro kan innehålla en mängd olika fenomen, citaten nedan ger exempel på detta.

- ”Har skett en del personrån.” (Man 35 år)
- ”Konstiga typer samt ödsligt.” (Kvinna 53 år)
- ”Det har hänt otäcka saker enligt tidningen.” (Kvinna 41 år)
- ”Är kvinna och tänker på riskerna att vistas ute ensam.” (Kvinna 28 år)
- ”Allmän mörkrädsla på oupplysta platser.” (Kvinna 41 år)
- ”Mörka kusliga vägar. Färre folk ute känns osäkert.” (Kvinna 20 år)

I dessa citat ges konkreta exempel på vad som kan hända, samtidigt som vissa av citaten är mera allmänna till sin karaktär. Här är det mera en osäkerhet inför att vara ensam ute när det är mörkt som framträder. Frågekonstruktionen bör utvecklas för att bättre gripa alla dessa aspekter i människors livsvärld. En vidare utveckling kan vara att fråga om oro även när man icke är ensam.

Den andra frågan som ställdes omkring vistelse i det offentliga rummet löd: *Är Du orolig för att gå ensam på kvällen/natten i Stockholms innerstad därför att Du skulle kunna utsättas för ett brott av något slag?* (Till denna fråga bads de respondenter som ej gjorde detta att fylla i en ruta och de är ej inräknade i resultaten. Det innebär att resultaten till stor del skall gälla de som ibland vistas i Stockholms innerstad under kvällstid.)

Tabell 4.9. Oro inför att gå ensam på kvällen/natten i Stockholms innerstad p g a risk för att utsättas för brott av något slag (index). Kön. Procent. Liljeholmen år 2003. (n=400)

Oro	Man	Kvinna	Totalt
Låg	54	36	45
Medel	34	35	34
Hög	12	29	21
Procent	100	100	100
Antal	185	215	400

Signifikant (p<0,001)

Det är 34 procent som uppger medel oro och 21 procent hög oro för att vistas ensamma i Stockholms innerstad under kvällar och nätter, likväl vistas de där. Detta är nog huvudresultatet från dessa frågor. *Oron för att utsättas för brott*

finns med som en aspekt i människors livsvärld när det gäller rutinaktiviteter av detta slag. Men den är inte hos de flesta så dominerande att den leder till ett tillbakadragande från det offentliga rummet. Det som istället sker är att en mängd strategier utvecklas för att hantera denna oro för att dessa rutinaktiviteter skall kunna pågå som vanligt.

I Liljeholmsundersökningen ställdes också följande relativt allmänna fråga om oron för att utsättas för misshandel: *Är Du orolig för att utsättas för misshandel i den offentliga miljön?* I tabellen nedan redovisas svaren på frågan.

Tabell 4.10. Oro inför att utsättas för misshandel i den offentliga miljön (index). Kön. Procent. Liljeholmen år 2003. (n=526)

Oro	Man	Kvinna	Totalt
Låg	73	65	68
Medel	20	28	25
Hög	7	7	7
Procent	100	100	100
Antal	224	302	526

Ej signifikant

En intressant iakttagelse är att oron skiljer sig lite mellan män och kvinnor. Detta kan vara ett uttryck för att kvinnor mycket sällan är inblandade i denna typ av händelser. Dock finns även i denna fråga kvinnornas allmänna oro för sexualbrott med i bakgrunden. Misshandel på allmän plats är ett brott där oftast män är inblandade, både som offer och gärningsperson.

4.3.3. Kollektivtrafik

Till rutinaktiviteterna måste också räknas in hur vi färdas mellan t ex hemmet och fritidsaktiviteter av olika slag. Många personer väljer att i de flesta fall använda sig av bil, egen eller annans. Men en stor grupp använder sig av kollektiva färdmedel. Det är oron för att utsättas för brott i samband med dessa resor som detta avsnitt bl a skall handla om.

I Liljeholmsundersökningen frågades om den allmänna oron inför att använda sig av kollektiva färdmedel. (I svaren nedan är de som inte använder sig av respektive färdmedel ej inräknade i svaren. Trots att det inom denna grupp kan finnas personer som helt avstår från att använda något kollektivt färdmedel p. g. a. oron för att utsättas för brott.)

Tabell 4.11. Oro för att åka tvärbanan, buss i linjetrafik eller tunnelbanan p. g. a. risken att utsättas för brott (index). Procent. Liljeholmen år 2003. (n=488, 478 & 495)

Oro	Tvärbanan	Buss i linjetrafik	Tunnelbana
Låg	95	88	61
Medel	4	10	29
Hög	1	2	10
Procent	100	100	100
Antal	488	478	495

Tabellen visar en mycket liten generell oro för att använda kollektivtrafiken i Stockholm, framför allt när det gäller tvärbanan och bussarna. Här hade dock de som kände sig oroliga en möjlighet att beskriva vari oron ligger. Citaten nedan illustrerar detta.

”Jag är rädd för att stå vid hållplatser på kvällarna.” (Kvinna 51 år)

”Våld och rånrisken är relativt stor kvällstid.” (Man 47 år)

”Har hört talas om misshandelsfall.” (Man 28 år)

”Bråkiga ungdomar.” (Man 58 år)

”Kan vara stökigt på helger.” (Man 35 år)

”Mycket ungdomar på kvällarna.” (Kvinna 66 år)

Det framträder relativt klart i citaten att en starkt bidragande orsak till oron på bussar och tvärbanan är närvaron av ungdomar. Dessa ungdomar är tydligen genom sitt utagerande en källa till oro. Samtidigt är svaren exempel på den förtroendeklyfta som finns mellan vuxenvärlden och ungdomarna. För vuxna upplevs ofta ungdomar i rörelse som ett problem.

När det gäller tunnelbanan framträder en större oro, det är 29 procent som uppger en medel- oro och 10 procent som uppger en hög oro inför att använda tunnelbanan. Att 61 procent uppger en låg oro stämmer väl överens med resultaten från en år 2002 genomförd SL-undersökning. Där instämde 54 procent i påståendet *Jag känner mig totalt sett trygg när jag åker tunnelbana*. Det måste dock här poängteras att de som upplever oro ändå åker tunnelbana. Oron är ej av ett sådant slag att den leder till begränsningar av dessa aktiviteter. I Stockholms kommuns undersökning 2003 ställdes följande fråga om tunnelbanan: *Är du orolig för att åka tunnelbana i Stockholm därför att du skulle kunna utsättas för ett brott av något slag?* Resultaten presenteras nedan.

Tabell 4.12. Oro för att åka tunnelbana p. g. a. risken för att utsättas för brott. Kön. Procent. Stockholms kommun år 2003. Källa Precens år 2003. (n=440)

Svarsalternativ	Man	Kvinna	Totalt
Nej, aldrig	40	19	29
Nej, sällan	26	34	30
Ja, ibland	26	34	30
Ja, ofta	3	6	5
Åker inte tunnelbana	6	6	6
Procent	101	99	100
Antal	210	230	440

Resultaten i tabellen överensstämmer med den föregående tabellen, d. v. s. en stor del av respondenterna uppger en låg oro inför att åka tunnelbana. Samtidigt visas också att det finns en liten grupp som ofta är orolig. Dessutom finns det i tabellen en relativt klar könsskillnad, kvinnorna uppger oftare att de ibland är oroligare när de åker tunnelbana. Detta går att sammanfatta som att kvinnornas situationella oro är större.

I SL's egna undersökningar är det dock två viktiga aspekter om tryggheten i tunnelbanan som framkommer. För det första upplever resenärerna en betydligt större otrygghet under kvällstid och då framför allt under fredag- och lördagkvällar. Dessa resultat framkommer också i den undersökning som Polismyndigheten i Stockholms län lät genomföra år 2003. För det andra bör otryggheten studeras separat när det gäller själva resan, tiden på stationen och att ta sig till och från stationen. I Liljeholmsundersökningen ställdes följande fråga, *Är Du orolig för att vistas på tunnelbanestationen Liljeholmen därför att Du skulle kunna utsättas för ett brott av något slag?* I tabellen nedan är bara de som vistas på stationen medräknade.

Tabell 4.13. Orolig att vistas på Liljeholmens tunnelbanestation p. g. a. risken för att utsättas för brott. Procent. Liljeholmen år 2003. (n=424)

Oro	Man	Kvinna	Totalt
Nej	66	47	55
Ja, ibland	32	51	43
Ja, ofta	2	2	2
Procent	100	100	100
Antal	179	245	424

Signifikant ($p < 0,01$)

Tabellen visar att det är 43 procent av resenärerna som ibland kan uppleva oro inför att vistas på Liljeholmens tunnelbanestation. Detta är också en av de frågor där könsskillnaden är störst, kvinnor uppger oftare att de ibland är oroliga. Varför är då tunnelbanestationen en så stor källa till oro? Citaten nedan hjälper oss att besvara denna fråga.

- ”Man vet aldrig vad som kan hända där.” (Kvinna 28 år)
- ”Det verkar totalt obevakat eftersom klottrare får härja fritt. Klotter skapar en otrygg miljö.” (Kvinna 42 år)
- ”Vid vissa tidpunkter på helgerna kan det vara stökigt.” (Man 35 år)
- ”Det hänger otrevliga typer där.” (Kvinna 53 år)
- ”Lite konstiga typer vistas där.” (Man 45 år)
- ”Man kan påträffa folk som är farliga.” (Man 53 år)
- ”Om det är stora ungdomsgäng.” (Man 31 år)
- ”Kanske sent på kvällen många berusade personer.” (Man 20 år)

Tunnelbanestationen är en plats där det sker mängder av möten och personer med helt olika bakgrund kan träffas där. Denna strukturella situation upplevs av många respondenter som en risk eller ett hot. Det är i första hand två grupper av personer som det anses riskfyllt att möta och det är ungdomsgäng och socialt exkluderade personer. Det finns i staden en mängd situationer som kan ge upphov till oro för att utsättas för brott. Resor med tunnelbanan är en sådan situation. Dock verkar inte förekomsten av denna situationella oro begränsa de flesta människors rutinaktiviteter, men i många fall kan aktiviteterna förändras p. g. a. oron, exempelvis att man ibland tar en taxi istället för att åka tunnelbana. Detta kommer att behandlas i kapitel fem.

4.3.4. Bilåkande och bilen

Bilåkande är en central aktivitet i dagens samhälle. Därför är det viktigt att utforska bilens position i relation till oron för brott. Detta är viktigt bl. a. utifrån vetenskapen om att det sker en stor mängd brott som är relaterade till bilen. I Liljeholmsundersökningen framkommer det också i respondenternas frisvar en stor oro för bilrelaterade brott.

- ”Måste regelbundet bevaka vår bil på parkeringen där regelbundet stöld av bensin och skador på bensintanken förekommer. Flera gånger per år.” (Kvinna 78 år)
- ”Inbrott i bilen flera gånger plus att den blivit stulen flera gånger.” (Kvinna 57 år)
- ”Vi har haft inbrott i bilen och sett detta hända med andras bilar. Vi är oroliga att det ska hända igen.” (Kvinna 52 år)
- ”Oro för nya bilinbrott.” (Kvinna 42 år)

”Oro för inbrott och skadegörelse i bilen.”

(Kvinna 28 år)

I Polismyndigheten i Stockholms läns trygghetsmätning år 2003 ställdes en bilrelaterad fråga. Det visade sig då att 20 procent uppgav att de någon gång avstått från att parkera bilen i ett offentligt garage p. g. a. otrygghet eller av oro för att utsättas för brott. I Liljeholmsundersökningen ställdes följande allmänna fråga: *Är Du orolig för att utsättas för bilbrott?* Denna fråga anknyter i första hand till stölder som är relaterade till bilen. (De som ej har bil är inte inräknade i resultaten som presenteras nedan.)

Tabell 4.14. Oro för bilbrott (index). Kön. Procent. Liljeholmen år 2003. (n=352)

Oro	Man	Kvinna	Totalt
Låg	27	23	25
Medel	38	39	38
Hög	35	38	37
Procent	100	100	100
Antal	162	190	352

Ej signifikant

Detta är den enskilda oros fråga där respondenterna uppvisar den högsta oron. Samtidigt framträder inga större könsskillnader i svaren på frågan vilket är ovanligt inom detta område. Att det är 75 procent av respondenterna som uppvisar medeloro eller hög oro visar på bilens stora betydelse i ett brottspreventivt och trygghetsskapande arbete. Det kan gälla allt från bra och säkra parkeringsplatser i anknytning till bostadshuset till bra och säkra parkeringsplatser i vid centrala knytpunkter i staden. En fråga i nära anknytning till bilar är oron för att bli påkörd av en rattyllerist. Här kan konsekvensen av händelsen innebära kroppsskada. I Liljeholmsundersökningen frågades om detta.

Tabell 4.15. Oro för att bli påkörd av en rattfyllerist (index). Kön. Procent. Liljeholmen år 2003. (n=526)

Oro	Man	Kvinna	Totalt
Låg	68	60	63
Medel	24	28	27
Hög	8	12	10
Procent	100	100	100
Antal	222	304	526

Ej signifikant

Även när det gäller denna fråga är skillnaden mellan könen inte särskilt stor. Utifrån medias stora uppmärksamhet omkring detta fenomen är det en smula konstigt att oron inte var ännu högre. Samtidigt är det nästan 40 procent som uppger medel och hög oro. I detta avsnitt om bilen framträder vikten av att den inkluderas i det trygghetsskapande arbetet på alla nivåer i samhället.

4.4. Altruistisk oro

”Allmän oro att något skall hända de man tycker om.”(Kvinna 33 år)

Altruistisk oro innebär den oro som man kan känna inför att personer som står en nära skall utsättas för ett brott av något slag. Det kan handla om familj, släktingar och vänner. I första hand känner föräldrar oro för sina barn (Warr, 1992 s.729). I Liljeholmsundersökningen ställdes följande fråga: *Känner Du oro för att Dina anhöriga skall utsättas för ett brott av något slag?* I tabellen nedan redovisas resultaten från frågan.

Tabell 4.16. Oro inför att anhörig skall utsättas för brott. Kön. Procent. Liljeholmen år 2003. (n=519)

Svarsalternativ	Man	Kvinna	Totalt
Nej, aldrig	15	16	16
Nej ganska sällan	58	50	53
Ja, ganska ofta	23	29	27
Ja, mycket ofta	4	5	4
Procent	100	100	100
Antal	219	300	519

Ej signifikant

Resultaten visar att nästan 70 procent sällan eller aldrig oroar sig för att anhöriga skall utsättas för brott. Värt att uppmärksamma är att det inte är särskilt stora könsskillnader på denna fråga. Samtidigt framträder denna typ av oro i många av frisvaren i undersökningen.

”Känner oro för min hustru när hon går i området på sena kvällar och nätter.”
(Man 33 år)

”Har barn och barnbarn som rör sig ute på kvällar och nätter i innerstan.”
(Kvinna 73 år)

”Är orolig för min tonåriga dotter.”
(Kvinna 48 år)

”Är orolig för min son och min mamma.”
(Kvinna 42 år)

”Har tyvärr varit med om ett överfall på min syster. Efter det blev jag mycket orolig för mina vänner och min familj.”
(Kvinna 27 år)

”Att min man skall bli överfallen, rånad, misshandlad då han är ute med sina vänner sent på kvällen.”
(Kvinna 41 år)

”Min bror som är 17 år och börjar vara ute på kvällar och för min pappa som jobbar natt och då kör taxi.”
(Kvinna 25 år)

”Min syster rör sig mycket ute och jag är rädd hon blir överfallen.”
(Kvinna 19 år)

Dessa citat visar på hela registret av den altruistiska oron. Emellertid gäller oron framför allt att föräldrar oroar sig för att deras flickor skall utsättas för sexualbrott. Denna typ av oro finns också med och kan påverka svaren på andra trygghetsfrågor. Man väger då in oron för andra i sin egen oro för att utsättas för brott. Detta är ett av skälen till varför det är viktigt att också uppmärksamma den altruistiska oron i trygghetsundersökningar.

4.5. Sammanfattning

I detta avsnitt har avsikten varit att presentera en nyanserad bild av oro, rädsla och otrygghet som sociala fenomen. De viktigaste punkterna i denna bild kan kort sammanfattas i följande fem teman. Innehållet i dessa teman gör inte anspråk på att ge den enda bilden av detta sociala fenomen. De ger dock *en* bild utifrån konstruktionen av detta avsnitt och resultaten från de empiriska undersökningarna som valts och presenterats.

- Oron för att utsättas för brott är inte dominerande i människors livsvärld. Dock är det en betydelsefull emotionell och kognitiv aspekt hos människor. Den situationella rädslan som kan uppkomma i livsvärlden är ofta tillfällig och behöver varken bli djupgående eller ihållande (Heber, 2005 s.29).
- Även om den övergripande oron är låg och tryggheten i bostadsområdet är hög hos individen, kan han/hon uppge oro, rädsla eller otrygghet inför vissa situationer eller inför vissa personer. Oro är inte till sin natur en statisk egenskap utan den är en dynamisk upplevelse hos en individ.
- Oron för att utsättas för brott utanför det egna bostadsområdet är oftast högre än inom. Det är kanske inte heller så konstigt då man i det egna bostadsområdet känner igen människor och platser (Heber, 2005 s.51). Oron är kopplad till vissa platser, situationer och tider. Dock genomförs oftast de planerade aktiviteterna även om de innehåller moment av oro. Detta kan uttryckas som att oron/osäkerheten för att utsättas för brott har blivit till en påtvingad anpassning som en del av den urbana livsstilen.
- För den stora delen av befolkningen är oron för brott en aspekt av vardagen och påverkas av tid, plats och situation (Heber, 2005 s.13). Den leder här till olika typer av riskreducerande strategier, vilka är anpassade till de för tillfället aktuella situationerna. Detta påverkar och ibland begränsar en individs frihet, men för de flesta tas friheten inte ifrån dem. Det finns dock en liten grupp för vilken rädslan för brott har betydligt allvarigare konsekvenser. Den påverkar här de vardagliga aktiviteterna, vilket bl. a. leder till att man inte går ut under vissa tider. För denna grupp kan också rädslan för brott vara sammankopplad med en djupare social problematik, vilken kan innehålla social isolering och också stor oro inför andra livsområden (se Ditton, m. fl. 2000 s.150). Det är viktigt att ur ett trygghetsskapande

perspektiv vara medveten om att åtminstone dessa två grupper finns för att kunna genomföra riktade åtgärder.

- I de flesta av frågorna i detta kapitel framträder skillnader mellan könen när det gäller otrygghet och oro för brott. Kvinnor uppger oftast en högre grad oro och otrygghet, men det beror också på hur konkreta frågorna är. Ju konkretare frågan är ju större blir skillnaden mellan könen. Detta visar att forskningen inom området oro för brott inte går att genomföra utan att också anlägga ett genusperspektiv.

5. Konsekvenser av oron för brott

Vilka konsekvenser för otrygghet, oro och rädsla för brott med sig för individer och för samhället? Den vetenskapliga litteraturen ger en mängd svar, ibland motsägelsefulla (se Garofalo, 1981). Hale (1996 s.82ff) räknar emellertid upp ett antal konsekvenser av oron för att utsättas för brott vilka kan ses som de dominerande slutsatserna inom forskningen om "fear of crime" och de kan sammanfattas i följande två punkter:

- På en individuell nivå kan rädslan för brott medföra en försämrad livskvalitet, ändrade rutinaktiviteter, en ökad vaksamhet och försiktighet, en ökad användning av olika typer av stöldskyddsprodukter, en benägenhet att vilja flytta från sitt bostadsområde.
- På en samhällelig nivå kan rädslan för brott leda till en minskad legitimitet för rättsväsendet, en grogrund för en förenklad och populistisk kriminalpolitik, en minskning av den informella sociala kontrollen, en ökning av platser som blir "folktomma", en minskad vilja hos boende att delta i åtgärder för att förändra specifika problemsituationer.

En ökad försiktighet och användande av olika typer av stöldskyddsprodukter kan ses som en anpassning till en viss typ av risker i det moderna samhället. De övriga uppräknade konsekvenserna av oron för brott är i många fall sociologiska hypotetiska antaganden som är svåra att pröva empiriskt. Emellertid finns det en diskussion om oron för brott leder till en minskning av den informella sociala kontrollen som i sin tur leder till att fler brott begås i den offentliga miljön (se Goodstein & Shotland 1980). Författarna talar här att människor avstår ifrån att gå ut p. g. a. oro för brott, men det är troligare att den aspekt det här kan handla om är att viljan att på något sätt ingripa när man ser ett brott begås påverkas. Men det är svårt att empiriskt pröva dessa typer av hypoteser. Nedan följer ett citat som utifrån litteraturen inom området sammanfattar konsekvenserna av oron för brott på den individuella nivån.

"Microcrime generates fear, thus modifying people's behaviour in relation to their perception of themselves as potential victims of one type of crime or another. The resulting psychological costs and loss of opportunities are considerable. Although it is difficult to quantify these losses, it is possible to note every day how people's behaviour is modified by the existence of crime; how much freedom they deny themselves because of fear! People go out less often in the evening, accept the "necessary" company of other people, take taxis rather than use public transport, and make many other sacrifices, great and small, which have deep impact on the quality of thier lives."

(Savona, 1993 s.104)

Citatet är en allmän beskrivning av konsekvenserna av oron för brott inom forskningen om "fear of crime". Det är dock mycket svårt att ge ett entydigt svar på hur oron för brott påverkar människors livsvärld då denna fråga är så komplex. Ett viktigt skäl till detta är att oron för brott ligger så nära individens riskuppfattning. Båda dessa aspekter kan påverka individers olika livsmönster och det är svårt att veta vilket som haft störst betydelse. För att illustrera detta presenteras i tabellen nedan ett av svaren från en av frågorna i SCBs (2004) stora undersökning om levnadsförhållanden. Frågan var formulerad på följande sätt, *Om Du är ensam ute efter mörkrets inbrott utanför ditt bostadsområde, försöker Du då att hålla Dig borta från vissa platser och gator för att undvika att bli utsatt för något våld eller hot?* I tabellen nedan redovisas svaren på frågan.

Tabell 5.1. Undviker efter mörkrets inbrott vissa platser eller gator utanför eget bostadsområde för att ej utsättas för våld eller hot. Kön. Procent. Region Stockholm 2000/01. Källa SCB (2004).

Svarsalternativ	Man	Kvinna	Totalt
Ja, alltid	17,5	43,6	30,9
Ja, för det mesta	12,6	17,5	15,2
Ja, någon enstaka gång	17,0	12,1	14,5
Nej aldrig	48,3	13,1	30,3
Går ej ut ensam	4,5	13,6	9,2
Procent	99,9	99,9	100,1

Tabellen visar tydligt att risktänkande ingår för många i vardagens aktiviteter. Ett annat mycket tydligt resultat är att män och kvinnor skiljer sig markant i svarandet.

I Länsförsäkringars rikstäckande undersökning ställs följande fråga; *Har du gjort/gör följande, undviker att gå ut ensam på kvällen/natten för att förebygga brott/skada/olycka?* Svaren presenterades för hela riket åren 2001 – 2004.

Tabell 5.2. Undviker att gå ut ensam på kvällar och nätter för att förebygga brott/skada/olycka. Åren 2001-2004. Kön. Procent. Riket. Källa Länsförsäkringar.

År	Män	Kvinnor	Totalt
2001	16	56	38
2002	16	56	38
2003	19	54	36
2004	17	55	36

Även i denna tabell framgår att risktänkande är en aspekt som ingår i vardagens aktiviteter. Dock är denna fråga konstruerad på ett problematiskt sätt. Vad betyder "undviker" konkret för individen? Vad får det för konsekvenser att använda ordet "förebygga" i frågan? Dessutom framgår det inte om frågan är ställd i relation till brott, skada eller olycka. Om det är halt ute och det inte är

sandat kan man förebygga en skada/olycka genom att undvika gå ut ensam på kvällen/natten. Det som däremot är mycket viktigt att observera även när det gäller dessa svar är de stora könsskillnaderna. Varför förhåller sig män och kvinnor olika till risker av olika slag? Denna fråga skall inte behandlas här, men är central för vidare forskning inom området och kräver ett genomtänkt genusteoretiskt perspektiv. Ett exempel på detta är hypotesen att män skulle socialiseras till risktagande (Sacco, 1990 s.495). Eller som Walklate (1997 s.40) ser det, män socialiseras till att hantera risksituationer och genom detta upplever de att de har kontroll över situationen. Chan och Rigakos (2002 s.754) resonerar vidare och ser det som att män kanske har en preferens för risktagande medan kvinnor strävar efter att undvika risktagande. Kvinnor låter dock inte de upplevda riskerna förlama genomförandet av olika aktiviteter. Det finns även hos kvinnor en strävan efter, nöjen, spänning o. s. v. (Walklate, 1997 s.43).

Individens egen riskuppfattning och den faktiska risken för att utsättas för brott stämmer inte alltid överens (Heber, 2005 s.11). Individens uppfattning har här en större betydelse för den upplevda oron än den faktiska risken för att utsättas för brott. Tulloch (2000 s.458f) anser att individens riskuppfattning starkt påverkar oron för brott. Riskuppfattningen i sin tur påverkas av kön, ålder, bostadsområdets karakteristika, utsatthet för brott och uppfattningar om den allmänna brottsligheten i samhället. När det gäller oro för brott talas det ofta om oron som irrationell i förhållande till den objektiva risken för att utsättas för brott (Lupton & Tulloch, 1999 s.508). I detta avsnitt är det dock respondenternas subjektiva uppgivande av risksituationer som står i fokus. Subjektiv risk kan definieras på följande sätt.

”a person’s perceptions of his or her own chances of victimization, and conclude that it emanates from a personal sense of danger.”

(Gordon & Riger, 1979 s.395)

I Liljeholmsundersökningen ställdes följande fråga om riskuppfattningar: *Vill Du på den medföljande kartan markera de platser som Du anser riskfyllda när det gäller att utsättas för brott. Motivera Dina val av platser.* I tabellen nedan redovisas hur många riskfyllda platser som respondenterna uppgav i lokalsamhället och deras allmänna oro för att utsättas för brott.

Tabell 5.3. Antal uppgivna riskfyllda platser i stadsdelarna Liljeholmen och Gröndal. Allmän oro för brott (index). Procent. Liljeholmen år 2003 (n=522)

Oro	Antal riskfyllda platser				Totalt
	Inga	En	Två eller tre	Fyra och flera	
Låg	84	75	51	38	69
Medel	14	19	37	38	23
Hög	2	6	12	24	8
Procent	100	100	100	100	100
Antal	205	126	162	29	522

Signifikant ($p < 0,01$)

Tabellen visar tydligt att ju fler riskfyllda platser som respondenten uppgivit desto högre är den allmänna oron för att utsättas för brott. Dock går detta resultat att tolka på tre sätt. För det första kan riskuppfattningen vara en betydelsefull faktor som påverkar oron för brott. För det andra kan oron och riskuppfattningen vara så sammanflätade att de inte går att skilja åt. För det tredje kan det vara så att oroliga människor identifierar flera riskfyllda platser i sin närmiljö. Den första tolkningen av tabellen att riskuppfattningen genererar oro för brott stödjer Tulloch's (2000 s.458f) modell. När det gäller en diskussion om uppgivna risker så måste denna också innehålla en aspekt av det kulturella sammanhang som respondenterna befinner sig i (Lupton & Tulloch, 1999 s.511). I de två följande avsnitten skall resultat från undersökningen i Liljeholmen presenteras för att indikera konsekvenserna i vardagslivet av oron för brott.

5.1. Avstått aktivitet

Den mest ingripande konsekvensen av oro för att utsättas för brott är i vardagslivet att avstå från olika typer av sociala aktiviteter. I Liljeholmsundersökningen ställdes SCBs fråga som behandlar detta och resultaten presenteras nedan.

Tabell 5.4. Under de senaste 12 månaderna avstått från att gå ut på kvällen av oro för överfall, rån eller annat ofredande. Kön. Procent. Liljeholmen år 2003. (n=514)

Svarsalternativ	Man	Kvinna	Totalt
Ja, ofta	1	2	2
Ja, ibland	4	13	9
Nej	86	66	75
Går ej ut på kvällen	9	19	14
Procent	100	100	100
Antal	220	295	515

Signifikant ($p < 0,001$)

Det skall först sägas att dessa siffror inte helt är överensstämmande med SCBs (2004) resultat från Stockholms län. Där var det cirka 24 procent som ofta eller

ibland avstått att gå ut p. g. a. oro, här är det cirka 11 procent. Ett av skälen till detta kan vara att SCB inte har med svarsalternativet ”Går ej ut på kvällen”. Detta innebär att för vissa respondenter blir frågan hypotetisk och svaren därefter. Det finns flera skäl till varför man avstått aktivitet p. g. a. oron för att utsättas för brott, nedan följer några exempel på detta.

”Narkomaner finns i området.”	(Kvinna 78 år)
”Man kan bli överfallen.”	(Man)
”Blir skrämnd av allt man läser i tidningar.”	(Kvinna 60 år)
”Jag har inte vågat helt enkelt.”	(Kvinna 31 år)
”Det känns oroligt att vara ute ensam på kvällen.”	(Kvinna 28 år)
”Är kvinna och tänker på riskerna att vistas ute ensam.”	(Kvinna 28 år)

Citaten visar på en allmän oro för att något skall inträffa. Samtidigt framträder också oron inför att möta socialt exkluderade personer och kvinnors oro inför att utsättas för någon form av brott därför att de är kvinnor. I undersökningen var det också många respondenter som motiverar varför de går ut på kvällen. Citaten nedan ger en del intressanta aspekter på detta.

”Vill inte att eventuellt våld skall hindra mig.”	(Man 35 år)
”Brottslingar kan väl inte få styra ens liv.”	(Kvinna 22 år)
”Risken för att råka illa ut är trots allt liten.”	(Man 73 år)
”Det händer inte mig.”	(Man 68 år)
”Jag är vaksam det räcker.”	(Man 51 år)
”Jag väljer gator där jag känner mig säker.”	(Kvinna 30 år)
”Tar alltid taxi hem sent på kvällen.”	(Kvinna 54 år)
”Jag har oftast sällskap.”	(Kvinna 55 år)
”Jag viker inte för rädsla.”	(Man 54 år)
”Det vore ett nederlag.”	(Kvinna 58 år)

Det framträder i svaren tre typer av motiveringar till varför man väljer att gå ut på kvällen även fast man kan utsättas för brott. *Den första* handlar om att inte ge efter för brottslighet och att det ses som ett nederlag att stanna inne. *Den andra* går ut på att respondenterna upplever riskerna som små och att det händer inte

dem något. *Den tredje* motiveringen beskriver hur respondenterna vidtar olika typer av riskreducerande strategier när de går ut, t. ex. går ej ensam eller är vaksam. Den första motiveringen innebär att människor kan välja att övervinna en eventuell oro och gå ut i alla fall. Detta är intressant då denna fråga ofta används som ett mått på en allmän oro för brott i samhället. Frågan ställdes också i en undersökning i Stockholms stad och resultaten redovisas i tabellen nedan.

Tabell 5.5. Under de senaste 12 månaderna avstått från att gå ut på kvällen av oro för överfall, rån eller annat ofredande. Procent. Stockholm. Källa Precens år 2003. (n=440)

Svarsalternativ	Man	Kvinna	Totalt
Ja, ofta	4	6	5
Ja, ibland	5	13	10
Nej sällan	14	19	16
Nej aldrig	72	51	61
Går ej ut på kvällen	5	11	8
Procent	100	100	100
Antal	210	230	440

I Stockholms kommuns undersökning var det 15 procent som ofta eller ibland avstod från att gå ut p. g. a. oro för brott. Även i denna undersökning framträder en könsskillnad. Kvinnorna uppger att de ibland avstår från att gå ut på kvällen i en större utsträckning än männen. Det viktiga här är dock att det är en liten andel som uppger att de ofta avstår aktivitet p. g. a. oro för brott. I detta sammanhang bör det också sägas att i gruppen som inte går ut på kvällen finns det en andel som helt valt att avstå ifrån aktiviteter därför att de är oroliga (rädda) för att utsättas för brott. Dessa personer som helt eller till mycket stor del valt att avstå ifrån aktiviteter under kvällstid är ett stort problem i det trygghetsskapande arbetet. Detta då utförandet av självvalda aktiviteter är ett uttryck för en god livskvalitet. Uppskattningsvis utgör denna grupp omkring nio procent av befolkningen i staden, vilket innebär att ungefär en av tio Stockholmare får sina kvällsaktiviteter starkt begränsade p. g. a. oron för brott. Emellertid är denna uppskattning mycket grov och skall i första hand ses som en hypotes.

Den bild som växer fram är att ibland avstår individer från kvällsaktiviteter p. g. a. oro, andra genomför aktiviteterna även fast de är oroliga medan det stora flertalet inte är allmänt oroliga utan genomför de planerade aktiviteterna. Oron för brott är en aspekt i det sociala livet med relativt begränsade konsekvenser. Dock är den för många närvarande vid genomförandet av kvällsaktiviteter och påverkar utvecklandet av olika slags riskreducerande handlingsstrategier.

5.2. Konsekvenser i vardagslivet av oron för brott

I diskussionen omkring "oro för brott" som ett socialt fenomen presenteras det ofta som ett mycket allvarligt socialt problem med stora sociala skador (Fattah & Sacco, 1989 s.211). Men det finns också forskare som opponerar sig mot detta och som relaterar oron för brott som en reaktion på en av de många risker som finns i samhället.

"Such a conceptualization is obviously limited. We do after all live in a world that poses real risk and to completely ignore those risks would not be prudent. The opposite of fear may not be fearlessness but recklessness."

(Fattah & Sacco, 1989 s.211)

Detta resonemang leder till att den allmänna försiktighet som ofta är en konsekvens av oron inte bör ses som negativt, utan som ett funktionellt beteende i dagens risksamhälle. Ett viktigt tillägg till detta resonemang är att det inte endast är oro som leder till vaksamhet utan även personens riskuppfattning kan leda till detta. Garofalo (1981) talar också om att oron för brott kan vara funktionell och han definierar denna oro på följande sätt.

"Fear is functional to the extent that it leads people to take reasonable precautions."

(Garofalo, 1981 s.856)

En funktionell oro är en oro som leder till riskreducerande handlingsstrategier utan att inskränka individens livskvalitet i vardagslivet för mycket. Detta kan ses som en påtvingad anpassning till en hög samhällelig brottsnivå. Men Garofalo anser också att det finns en dysfunktionell oro och han beskriver denna på följande vis.

"However, increases in the intensity of fear quickly become dysfunctional again because responses, both behavioral and attitudinal, go beyond what is necessary to prevent victimization and produce effects such as unnecessary avoidance of potentially rewarding social interactions and unwarranted distrust of others."

(Garofalo, 1981 s.856)

Dysfunktionell oro innebär att oron tar över stora delar av vardagslivet och inte endast leder till riskreducerande strategier. Den förvandlas här till en börda och för med sig både allvarliga psykiska konsekvenser och förändringar av beteendet. Emellertid ses här också för lite oro som dysfunktionell då den inte leder till vidtagandet av brottsförebyggande åtgärder. Med utgångspunkt ifrån detta resonemang går konsekvenserna av respondenternas upplevda oro att dela in i tre kategorier utifrån deras påverkan på vardagslivets rutiner. Kategorierna kan utifrån påverkan betecknas som små, medel och stora konsekvenser.

- Som små konsekvenser ses de handlingar som påverkar det vardagliga livet i en liten utsträckning. Dessutom har dessa handlingar en brottsförebyggande effekt.

- Som medel konsekvenser ses de handlingar som påverkar det vardagliga livet i en relativt stor utsträckning. Dock genomförs de planerade aktiviteterna. Dessa handlingar kan ha, men behöver inte ha en direkt brottsförebyggande effekt.
- Som stora konsekvenser ses de handlingar som starkt begränsar de vardagliga aktiviteterna och påverkar möjligheterna till att ha en god livskvalitet.

I Liljeholmsundersökningen frågades om oron för brott fick några konsekvenser i respondenternas vardagsliv. Det var här 20 procent som uppgav att de ej var oroliga, 52 procent sade att den fick inga konsekvenser och 28 procent beskrev olika typer av konsekvenser. Det var 24 procent av männen och 31 procent av kvinnorna som uppgav att oron fick konsekvenser i vardagslivet. De skrivna svaren från dessa 28 procent går att analysera och kategorisera utifrån det ovan förda resonemanget. Vid en genomgång av de skrivna svaren på frågan var det 126 stycken (23 procent av alla respondenter) utsagor som gick att använda för en kategorisering av konsekvenser av oron för brott i vardagslivet. Själva kategoriseringen utgick ifrån de kriterier som presenterats ovan. I tabellen nedan redovisas resultaten av denna process uppdelat på kön.

Tabell 5.6. Tre kategorier (små, medel och stora) av konsekvenserna i vardagslivet av oron för brott. Kön. Procent. Liljeholmen år 2003 (n=126)

Konsekvenser	Man	Kvinna	Totalt
Små	64	21	35
Medel	24	48	40
Stora	12	31	25
Procent	100	100	100
Antal	41	85	126

Som framkommer av tabellen är konsekvenserna större för kvinnorna. Medan det för männen ofta handlar om vidtagandet av enkla riskreducerande strategier, uppger kvinnorna i en större utsträckning att konsekvenserna ingriper mera i vardagslivet. Utslaget på hela undersöknings populationen är det omkring sex procent som uppger stora konsekvenser av oron för brott. Denna siffra skall relateras till den tidigare diskussionen om att omkring åtta procent får sina kvällsaktiviteter utanför hemmet starkt begränsade av oron. Emellertid gäller dessa siffror i första hand för stadsdelarna Liljeholmen och Gröndal, och skall inte överföras på Stockholm som helhet. Detta då det finns stora geografiska variationer i trygghet mellan Stockholms olika stadsdelar, vilket behandlas i nästa kapitel. Nedan följer en presentation av respondenternas utsagor för respektive kategori.

5.2.1. Stora konsekvenser

Rekvisiten för stora konsekvenser var att de skulle starkt begränsa de vardagliga aktiviteterna och påverka möjligheten till en god livskvalitet. Det sista är det dock svårt att få information av ur utsagorna utan det blir här min tolkning som gäller. Nedan följer några presentationer av hur respondenterna beskrev dessa konsekvenser.

”Jag får ta onödiga omvägar för att komma till mitt boende. Utöver detta får jag också umgås med en oro som är ganska påfrestande psykiskt.” (Man 28 år)

”Undviker att vara ute på kvällar utan att åka bil, är livrädd att gå från t-banan och hem på kvällar och nätter.” (Kvinna 51 år)

”Att jag ej törs vara borta från lägenheten någon längre period för jag är rädd för inbrott.” (Kvinna 68 år)

”Svårt att sova, vill ej åka bort.” (Kvinna 37 år)

”Jag går ut sällan.” (Man 39 år)

”Att ständigt (nästan) vara på sin vakt då jag går utanför dörren. Går inte ens ner i tvättstugan utan försvarsspray.” (Kvinna 25 år)

”Åker aldrig tunnelbana/buss efter klockan 20.” (Kvinna 53 år)

”Vågar inte vara ute på kvällen.” (Kvinna 41 år)

”Sällan ute efter 23.” (Man 52 år)

Detta är exempel på när konsekvenserna av oron är stora, då den hindrar upplevelsen av psykiskt välbefinnande och påverkar utförandet av de vardagliga aktiviteterna. Det är omkring sex procent av alla respondenter som uppger denna typ av stora konsekvenser. Resultaten från de genomförda trygghetsundersökningarna indikerar att denna grupp grovt kan uppskattas till mellan fem och tio procent, beroende på hur man definierar stora konsekvenser. Om det utifrån rekvisiten för stora konsekvenser gjorts en striktare kategorisering är det troligt att respondenterna i denna grupp varit färre. Det är alltid ett problem med tolkningar när kategoriseringar görs av ett material som detta.

5.2.2. Medelstora konsekvenser

Huvudrekvisitet för medelstora konsekvenser var att de skulle påverka det vardagliga livet i en relativt stor utsträckning, men att aktiviteterna i alla fall genomfördes. Här är en kategori där tolkningen av utsagorna verkligen spelar en stor roll. Nedan följer några exempel på denna kategori av konsekvenser.

- ”Jag vill bli hämtad av min man om jag blir sen.” (Kvinna 57 år)
- ”Tänker då och då att man kan råka ut för något otrevligt. Negativa tankar är inte bra för allmänna välmåendet.” (Kvinna 54 år)
- ”Åker alltid taxi hem efter klockan 22.” (Man 60 år)
- ”Otrygg och spänd vid vistelse utomhus på kvällen.” (Kvinna 28 år)
- ”Något rädd om jag promenerar hem själv från tunnelbanan sent.” (Kvinna 33 år)
- ”Tar alltid taxi hem sena kvällar.” (Man 30 år)
- ”Viss tvekan att gå själv från tunnelbanan under kvällar och nätter.” (Kvinna 25 år)
- ”Åker taxi om klockan är sent och bekostar även taxi för sonen 19 år när han är ute sent.” (Kvinna 61 år)

Denna kategori innehåller mycket taxiåkande, att bli mött av någon när det är sent och genomförande av aktiviteter under visst obehag. Det viktiga med dem som placerats i denna kategori är just att aktiviteterna genomförs, dock under visst besvär. I denna kategori finns det också många exempel på kvinnors allmänna oro för våldtäkt. Nedan följer några kvinnors egna ord om detta.

- ”Man är rädd att gå ensam hem på kvällarna. Man vet inte vad som kan hända, man har läst i tidningar och sett på tv vad som hänt andra.” (Kvinna 21 år)
- ”Jag är orolig för våldtäkt.” (Kvinna 37 år)
- ”Är kvinna och tänker på riskerna att vistas ute ensam.” (Kvinna 28 år)
- ”MÅNGA UNGA KVINNOR ÄR RÄDDA I MÖRKRET.” (Kvinna 27 år)
- ”Ensam kvinna är alltid rädd!” (Kvinna 60 år)
- ”När man ska hem på natten och lamporna / gatlyktorna som vanligt inte fungerar. Är rädd för våldtäkt o. dyl.” (Kvinna 25 år)

Denna oro och i många fall rädsla leder också till vidtagandet av olika strategier i vardagslivet.

- ”Kontrollerar alltid att dörren är låst. Ringer min man och ber honom möta mig vid tunnelbanan när jag kommer hem sent. Joggar inte ensam på kvällarna.” (Kvinna 35 år)

”Åker inte taxi om jag inte förbeställt p g a rädsla för brott. Tänker mycket på självförsvar och kollar att jag har mobiltelefonen med batteri när jag går hem på kvällarna.” (Kvinna 27 år)

”Tar alltid taxi hem efter 22.00. Undviker vissa vägar efter ca 19.00.” (Kvinna 36 år)

”Dyra taxinotor kvällstid, pojkvän får hämta ibland.” (Kvinna 35 år)

Detta är exempel på kvinnors påtvingade anpassning för att hantera oron för att utsättas för våldtäkt. Samtidigt visar de också på olika typer av aktiva strategier för att få kontroll över emotionella reaktioner och sin livsstil (Tulloch & Jennett, 2001 s.56). Enligt Sundhage (2005 s.34) känner kvinnor generellt en relativt stor trygghet men den situationella oro som emellanåt upplevs hanteras genom olika former av vardagliga riskreducerande handlingar. Detta skulle kunna tolkas som att oron för brott bland kvinnor inte är statisk utan dynamiska upplevelser. Utifrån Garofalo (1981) är de ovan redovisade handlingsstrategierna funktionella och han diskuterar inte detta problem. Att endast se denna typ av brott som en del av risksamhället är dock att helt bortse ifrån det maktperspektiv som dessa brott är ett uttryck för. Kvinnors oro och rädsla för att utsättas för sexualbrott skall ur detta perspektiv ses som en egen process och en konsekvens av en rådande köns makt struktur i samhället (Tulloch & Jennett, 2001 s.53). Innebär detta att kvinnor skall undantas från diskussionen om en eventuell funktionell oro? Nej oron för att utsättas för sexualbrott är en dimension hos kvinnor, men kvinnors oro innehåller också andra dimensioner som väl passar in i detta resonemang.

5.2.3. *Små konsekvenser eller funktionell oro?*

När det gäller de små konsekvenserna av oron är det av intresse att skilja mellan två aspekter, skydd av egendom och skyddet av liv och hälsa. Den första av dessa aspekter skall illustreras med följande citat.

”Jag tänker mig för (i förebyggande syfte) t. ex. låser noggrant både ytterdörren hemma och bilen samt cyklarna i källaren.” (Kvinna 51 år)

”Jag har installerat inbrottslarm och betalar ett vaktbolag.” (Kvinna 43 år)

”Jag får bostaden att verka bebodd även när vi inte är hemma.” (Man 56 år)

”Jag har köpt en rattkrycka.” (Man 40 år)

”Jag låser båda låsen på lägenhetsdörren och låser bilen och undviker att lämna kvar vissa värdefulla saker.” (Man 44 år)

”Jag parkerar ogärna på vissa ställen.” (Kvinna 33 år)

”Jag tömmer bilen, ställer bilen nära även om det är olagligt.” (Man 27 år)

Dessa citat illustrerar hur handlingsstrategier kan se ut som riktar sig mot skydd av bil och hem. Det ges även exempel på att man hanterar pengar på ett försiktigt sätt.

”Jag är medveten om att ej bära med mig kontokort, mycket pengar eller synliga smycken o dylikt vid ute promenader eller resor till och från mitt boende.” (Kvinna 66 år)

”Försiktighet vid uttag ur bankomat och förvaring av kontanter.” (Kvinna 66 år)

Respondenternas strategier försöker här att reducera risken för personrån genom att inte exponera tillgångarna. Många respondenter ger också exempel på att oron leder till en allmän försiktighet och vaksamhet i vardagslivet.

”Vi tänker på att bevaka alla ägor extra noga.” (Kvinna 32 år)

”Extra försiktighet fler förebyggande åtgärder. Jag går inte alls runt och är orolig.” (Man 21 år)

”Extra uppmärksamhet och kontrollbehov. Förvarar vissa ägodelar på otympliga ställen.” (Man 42 år)

”Extra uppmärksamhet där jag bor.” (Man 31 år)

Denna allmänna försiktighet och vaksamhet kan ses som mentala tillstånd som är närvarande i vardagslivets olika aktiviteter. Den andra aspekten av konsekvenserna av oron var handlingsstrategier för att skydda liv och hälsa. Nedan följer ett antal citat för att illustrera detta.

”Om jag ser ett gäng med tonåringar som är störiga går jag en lång omväg eller byter vagn på t-banan.” (Kvinna 34 år)

”Jag undviker att åka tunnelbana sena kvällar.” (Man 50 år)

”Jag undviker vissa områden vissa tider.” (Man 30 år)

”Jag tänker mig för då jag vistas utomhus, vilken väg jag tar hem på kvällen, vilka personer som finns omkring o s v.” (Kvinna 28 år)

”Byter väg om jag möter gäng av stökiga unga grabbar på kvällen.” (Man 40 år)

”Jag är på min vakt och öppnar t ex ej min dörr till okända personer.” (Kvinna 60 år)

”Jag har alltid koll omkring mig när jag rör mig i offentliga miljöer, på folk och händelser.” (Man 32 år)

”Möter jag ett gäng ungdomar är jag på min vakt.” (Man 32 år)

Detta är exempel på handlingsstrategier som skall skydda emot personlig viktimering. De ligger väldigt när och är svåra att skilja ifrån kvinnors strategier för att undvika sexualbrott. Distinktionen är dock viktig att göra även om båda dessa typer av handlingar sker i det offentliga rummet och har riskreducering som syfte. Men de bakomliggande orsakerna till oron och handlingarna är olika, vilket tidigare tagits upp. Det är emellertid mycket vanligt att oron för brott leder just till en ökad vaksamhet och undvikandet av vissa platser och personer (Miethe, 1995 s.23).

5.3. Sammanfattning

Ett problem som detta kapitel har är att vi vet ingenting om de drygt 50 procent av respondenterna som uppger att oron ej medför några som helst konsekvenser. Det kan vara på det viset att respondenterna inte längre ser dessa handlingar som konsekvenser av oron. Utan dessa handlingar har blivit till vanor som man inte längre reflekterar över. Eller så är inte oron något som påverkar dessa respondenter handlingar i vardagslivet.

De beskrivningar som respondenterna gör av orons små konsekvenser i vardagslivet överensstämmer väl med resultaten från en tidigare svensk studie inom området (se Johansson, 1997 s.31ff). Dessutom liknar denna kategori Garofalos diskussion om den funktionella oron. Dessa handlingar blir till rutinmässiga vanor för att hantera oron och risken för att utsättas för brott. Genom att handla på detta ofta reflexmässiga sätt i vissa typer av situationer ges en upplevelse av kontroll (Lupton & Tulloch, 1999 s.513). Denna är funktionell då den reducerar den upplevda känslan av oro (se Balvig, 1994 s.38). Dessa typer av handlingar tjänar här två syften. För det första är de ofta riskreducerande och för det andra bidrar de till att hantera upplevelsen av oro genom en känsla av kontroll. Utifrån upplevelsen av oron kan individen också vidta en del situationella brottspreventiva åtgärder i sitt vardagsliv, t. ex. installera fler och bättre lås (Sarnecki, 2003 s.394). Även denna typ av riskreducerande åtgärder bidrar till en känsla av kontroll i vardagslivet och leder i många fall till en mindre oro. Det kan också vara så att frånvaron av denna typ av kontroll, över aspekter i livssituationen, leder till en ökad oro för brott (Cohn, m. fl. 1978).

Utifrån detta resonemang går det att som Garofalo (1981) tala om en oro som är funktionell. Att utsättas för brott behandlas idag av många som en till stora delar kalkylerad risk, tillsammans med många andra risker i dagens samhälle (Garland, 1996 s.450f). Detta kan också uttryckas som att viss oro och dess konsekvenser är en anpassning till risksamhället. Det har blivit till en del av vad som kan karakteriseras som den urbana livsstilen. Vilket inte skall ses som ett normativt påstående utan endast som en beskrivning av delar av oron för brott och dess konsekvenser som ett socialt fenomen i dagens samhälle. Samtidigt

passar också denna typ av handlingar in i den individualiserade självskyddsprocess vilken ingår som en del i regeringens brottspreventiva strategi (se Justitiedepartementet, 1996 s.30f).

6. Geografiska variationer

I detta kapitel kommer ett flertal frågor som är mått på otrygghet, oro och rädsla att presenteras utifrån ett antal geografiska nivåer. Nivåerna är hela riket, Stockholms län, Stockholms kommun, stadsdelsområden, stadsdelar och bostadsområden.

6.1. Sverige

Det är mycket svårt att ge *ett* mått på oro för att utsättas för brott, eftersom detta fenomen är mycket komplext till sin natur vilket detta arbete visar. I Sverige har vi i första hand SCBs undersökning om levnadsförhållanden, där det ställs tre frågor som är indikatorer på oro för att utsättas för brott. Det som är viktigt med denna undersökning är att den upprepas varje år. Detta har inneburit att vi erhållit tidsserier, där det går att studera denna frågas utveckling.

Den första frågan lyder: *Har det under de senaste månaderna hänt att Du avstått från att ge dig ut på kvällen av oro för att bli överfallen, rånad eller på annat sätt ofredad?* Svartalternativen är ”Ja, ofta”, ”Ja, någon gång” och ”Nej”. Den andra frågan lyder: *Har Du under den senaste tiden känt dig orolig för inbrott eller skadegörelse i din bostad?* Svartalternativen är ”Ja, ofta”, ”Ja, då och då” och ”Nej, aldrig”. Det framgår att bägge dessa mått på oro för att utsättas för brott ökat något under perioden 1983 till 2001 (tabell B.1.6.). Det handlar inte om någon dramatisk ökning, men dock en ökning. På frågan om avstått aktivitet är ökningen från 12 till 17 procent och när det gäller oro för inbrott är ökningen från 20 till 23 procent. Vad detta kan bero på är svårt att säga något säkert om. Det kan bl. a. bero på en ökad brottslighet, eventuell ökad eller förändrad uppmärksamhet omkring brott i media eller strukturella förändringar i det svenska samhället vilka också kan återspeglas i mätningar av oron för brott. I den internationella offerundersökningen ställdes följande fråga, vilken kan ses som ett mått på trygghet: *Hur säker känner Du dig när du går omkring efter mörkrets inbrott utanför ditt hem i området där Du bor?* Svartalternativen var ”Mycket säker”, ”Ganska säker”, ”Något osäker” och ”Mycket osäker”. Det som är intressant med denna fråga är att begreppet ”säker” används i frågekonstruktionen. Detta leder till att respondenten i första hand ger en uppfattning om sin riskuppfattning. Som tidigare diskuterats ligger risk/säkerhet och trygghet mycket nära varandra.

Tabell 6.1. Upplevd säkerhet ensam ute kvällstid i eget bostadsområde. År 1992, 1996 och 2000. Procent. Sverige. Källa BRÅ (2001).

Svarsalternativ	1992	1996	2000
Mycket säker	47	53	49
Ganska säker	39	34	36
Något osäker	10	9	12
Mycket osäker	4	2	3
Procent	100	100	100
Antal	1707	1000	2001

Tabellen visar på mycket små skillnader mellan de redovisade åren, vilket också överensstämmer med siffrorna i SCBs undersökning. De två presenterade undersökningarna indikerar att hela trygghetsfenomenet verkar vara relativt ”trögt” till sin natur och det innebär att förändringarna över tid inte är särskilt stora. Dessa siffror placerar också Sverige bland de länder i den internationella offerundersökningen som uppger den lägsta graden av osäkerhet, när det gäller att vistas i sitt bostadsområde ensam ute på kvällstid. Denna fråga passar också väl att jämföra med den tredje frågan som ställs i SCBs undersökning. Frågan är formulerad på följande sätt: *Om Du är ensam ute efter mörkrets inbrott inom ditt bostadsområde, försöker Du då att hålla Dig borta från vissa platser och gator för att undvika att bli utsatt för något våld eller hot?* (SCB, 1995 s.438). Tabellen nedan redovisar svaren på frågan.

Tabell 6.2. Undviker efter mörkrets inbrott vissa platser eller gator inom eget bostadsområde för att ej utsättas för våld eller hot. Kön. Procent. Riket år 2000/01. Källa SCB (2004).

Svarsalternativ	Man	Kvinna	Totalt
Ja, alltid	2,9	14,5	8,6
Ja, för det mesta	2,6	7,4	5,0
Ja, någon enstaka gång	3,0	6,8	4,9
Nej aldrig	88,4	58,3	73,2
Går ej ut ensam	3,1	13,0	8,1
Procent	100	100	99,8

Det framkommer i tabellen att det är cirka 14 procent som alltid eller för det mesta undviker platser i det egna bostadsområdet för att ej utsättas för brott. I den internationella offerundersökningen är det 15 procent som uppger säkerheten i det egna bostadsområdet som något eller mycket osäker. Kopplingen som framträder här mellan upplevd osäkerhet och undvikande är värd att studera vidare. Det framträder också i tabellen ovan en relativt stor könsskillnad, som visar att kvinnor undviker vissa platser i större utsträckning än män. Även i den internationella offerundersökningen är det en stor skillnad mellan män och kvinnor när det gäller den upplevda säkerheten ute ensam under kvällstid i det egna bostadsområdet (tabell B1.7). Denna skillnad framträder i de flesta trygghetsfrågor som ställs i olika undersökningar. Skillnaden mellan

könen skall behandlas lite utförligare i ett separat avsnitt längre fram i detta arbete.

6.2. Stockholms län

Polismyndigheten i Stockholms län har vid sina fyra mättillfällen ställt följande fråga som mäter en allmän oro för att utsättas för brott i bostadsområdet. Frågan lyder: *Känner du eller någon annan i ditt hushåll oro för att bli utsatt för brott i ditt bostadsområde?* Resultaten från denna fråga presenteras nedan.

Tabell 6.3. Upplevd oro för att själv eller bland hushållets medlemmar utsättas för brott i eget bostadsområde. Åren 1994, 1996, 2000 och 2003. Procent. Stockholms län. Källa Polismyndigheten i Stockholms län år 2003.

Svarsalternativ	1994	1996	2000	2003
Ja, mycket ofta	4	4	5	4
Ja, ganska ofta	13	11	15	12
Ja, men bara sällan	54	53	54	52
Nej aldrig	29	32	25	31
Procent	100	100	99	99

Tabellen visar tydligt att det stora flertalet (drygt 80 procent) i Stockholms län oroar sig sällan eller aldrig för att utsättas för brott i det egna bostadsområdet. Detta får ses som ett mycket generellt mått och stämmer väl överens med de allmänna index som presenterades i förra kapitlet. Det är också intressant att notera att nivåerna för de olika svarsalternativen varit relativt stabila vid de olika mättillfällena. Att det skulle skett en ökning av oron för brott framkommer inte av siffrorna i tabellen. Men hur ser då utvecklingen och nivåerna ut när det gäller SCB's mått på oro i Stockholms län? Båda måtten på oro för att utsättas för brott ligger högre än i övriga riket (tabell B1.8.). När det gäller "avstått från att gå ut på kvällen" verkar den stora ökningen skett i början av 1980-talet för att sedan avstanna. "Oro för inbrott och skadegörelse" däremot har minskat sedan år 1980, en utveckling som inte överensstämmer med utvecklingen i landet generellt. Det är svårt att förklara denna minskning, men den kan stå i relation till att stöldbrotten också minskat under denna period i Stockholms län (se SCB, 2004). När det gäller måttet "ute ensam i eget bostadsområde under kvällstid" svarar respondenterna i polismyndigheten i Stockholms läns trygghetsundersökning på följande sätt:

Tabell 6.4. Trygghet ute ensam under kvällstid i eget bostadsområde. År 1994, 1996, 2000 och 2003. Procent. Stockholms län. Källa Polismyndigheten i Stockholms län.

Svarsalternativ	1994	1996	2000	2003
Trygg	61	62	55	57
Otrygg	21	18	24	23
Går ej ut	10	13	15	13
Vet ej	8	7	6	6
Procent	100	100	100	99

Även på denna fråga är det en stabil nivå, där drygt 20 procent uppger att de är otrygga ute i det egna bostadsområdet kvällstid. Men även när det gäller denna fråga ligger nivån högre än på de flesta håll i det övriga landet. Det kan dock vara intressant att även här jämföra frågan ovan med hur personer uppger att de undviker vissa platser i sitt bostadsområde för att undvika att utsättas för brott. Frågan är hämtad från SCB's undersökning och var formulerad på följande sätt, *Om Du är ensam ute efter mörkrets inbrott inom ditt bostadsområde, försöker Du då att hålla Dig borta från vissa platser och gator för att undvika att bli utsatt för något våld eller hot?* (SCB, 1995 s.438).

Tabell 6.5. Undviker efter mörkrets inbrott vissa platser eller gator inom eget bostadsområde för att ej utsättas för våld eller hot. Procent. Riket och Stockholms län 2000/01. Källa SCB (2004).

Svarsalternativ	Sth. län	Riket
Ja, alltid	16,9	8,6
Ja, för det mesta	7,9	5,0
Ja, någon enstaka gång	7,8	4,9
Nej aldrig	60,4	73,2
Går ej ut ensam	7,0	8,1
Procent	100	100

Vid en jämförelse med resultaten från hela riket på denna fråga ligger Stockholms län högre när det gäller att undvika vissa platser och gator inom det egna bostadsområdet. En förklaring till detta kan vara urbaniseringsgradens betydelse för utvecklandet av riskhanteringsstrategier och upplevelser av säkerhet. När det gäller jämförelsen med trygghetsfrågan ovan finns det vissa likheter för de olika nivåerna vilket pekar på att begreppen "trygg/otrygg" och "risk/säkerhet" ligger ganska nära varandra.

Slutsatserna av de ovan presenterade undersökningarna är att Stockholms län ligger nivåmässigt över stora delar av övriga landet. Men nivåerna har varit relativt stabila under 1990-talet och framåt. Undantaget här är att oron för inbrott och skadegörelse i bostad har minskat i Stockholms län under denna period. Denna specifika utveckling är dock svår att finna en förklaring till och kräver vidare analyser.

6.3. Stockholm stad

Det har varit svårt att finna undersökningar som studerat trygghet med Stockholms kommun i fokus. Undersökningarna som är gjorda riktar in sig på riket, länen, stadsdelsområdena eller specifika bostadsområden, ej på kommunen. Därför skall resultaten i de undersökningar som presenteras nedan mer ses som indikationer på situationen i Stockholms kommun. I USK's (1997, 2000 & 2003) undersökningar av upplevelsen av servicen i de olika stadsdelsområdena går resultaten av den enda trygghetsfrågan att presenteras på kommunnivå. Dock framgår inte i undersökningen hur representativt resultatet är för kommunen som helhet. Det kan vara endast ett medelvärde av de olika stadsdelsområdenas resultat.

Tabell 6.6. Alltid eller ofta obehagligt att gå ensam hem genom stadsdelen när det är mörkt. Medelvärde av 18 stadsdelsområden i Stockholm 1996, 1999 och 2002. Procent. Källa USK (2003) (n=11 868)

Svarsalternativ	1996	1999	2002
Alltid/ofta obehagligt	25	26	27
Antal	4391	3782	3695

Resultaten att cirka 26 procent i Stockholm upplever det obehagligt att gå ensam hem genom sin stadsdel ligger lite över resultaten i den internationella offerundersökningen för riket som helhet. Frågan kan här bli vad denna fråga egentligen mäter? Oron för att utsättas för brott kan vara obehaglig, men även andra faktorer i denna situation kan vara obehagliga t. ex. trafik, mörker och halka. I och med att frågan inte direkt anknyter till brott kan resultaten inte enkelt översättas till oron att utsättas för brott. Dock ryms denna aspekt i respondenternas svar.

Precens har i utvecklandet av ett brottspreventivt program för Stockholm stad ställt de två mest centrala frågorna om "oro för brott" i en undersökning som täcker hela kommunen. När det gällde trygg eller otrygg i det egna bostadsområdet svarade respondenterna på detta vis:

Tabell 6.7. Trygghet i det egna bostadsområdet ensam ute sent om kvällen. Procent. Stockholm kommun år 2003. Källa Precens (2003)(n=437)

Svarsalternativ	Procent
Trygg	63
Otrygg	26
Går aldrig ut på kvällen	11
Procent	100
Antal	437

Svarsalternativet "går aldrig ut på kvällen" har diskuterats tidigare i denna studie. Det kan upprepas att detta är ett mycket viktigt svarsalternativ för att få

realistiska och inte hypotetiska svar på frågan. I övrigt överensstämmer den uppgivna otryggheten väl med resultaten i USK's undersökning. Men det går också att rikta samma synpunkter på användandet av "otrygg" som användandet av "obehaglig" i frågekonstruktionen.

Utifrån dessa resultat kan frågan ställas om 25 procent av stockholmarna inte går ut ensamma i sitt bostadsområde på kvällen p. g. a. att det upplevs som otryggt eller obehagligt. Tabellen nedan ger en indikation om hur det står till med detta:

Tabell 6.8. Avstått från att gå ut på kvällen p. g. a. oro för att utsättas för brott. Kön. Procent. Stockholm år 2003. Källa Precens (2003) (n=439)

Svarsalternativ	Man	Kvinna	Totalt
Ja, ofta	4	6	5
Ja, ibland	5	13	10
Nej sällan	14	19	16
Nej aldrig	72	51	61
Går ej ut på kvällen	5	11	8
Procent	100	100	100
Antal	210	230	440

SCB (1995 & 2004) ställer också denna fråga i sina undersökningar, de har dock endast tre svarsalternativ "Ja, ofta", "Ja, ibland" och "Nej". Genom att den presenterade frågan givits fler svarsalternativ är det svårt att göra jämförelser med SCB's undersökning. Men i SCB's undersökning från åren 2000 och 2001 var det 22 procent av de svarande i Stockholms län som uppgav att de ofta och ibland avstod från en aktivitet p. g. a. oro (SCB, 2004 s.89). I dessa undersökningar saknas det dock information om vilken aktivitet respondenterna avstått ifrån och mer om varför de avstått, vilket det hade varit intressant att få kunskap om.

Som tidigare tagits upp under rubriken konsekvenser av oro så är undvikande en strategi för att hantera oro. Dock kan detta också vara ett sätt att hantera upplevda risker utan att personen känt någon direkt oro. SCB ställer i sin återkommande undersökning en fråga om undvikandet av platser. Frågan är formulerad på följande sätt, *Om Du är ensam ute efter mörkrets inbrott inom eller utanför ditt bostadsområde, försöker Du då att hålla Dig borta från vissa platser och gator för att undvika att bli utsatt för något våld eller hot?* (SCB, 1995 s.438).

Tabell 6.9. Undviker efter mörkrets inbrott vissa platser eller gator inom eller utanför eget bostadsområde för att ej utsättas för våld eller hot. Procent. Stockholms kommun år 2000/01. Källa SCB (2004).

Svarsalternativ	I eget bostadsområde	Utanför eget bostadsområde
Ja, alltid	18,8	30,1
Ja, för det mesta	10,2	15,8
Ja, någon enstaka gång	8,8	14,5
Nej aldrig	54,3	30,1
Går ej ut ensam	8,0	9,6
Procent	100,1	100,1

Det är svårt att tolka resultaten på denna fråga, men de visar att cirka 30 procent ofta undviker vissa platser eller gator i sitt bostadsområde för att inte utsättas för våld eller hot. Detta är högre än för länet som helhet. Denna nivå ligger dock på ungefär samma som den uppgivna otryggheten i det egna bostadsområdet (26 procent). Det skulle vara mycket intressant att få ytterligare kunskaper om relationen mellan trygghet, riskuppfattning och beteenden. I tabellen visas också mycket klart att utanför det egna bostadsområdet är det vanligt att använda undvikandet som en riskreducerande strategi.

De presenterade undersökningarna visar att omkring 25 procent upplever en ensam promenad sent i sitt bostadsområde som obehaglig eller otrygg. Vidare framkommer att runt fem procent ofta avstår från att ge sig ut på kvällen av oro för att utsättas för brott. Dessutom påvisas klart att många personer har som strategi att undvika vissa platser och gator för att ej riskera att utsättas för brott.

6.4. Stadsdelsområden

Att få undersökningar genomförda i specifika stadsdelsområden är mycket viktigt för på detta sätt närmar vi oss platsen för boendet, vilken är en av grunderna för den upplevda tryggheten i människors livsvärld. Rikspolisstyrelsen har genomfört medborgarundersökningar i Söderorts polismästardistrikt sedan år 1998. Undersökningarna har innehållit tolv trygghetsfrågor. Nedan presenteras svaren på frågan om trygghet i det egna bostadsområdet i de fem stadsdelsområden som ingår i undersökningen:

Tabell 6.10. Otrygghet i det egna bostadsområdet när man är ute ensam på kvällstid. Åren 1998 – 2002. Procent. Fem stadsdelsområden i Stockholm. RPS. (n=6381)

Stadsdelsområde	1998	1999	2000	2001	2002
Skärholmen	46	50	47	59	53
Skarpnäck	38	37	40	40	42
Farsta	33	35	43	36	33
Hägersten	23	33	38	33	30
Älvsjö	21	24	31	27	21
Antal	1686	1645	1010	1026	1014

Hos flera av stadsdelsområdena finns det en svag ökning av otryggheten under den undersökta tidsperioden. Men svaren varierar också över tid med en topp år 2000 för flera av områdena. Det som dock är viktigt att observera är att nivåerna är relativt stabila och att de klart skiljer sig mellan stadsdelarna. Vad detta beror på är svårt att säga utifrån de genomförda undersökningarna. En hypotes kan vara att stadsdelsområdena också skiljer sig när det gäller social status. Det mönster som då gestaltar sig är att stadsdelarna vidare skiljer sig när det gäller social integration, informell social kontroll, brottslighet och allmän problemlnivå (Wikström, 1990, 1991a & 1991b; Dolmén, 2002). Dessa skillnader finns också mellan olika stadsdelar och mellan olika bostadsområden. Detta resonemang överstämmer med grunderna i teorin om social desorganisation som tidigare presenterats. Därför är den lämplig som referensram när vi studerar geografiska skillnader i staden.

Utrednings- och statistikkontoret (USK) genomför på uppdrag av Stockholms stad återkommande en undersökning om vad brukarna tycker om servicen i stadsdelsområdena. I denna finns det en fråga om trygghet och den lyder: *Tycker Du det är obehagligt att gå ensam genom Din stadsdel när det är mörkt?* Svartalternativen på frågan är ”alltid”, ”ofta”, ”ibland”, ”sällan”, ”aldrig” och ”vet ej”. Nedan följer en tabell över hur respondenterna i Stockholms 18 stadsdelsområden besvarat denna fråga:

Tabell 6.11. Alltid eller ofta obehagligt att gå ensam i egen stadsdel när det är mörkt. Åren 1996, 1999 och 2002. Procent. 18 stadsdelsområden i Stockholm. USK (2003). (n=11.868)

Stadsdelsområde	1996	1999	2002
Skärholmen	40	46	49
Vantör	38	37	38
Rinkeby	35	29	38
Skarpnäck	30	33	37
Kista	30	31	37
Farsta	31	37	31
Hässelby-Vällingby	28	33	30
Spånga-Tensta	28	31	30
Maria-Gamla stan	22	25	28
Hägersten	24	30	27
Liljeholmen	22	27	25
Östermalm	23	21	24
Älvsjö	20	26	23
Enskerde-Årsta	28	31	20
Katarina-Sofia	19	21	19
Norrmalm	21	17	19
Bromma	21	14	18
Kungsholmen	17	16	17
Antal	4391	3782	3685

Vid presentationen av resultaten på denna fråga använder USK ordet rädd synonymt med obehaglig (se USK, 1997 s.32f). Att göra på detta sätt är snarare regel än undantag när resultaten på denna typ av frågor presenteras (se även SCB, 1995 s.101; Wikström m. fl. 1997 s.60). Det som tabellen visar är att det tidigare diskuterade mönstret när det gäller nivåskillnader mellan stadsdelsområden framträder tydligt även här. Det framkommer också att förändringar mellan de olika undersökningsåren i de flesta fall inte är särskilt stora i respektive stadsdelsområde. Vid en jämförelse mellan de två presenterade tabellerna ser vi att användandet av *otrygg* eller *obehagligt* i frågekonstruktionen inte verkar ha påverkat nivån av fenomenet i någon större grad. Dessutom är relationerna mellan de olika stadsdelarna nästan densamma i båda undersökningarna, Skärholmen högst och Älvsjö lägst.

Detta avsnitt visar mycket tydligt på vikten att i en trygghetsundersökning i Stockholm också anlägga ett stadsdelsområdesperspektiv. Stadsdelsområdena skiljer sig väldigt mycket åt när det gäller frågan om trygghet. Samtidigt visar också undersökningarna att förändringarna över tid inte är så stora i de olika stadsdelsområdena. Detta innebär att trygghetsundersökningar kanske bara behövs göras vart tredje år.

6.5. Stadsdelar

Det föregående avsnittet har visat på betydelsen av att använda sig av stadsdelsområden som nivå vid en trygghetsundersökning i Stockholm. Skillnaden mellan de olika stadsdelsområdena var mycket stora när det gällde de redovisade frågorna. Men finns det skillnader i upplevd trygghet mellan olika stadsdelar i ett stadsdelsområde? Svaret på den frågan är ja, vilket de undersökningar som presenteras nedan kommer att visa.

När det gäller Liljeholmsundersökningen framkommer det att 35 procent var oroliga för att utsättas för brott i och omkring eget bostadshus i stadsdelen Liljeholmen, medan motsvarande siffra för Gröndal var 25 procent. Rikspolisstyrelsen har administrerat en medborgarundersökning i stadsdelsområdet Kista, som består av stadsdelarna Kista, Husby och Akalla. De aktuella trygghetsresultaten från undersökningen presenteras i tabellen nedan.

Tabell 6.12. Otrygghet ute ensam kvällstid i eget bostadsområde, rädd för en eller flera personer i bostadsområdet och oro för inbrott i egen bostad (mycket ofta och ganska ofta). Tre stadsdelar, Kista, Husby och Akalla. Procent. Stadsdelsområdet Kista år 2002. Källa RPS (2002) (n=525)

Frågor	Kista	Husby	Akalla	Totalt
Otrygg ute	37	45	55	46
Rädd för personer	8	19	20	16
Oro inbrott	14	23	26	21
Antal	190	143	192	525

Som framgår av tabellen finns det klara skillnader mellan de tre stadsdelarna. Kista verkar vara det område med minst otrygga personer när det gäller de tre frågorna som presenterats. Detta är mycket viktig kunskap. Ett stadsdelsområde är inte homogent utan det kan finnas skillnader mellan de olika stadsdelarna i frågan om trygghet och oron för att utsättas för brott. Detta är värt att tänka på när vi säger att andelen som uppger otrygghet ute kvällstid i stadsdelsområdet Kista är 46 procent. Det mönster som framträder i RPS's undersökning ovan visar sig också i Brå's (2000b) stora brott- och trygghetsundersökning i stadsdelsområdet Skarpnäck. Brott och trygghet varierar mellan olika stadsdelar i ett stadsdelsområde.

6.6. Bostadsområden i samma stadsdel

Oro och otrygghet varierar mellan olika stadsdelar, men finns det en ännu lägre analysnivå? Det skulle i så fall vara bostadsområdena. I Liljeholmsundersökningen delades de två stadsdelarna (Liljeholmen och Gröndal) in i sju bostadsområden utifrån enkla och naturliga geografiska avgränsningar. I tabellen nedan visas hur oron, tryggheten och rädslan varierar mellan de olika bostadsområdena.

Tabell 6.13. Oro att utsättas för brott i eget bostadshus och dess närhet, otrygghet ute ensam kvällstid i eget bostadsområde och rädd för en eller flera personer i eget bostadsområde. Sju bostadsområden i Liljeholmen och Gröndal år 2003. Procent. Liljeholmen år 2003.

Bostadsområde	Oro i bostadshus	Otrygg ute kvällstid	Rädd för person
Nybodaringen	7	11	11
Nybohovsbacken	49	30	22
Liljeholmsberget	26	22	6
Övriga Liljeholmen	15	15	8
<i>Gröndal</i>	22	17	10
<i>Ekensberg</i>	34	22	14
<i>Övriga Gröndal</i>	28	26	28
Totalt	28	21	14

I tabellen framträder bilden av att det finns skillnader mellan de olika bostadsområdena när det gäller dessa tre trygghetsområden. Nybodaringen som är ett väl geografiskt avgränsat litet bostadsområde uppger en låg grad av oro, otrygghet och rädsla. I Nybohovsbacken, som ligger relativt nära, uppger respondenterna däremot en hög grad av oro, otrygghet och rädsla. Det är mycket intressant att notera faktumet att i en stadsdel kan det rymmas en så stor spridning på dessa tre indikatorer på oro för att utsättas för brott mellan olika bostadsområden. Detta resultat överensstämmer också väl med resultaten från Svenska Bostäders undersökningar i två olika Stockholmsområden (se bilaga 2).

6.7. Sammanfattning

Detta avsnitt kan sammanfattas i tre punkter:

- När det gäller oron över tid, visar det sig att det skett en svag ökning i Sverige under en 20 års period. Under de senaste tio åren har den lilla ökningen avtagit och nivån verkar att ha stabiliserats. Slutsatsen som kan dras av de undersökningar som haft möjlighet att presentera ett tidsperspektiv är att förändringarna varit små. Det verkar som om oron för brott är ett ”trögt” socialt fenomen när det gäller förändringar.

- I Stockholm uppger invånarna en större oro och otrygghet än i övriga landet.

- De stora skillnaderna som framkommer i undersökningarna är mellan olika delar i staden. Det finns klara skillnader mellan de olika stadsdelsområdena, mellan stadsdelar och mellan olika bostadsområden i samma stadsdel. Bostadsområden verkar vara den mest betydelsefulla enheten när vi söker kunskaper om oro och otrygghetens utbredning i staden.

Den sista mycket betydelsefulla punkten kan enkelt sammanfattas i tabellen nedan. Denna har konstruerats utifrån Per-Olof Wikströms (1991a) forskning inom området, där åtta olika förortsområden undersöktes utifrån bl. a. trygghet. Dessa områden kan delas upp i tre grupper utifrån social status, områden med svaga ekonomiska och sociala resurser, mellanområden och områden med starka ekonomiska och sociala resurser (se Wikström, 1991a s.15ff).

Tabell 6.14. Otrygghet ute kvällstid i det egna bostadsområdet. Kön. Tre typer av bostadsområden (index). Procent. Stockholm år 1989. Källa Wikström (1991a) (n=1141)

Områdesstatus	Man	Kvinna	Totalt	Antal
Låg	27	61	44	536
Mellan	6	43	23	269
Hög	2	19	10	336

Tabellen skall ses som ett enkelt försök att konstruera en modell över otrygghetens olika nivåer i staden. De resultat som presenteras är illustrationer till detta och skall inte ses som statistiska mått på otrygghet. Detta innebär att resultaten kan ändras och att bostadsområden kan förändras, men att idealtypsnivåskillnaderna kommer att vara ungefär desamma.

Det finns dock ett problem med modellen och det är innerstadens bostadsområden. De har inte ingått i konstruktionen av modellen utan den har utgått från olika typer av förortsområden. I innerstaden är den socioekonomiska statusen relativt hög, men det finns också en relativt utbredd oro för att utsättas för brott bland de boende. De faktorer som främst påverkar detta är de rutinaktiviteter (ofta nöjeslivsrelaterade) som sker där och den problemlivnivå som följer på detta. Slutsatsen är att den ovan presenterade modellen måste kompletteras med, och ta hänsyn till, innerstadsproblematiken. Det krävs alltså vidare forskning omkring oron, otryggheten och rädsans geografiska utbredning i staden.

7. Fem exempel på faktorer som påverkar upplevelsen av oro för brott

Detta avsnitt skall kort presentera de fem vanligaste faktorer som inom forskningen om "fear of crime" anses förklara skillnader i oro för brott mellan personer. Faktorerna är kön, ålder, egen utsatthet, problemnivå i det egna bostadsområdet och informationskällor om brott. Det måste dock påpekas att inom forskningen framförs det även en mängd andra faktorer som anses vara betydelsefulla t. ex. olika typer av makrofaktorer (se Heber, 2005; Hollway & Jefferson, 1997). Plus att det även gjorts ett antal försök till integrerade förklaringsmodeller. Detta är viktigt då det hela tiden finns en sam variation mellan de olika faktorerna. Det går heller inte att bortse ifrån den individuella sårbarheten.

Sårbarhetsdiskussionen utgår i detta avsnitt från de möjligheter som individen upplever sig ha för att hantera en brotts handling (Heber, 2005 s.34). Enligt Pantazis (2000 s.415) konstrueras den individuella sårbarheten i första hand utifrån tre faktorer.

- En exponering för risksituationer, t ex ett arbete som spärrvakt.
- En upplevd känsla av att inte ha kontroll över sin livssituation. Detta innebär t ex att inte kunna försvara sig i en hotfull situation och att sakna brottsförebyggande skyddsutrustning av olika slag.
- En trosföreställning om att ett eventuellt brott skulle föra med sig allvarliga konsekvenser i ens livssituation.

Utöver dessa tre faktorer är det också vanligt att tala om social och ekonomisk sårbarhet (se Sacco & Glackman, 1987 s.100). Dessa två faktorer är till sin karaktär dubbla. *För det första* är de strukturella och bidrar till att en person befinner sig i en social position med en viss risk för utsatthet. *För det andra* är de på ett individuellt plan handlingsresurser som kan hjälpa individen hantera oro och händelser av olika slag.

I litteraturen som behandlar sårbarhet och oro för brott lyfts ofta betydelsen av att anlägga ett kontextuellt perspektiv fram (se t. ex. Killias & Clerici, 2000 s.448; Goodey, 2005 s.74). Detta innebär att det inte är fruktbart att studera endast enstaka faktorer som kön. Utan det gäller att se individen i hela sitt sociala livssammanhang, psykiska och fysiska faktorer, sociala nätverk, ekonomiska resurser, bostadsområde, livsstil o. s. v. Utifrån detta går det att skapa sig en bild av individers och grupper sårbarhet och dess relation till oro för brott. En intressant iakttagelse här är att när det gäller den subjektiva sårbarheten skiljer sig den mellan män och kvinnor (Gilchrist's, m. fl. 1998 s.290ff). Män som inte är oroliga för att utsättas för brott hänvisar till att de inte känner sig personligt sårbara, d. v. s. de känner sig kapabla att hantera hotfulla situationer. Medan kvinnor uppger att de genom sin livsstil inte känner

sårbarhet. Denna skillnad mellan män och kvinnor visar på vikten av att anlägga ett genusperspektiv på även denna aspekt av oron för brott.

7.1. Kön

I litteraturen om "fear of crime" presenteras det numera som ett socialt faktum att kvinnor är mer oroliga än män för att utsättas för brott (Tiby, 1991; Hale, 1996). De empiriska undersökningar som gjorts pekar nästan entydigt på att så är fallet (Wikström, 1991a; SCB, 1995 & 2004; Wikström, m. fl. 1997; Torstensson & Persson, 2000; Brå, 1999 & 2001). Vad dessa resultat innehåller och hur de skall tolkas råder det dock fortfarande oklarheter omkring (Tulloch, 2000). Resultaten från Liljeholmsundersökningen visar också att kvinnor i de flesta fall uppger en högre oro än män. När det gäller den allmänna oron är dock inte skillnaderna speciellt stora, vilket visas i tabellen nedan.

Tabell 7.1. Allmän oro för att utsättas för brott (index). Kön. Procent. Liljeholmen år 2003. (n=521)

Oro	Man	Kvinna	Totalt
Låg	75	64	69
Medel	19	27	23
Hög	6	9	8
Procent	100	100	100
Antal	221	300	521

Signifikant ($p < 0,05$)

Det finns en skillnad mellan mäns och kvinnors allmänna oro i tabellen, men den är inte speciellt stor. Är frågekonstruktionerna mera konkreta brukar dock skillnaderna mellan könen vara större. Följande fråga ställdes också i undersökningen: *Är Du orolig för att gå ensam på kvällen/natten i Liljeholmen och Gröndal därför att Du skulle kunna utsättas för ett brott av något slag?* Svartalternativen var "Går ej ensam", "Ja" och "Nej". Resultaten redovisas i tabellen nedan.

Tabell 7.2. Oro inför att gå ensam på kvällen/natten i Liljeholmen och Gröndal p. g. a. risk för att utsättas för brott. Kön. Procent. Liljeholmen år 2003. (n=522)

Svartalternativ	Man	Kvinna	Totalt
Går ej ensam	13	34	25
Nej, inte orolig	67	25	43
Ja, orolig	20	41	32
Procent	100	100	100
Antal	220	302	522

Signifikant ($p < 0,001$)

På denna mycket konkreta fråga framträder det klart att kvinnor uppger en högre oro än män. Dessutom är det många fler kvinnor som säger att de inte går ut

ensamma på kvällen/natten i området. Det senare resultatet överensstämmer med den tidigare diskussionen om riskreducerande vardagsstrategier. Där är skillnaderna mycket stora mellan män och kvinnor. Precens frågade i sin Stockholmsundersökning år 2003 om tryggheten i det egna bostadsområdet ensam ute på kvällstid. Resultaten visar också här att kvinnor uppger en högre otrygghet än män (tabell B1.8). Hur skall denna skillnad förklaras? Tiby (1991 s.23) anser att det är den ständigt närvarande oron för sexualbrott, läs våldtäkt, i vardagen som gör att kvinnor uppger en större oro än män. I Liljeholmsundersökningen ställdes en allmän fråga om detta och kvinnorna uppgav en betydligt högre oro för våldtäkt än män. Men är alla kvinnor lika oroliga för våldtäkt? I tabellen nedan presenteras kvinnors allmänna oro för att utsättas för våldtäkt uppdelad på olika ålderskategorier.

Tabell 7.3. Kvinnors allmänna oro för våldtäkt (index). Ålder. Procent. Liljeholmen år 2003 (n=301)

Oro	18 – 32	33 – 48	49 – 64	65 – 80	Totalt
Låg	36	47	72	83	59
Medel	31	35	22	15	26
Hög	33	18	6	2	15
Procent	100	100	100	100	100
Antal	64	91	98	48	301

Signifikant ($p < 0,001$)

I tabellen framkommer en stor skillnad i oron för våldtäkt när resultaten presenteras utifrån ålder. Oron för våldtäkt minskar med en stigande ålder. Det är de unga kvinnorna som på denna fråga uppger den högsta oron. En förklaring till detta är att äldre kvinnorna har en livsstil som får dem att känna sig trygga medan yngre kvinnor upplever sig som attraktiva måltavlor och har en livsstil som medför att de exponerar sig för risker (Tulloch & Jennett, 2001 s.56). För att hantera denna oro har kvinnorna tillägnat sig en mängd vardagliga strategier för att identifiera sociala hot (Tulloch, 2000 s.455). Denna oro för att utsättas för sexualbrott kan vara en mycket stark delförklaring till att kvinnor i de flesta undersökningar uppger en större oro för att utsättas för brott. Troligtvis är dock detta fenomen betydligt komplexare än så. Ett exempel på detta är att kvinnor oftast oroar sig för att utsättas för brott i det offentliga rummet och av främlingar (Tulloch & Jennett, 2001 s.53). Detta innebär att kvinnor ofta uppger att hemmet är en trygg plats även om risken att utsättas för brott där är störst (a.a. s57).

I Liljeholmsundersökningen ställdes en fråga bland bilägarna om oron för att utsättas för bilrelaterade brott och resultaten är följande.

Tabell 7.4. Oro för bilbrott (index). Kön. Procent. Liljeholmen år 2003. (n=352)

Oro	Man	Kvinna	Totalt
Låg	27	23	25
Medel	38	39	38
Hög	35	38	37
Procent	100	100	100
Antal	162	190	352

Ej signifikant

Det finns ingen direkt skillnad i tabellen mellan män och kvinnor när det gäller oron för att utsättas för bilrelaterade brott. Även fast det på de andra trygghetsfrågorna i undersökningen fanns skillnader mellan hur män och kvinnor svarade. Bilen betyder mycket för både män och kvinnor i dagens samhälle, vilket kanske är orsaken till både den höga oron i tabellen och den uteblivna skillnaden mellan könen.

Tiby (1991 s.24) framlägger hypotesen att kvinnor uppfostras till oro generellt. Är då alltid kvinnor mera oroliga än män? Tiby (1999) ger oss i sin undersökning av utsattheten för hatbrott bland homosexuella en indikation på att så inte alltid är fallet. I denna undersökning är det männen som är mest oroliga för att utsättas för brott p. g. a. sin homosexualitet (tabell B1.10). Det är dock viktigt att fastslå att generellt uppger kvinnor en större oro för att utsättas för brott än män. Framför allt när frågorna är konkreta. Denna oro leder också till en mängd riskreducerande strategier av olika slag. Dessa kan också i många fall medföra en försämrad livskvalitet på olika områden i vardagslivet.

7.2. Ålder

Att äldre personer är mera oroliga än yngre för att utsättas för brott har tidigare ansetts som ett faktum inom forskningen om "fear of crime" (Fattah & Sacco, 1989 s.212). Detta faktum får också stöd av resultaten i SCBs undersökningar (SCB, 1995 s.101ff & 2004 s.87). Samtidigt reproduceras också denna bild av olika typer av intresseorganisationer för äldre människor (se Jönson, 2001 s.139ff). Överensstämmer detta med resultaten från andra svenska undersökningar?

I Trygghetsmätningen från Stockholms län år 1996 framträder en annan bild, som visar att yngre är mer oroliga än äldre för att utsättas för brott (Wikström, m. fl. 1997 s.56). I tabellerna nedan presenteras resultaten från trygghetsmätningen i Stockholms län år 1996 och resultaten från SCBs undersökning år 1996/97 framtaget för Stockholms län. Den fråga som respondenterna besvarade var om de avstått från en aktivitet p. g. a. oro för att utsättas för brott. De två undersökningarna är att anse som fullt jämförbara, då både tid, plats och ålderskategorier är desamma och frågekonstruktionerna är relativt lika.

Tabell 7.5a. Avstått från aktivitet p g a oro för att utsättas för brott. Ålder. Kön. Procent. Stockholms län år 1996. Källa Wikström m. fl. (1997) (n=3800)

Ålder	Man	Kvinna	Totalt
16 – 32	24	38	31
33 – 48	22	32	27
49 – 64	17	26	21
65 - 85	14	24	20

Tabell 7.5b. Avstått från aktivitet p g a oro för att utsättas för brott. Ålder. Kön. Procent. Stockholms län år 1996/97. Källa SCB (n=2586)

Ålder	Man	Kvinna	Totalt
16 – 32	5	21	13
33 – 48	6	23	14
49 – 64	10	27	18
65 - 85	24	42	35

Resultaten i de båda tabellerna skiljer sig markant åt. I den första från Wikström m. fl. är det de yngre som i högre grad avstått aktivitet p. g. a. oro medan i SCBs tabell är det helt omvänt. Det finns dock en stor skillnad mellan de båda undersökningarna som kan förklara en del av resultaten. I SCB's frågekonstruktion är det många av dem som inte går ut på kvällstid som tvingas besvara frågan hypotetiskt. De får föreställa sig vad en eventuell nattlig utevistelse skulle kunna innebära, därför att denna typ av aktiviteter inte ingår i många äldres livsstil. I trygghetsmätningen däremot ombeds de som inte brukar utföra aktiviteter ute under kvälls- och nattetid att fylla i en ruta och så räknas de till det interna bortfallet på frågan. Detta medför att svaren på frågan kommer att gälla endast de som brukar utföra denna typ av aktiviteter. Troligtvis är detta metodologiska resonemang inte den enda förklaring till de stora skillnaderna som finns mellan resultaten från de två undersökningarna.

Att försöka urskilja dem som inte utför aktiviteten i frågan har även använts i två andra trygghetsundersökningar i Stockholm. Då gällde frågan tryggheten i det egna bostadsområdet och i tabellerna nedan presenteras resultaten från dessa undersökningar.

Tabell 7.6a. Trygghet ute i det egna bostadsområdet ensam sent på kvällen. Ålder. Procent. Stockholms kommun år 2003. Källa Precens (2003) (n=437)

Svarsalternativ	18 – 34	35 – 64	65 -	Totalt
Trygg	69	68	39	63
Otrygg	29	26	24	26
Går aldrig ut på kvällen	2	6	37	11
Procent	100	100	100	100

Tabell 7.6b. Trygghet ute i det egna bostadsområdet ensam sent på kvällen. Ålder. Procent. Liljeholmen år 2003. (n=524)

Svarsalternativ	18 – 32	33 – 48	49 – 64	65 – 80	Totalt
Trygg	65	74	72	41	66
Otrygg	31	22	14	19	21
Går ej ut på kvällen	4	4	14	40	13
Procent	100	100	100	100	100
Antal	116	158	161	89	524

Signifikant (p<0,001)

De bägge tabellerna ger en liknande bild när det gäller ålder och otrygghet i det egna bostadsområdet ute ensam under kvällstid. Yngre uppger en större otrygghet än vad äldre gör. När frågan formulerats med svarsalternativet ”Går ej ut på kvällen” visar det sig också att det är i den äldsta ålderskategorin som detta är mest förekommande. Detta går att till viss del ta som en indikation på att ”gå ut ensam under kvällstid” inte ingår som en vardaglig del i många av de äldres livsstil. Det är också denna livsstil som får äldre att i många fall känna sig trygga (Tulloch, 2000 s.465). Samtidigt ryms också här de personer som inte vågar gå ut under kvällstid p. g. a. oron för att utsättas för brott.

Ferraro (1995 s.67) frågar sig om äldre personer är ”rädslans fångar”. För att besvara denna fråga konstruerade han en mycket omfångsrik frågeuppsättning utifrån oron för att utsättas för olika typer av brott. Resultaten visade att det var den yngsta gruppen (18-24 år) som uppgav den största oron. Denna slutsats överensstämmer också med resultaten från en replikation som genomfördes av Chadee och Ditton (2003 s.427f) år 1999. Samma typ av frågekonstruktion användes också i undersökningen i Liljeholmen och nedan presenteras resultaten från detta index.

Tabell 7.7a. Mäns allmänna oro för att utsättas för brott (index). Ålder. Procent. Liljeholmen år 2003. (n=224)

Oro	18 – 32	33 – 48	49 – 64	65 – 80	Totalt
Låg	74	84	87	74	81
Medel	26	16	13	26	19
Hög	0	0	0	0	0
Procent	100	100	100	100	100
Antal	54	69	62	39	224

Ej signifikant

Tabell 7.7b. Kvinnors allmänna oro för att utsättas för brott (index). Ålder. Procent. Liljeholmen år 2003. (n=303)

Oro	18 – 32	33 – 48	49 – 64	65 – 80	Totalt
Låg	61	60	66	72	64
Medel	39	40	31	26	35
Hög	0	0	3	2	1
Procent	100	100	100	100	100
Antal	64	90	99	50	303

Signifikant ($p < 0,05$)

Denna typ av presentation lyfter fram intressanta resultat. *För det första* är det den yngsta och äldsta gruppen av män som uppger den största oron. *För det andra* är det de två yngsta grupperna av kvinnor som uppger den största oron. Sammanfattningsvis visar denna typ av frågekonstruktion att de yngre åldersgrupperna uppger en högre oro för att utsättas för brott. Detta är inte heller så konstigt då dessa grupper har en aktiv social livsstil och rör sig flitigt i det offentliga rummet (Tulloch, 2000 s.466).

Utifrån de presenterade undersökningarna kan vi dra två slutsatser. *För det första* är frågan om ålder och oro ett metodologiskt problem som kräver en vidare diskussion. *För det andra* indikerar resultaten att det nog är dags att lämna föreställningen om att de äldre är den grupp som oroar sig mest för att utsättas för brott. Detta resultat får även stöd i Tiby's undersökning om oro för hatbrott (tabell B1.11). Även denna undersökning visar att det är i den unga gruppen som den största oron/rädslan för att utsättas för brott finns. Det är inte så konstigt då den yngre gruppen genom sin livsstil exponerar sig för en mängd situationer där de kan utsättas för hatbrott.

Sammanfattningsvis är det ett forskningsmässigt "bra" resultat att de yngre uppger en högre oro än de äldre, då detta löser paradoxen med diskussionen om de äldres höga irrationella oro. Utifrån de undersökningar som presenterats kan vi idag säga att oron är högst i den grupp av människor som har en mycket utåtriktad livsstil och exponeras för en mängd tillfällen att utsättas för brott. Det finns en rationalitet i förklaringarna till de strukturer som framträder när det gäller ålder och oro. Detta har inte tidigare varit fallet inom forskningen. Dock bör vi vara medvetna om att det kan finnas situationer där äldre är de som uppger en högre oro för att utsättas för brott.

7.3. Utsatthet för brott

Att utsatthet för ett brott kan ge upphov till en ökad oro/rädsla för att utsättas för nya brott är inom viktimologin ett faktum (se t ex Lindgren, m. fl. 2001 s.129ff). Inom forskningen om "fear of crime" har denna fråga dock inte fått någon direkt större uppmärksamhet (se Hale, 1996 s.104f). Frågan har istället ofta handlat om hur den totala brottsnivån i samhället påverkat oron för att utsättas för brott hos individen (SCB, 1995 s.103; Heber, 2005 s.32f). Det finns studier som behandlat

relationen mellan egen utsatthet och ökad oro. Några av dessa visar att det finns ett enkelt samband mellan att ha utsatts för ett brott och att uppge en högre grad av oro (Garofalo, 1979 s.86; Skogan, 1987 s.150; Carlsson, 2002 s.30f). Men sambandet sägs också av många forskare vara svagt (se t. ex. Dolmén, 2002 s.160ff). I multivariata studier kan det också vara svårt att se några större effekter av just denna faktor (se t. ex. Box, m. fl. 1988; Wikström, m. fl. 1997 s.59).

Det enklaste sättet att erhålla kunskap inom detta område är att i en undersökning se om gruppen av utsatta uppger en högre grad av oro än gruppen av icke utsatta. Som exempel på detta skall resultaten från undersökningen i Liljeholmen presenteras. Gruppen som utsatts har råkat ut för tillgreppsbrott och skadegörelse.

Tabell 7.8. Allmän oro för att utsättas för brott (index). Utsatthet för tillgreppsbrott och/eller skadegörelse under det senaste året. Procent. Liljeholmen år 2003. (n=514)

Oro	Utsatta	Ej utsatta	Totalt
Låg	57	73	69
Medel	28	22	23
Hög	15	5	8
Procent	100	100	100
Antal	135	379	514

Signifikant ($p < 0,001$)

Tabellen indikerar att gruppen utsatta för egendomsbrott och skadegörelse uppger en högre grad av allmän oro för att utsättas för brott, i första hand när det gäller den höga graden av allmän oro. Dessa resultat överensstämmer också med resultaten från Trygghetsmätningen i Stockholms län år 1996 (Wikström, m. fl. 1997 s.57). Men det går inte att från dessa resultat dra några klara slutsatser om betydelsen av att ha utsatts för brott och oron för att utsättas för brott. Vid en jämförelse med andra undersökningar framträder här en intressant skillnad. Hos Wikström, m. fl. (1997 s.59f) finns det ett signifikant samband mellan konkret otrygghet och avstått aktivitet och att ha utsatts för våld. Det visar sig att utsattheten för våld i en högre grad påverkar konkret otrygghet och valet att avstå ifrån att gå ut. En förklaring till detta kan vara att utsattheten för våld i en större utsträckning påverkar beteende och att det är dessa beteenden som mäts i frågor konkret otrygghet och avstått från aktivitet.

Tiby (1999) undersöker sambandet mellan utsatthet för brott (hatbrott) och oro/rädsla inför att utsättas för brott p. g. a. sin homosexualitet. Resultaten från denna undersökning visar tydligt att personer som utsatts för brott också uppger en högre oro för att utsättas för brott (tabell B1.12.). Är det utsattheten som lett till den högre oron? Eller fanns en hög oro redan innan brottet? För att försöka erhålla kunskaper om detta kan frågorna som ställs vara mera direkta. Ett exempel på detta är en studie av offer för bostadsinbrott och misshandel gjord år

1997 (Lindgren & Litzén, 1998). Frågan som ställdes var: *I vilken utsträckning är Du rädd för att bli utsatt för en liknande händelse i framtiden?* Svartalernativet var en skala där 1 var "inte alls" och 11 var "mycket stor utsträckning". I tabellen nedan har 1-3 slagits ihop till "liten utsträckning", 4-8 är "medelstor utsträckning" och 9-11 är "stor utsträckning".

Tabell 7.9. Rädd för att bli utsatt för en liknande händelse (index). Bostadsinbrotts- och misshandelsoffer. Procent. Strängnäs/Nyköping år 1997. Källa Lindgren & Litzén (1998) (n=194)

Rädd	Procent
I liten utsträckning	20
I medelstor utsträckning	39
I stor utsträckning	41
Procent	100
Antal	194

Som tabellen visar är personer som utsatts för bostadsinbrott eller misshandel i stor utsträckning rädda för att utsättas för en liknande händelse. Tiby (1999 s.1:8) ställde också en direkt fråga om ifall brottet man varit utsatt för medfört en ökad rädsla inför att utsättas för ytterligare brott. Frågan löd: *Har brottet (brotten) Du utsatts för medfört att Du blivit mer rädd än tidigare för att utsättas för brott p. g. a. att Du är homosexuell?* Svartalernativen var "Ja", "Nej" och "Är inte och har inte varit rädd för att utsättas". När det gäller det sista alternativet svarade 28 stycken (20 män och 8 kvinnor) att de varken har varit eller blivit rädda p. g. a. brottet. Resultaten visar att drygt hälften av populationen uppgav att brottet medfört en ökad rädsla (tabell B1.13.).

Resultaten från detta avsnitt pekar på att utsättas för brott kan leda till en ökad rädsla/oro, men att så inte nödvändigtvis är fallet. Det verkar som det krävs en eller flera specifika subjektiva egenskaper (sårbarhet, upplevelse av förlorad kontroll, riskkänslighet) av något slag hos offret för att en viktimisering direkt skall leda till en ökad rädsla/oro.

7.4. Problemnivå i bostadsområdet

Den enskilda faktor som anses ha störst påverkan på oro och trygghet är den upplevda problemnivån i bostadsområdet (Wikström, m. fl. 1997 s.57ff). Inom forskningen är det vanligt att skilja mellan sociala och fysiska former av ordningsstörningar (Dolmén, 2002 s.149). Sociala ordningsstörningar är t ex alkoholbruk i offentlig miljö, stökiga ungdomsgång och droganvändning. Fysiska ordningsstörningar är t ex nedskräpning, skadegörelse och klotter.

Förekomsten av olika typer av ordningsproblem i bostadsområdet signalerar till de boende att den sociala kontrollen är svag (Lewis & Maxfield, 1980 s.160). Detta kan leda till en ökad oro och otrygghet. De olika ordningsproblemen sänder också ut signaler som kan påverka de boendes riskuppfattning, vilket i

sin tur kan leda till en ökad oro och otrygghet (LaGrange, m. fl. 1992 s.329). I Liljeholmsundersökningen samvarierade upplevda ordningsproblem och den uppgivna allmänna oron på följande vis.

Tabell 7.10. Allmän oro (index) och upplevda ordningsstörningar (index). Procent. Liljeholmen år 2003. (n=505)

	Ordningsstörningsnivå		
Oro	Låg	Medel	Hög
Låg	75	55	20
Medel	19	33	60
Hög	6	12	20
Procent	100	100	100
Antal	346	154	5

Signifikant ($p < 0,01$)

I tabellen framträder bilden av att de som uppgett flera ordningsstörningar också uppgett en högre allmän oro. Detta överensstämmer också med den tidigare forskningen inom området. Finns det en direkt koppling mellan ordningsstörningar och oro? I SL's undersökning från år 1992 var det nästan 40 procent som helt instämde i påståendet; *Ungdomar i grupp får mig att känna oro*. Det var också nästan 40 procent som helt instämde i påståendet; *Klotter ger en känsla av otrygghet*. I SL's undersökning från år 2002 uppgav 19 procent att berusade eller påverkade personer gör dem mest otrygga i tunnelbanan och 25 procent uppgav att det var gäng som gjorde dem mest otrygga. Dessa siffror leder vidare till frågan om det finns något samband mellan förekomsten av ordningsstörningar och hur trygg man känner sig ensam ute i sitt bostadsområde under kvällstid.

Tabell 7.11. Trygghet ensam ute i det egna bostadsområdet under kvälls-/natttid. Uppgivna ordningsstörningar (index). Procent. Liljeholmen år 2003. (n=507)

	Ordningsstörningsnivå		
Svarsalternativ	Låg	Medel	Hög
Trygg	69	60	20
Otrygg	17	31	80
Går ej ut kvällstid	14	9	-
Procent	100	100	100
Antal	348	154	5

Signifikant ($p < 0,05$)

Även denna tabell visar att det finns ett samband mellan uppgivna ordningsstörningar och upplevd otrygghet. Det är också intressant att det är en mindre andel som inte går ut bland de som uppgivit en medelförekomst av ordningsstörningar. Men för att konfronteras med dessa krävs just att man är ute i bostadsområdet.

För en vidare analys av relationen mellan ordningsstörningars påverkan på oron för att utsättas för brott krävs det mera kontextuella analyser. Dessa tar upp betydelsen av sociala mekanismer, som social integration och informell social kontroll (se Wikström & Dolmén, 2001). Tabellen nedan ger en förenklad bild av hur det då kan se ut.

Tabell 7.12. Andel personer som utsatts för stöld. Problemnivå. Otrygghet i eget bostadsområde kvällstid. Tre typer av bostadsområden (index). Procent. Stockholm år 1989. Källa Wikström (1991a) (n=1141)

Områdesstatus	Stöld	Problemnivå	Otrygghet
Låg	33	29	44
Medel	22	7	23
Hög	18	3	10

I tabellen framträder ett klart mönster när det gäller skillnaderna mellan de olika bostadsområdes typerna. Personer som bor i lågstatusområden uppger en större utsatthet för stöld, en högre grad av ordningsstörningar och en större otrygghet än de personer som bor i de andra områdestyperna. Även om procentsiffrorna kan ändras över tid och mellan städer är strukturen som framträder i tabellen stabil och generell. Sandstig (2003 s.27) visar på samma mönster i sin studie om trygghet i Göteborg.

7.5. Informationskällor om brott och påverkan på oro

Detta avsnitt syftar till att kort presentera tre informationskällor till hur vi får kunskap om brott. Det är genom att bevittnat att ett brott sker, hört talas om att ett brott har skett och att ha läst om ett brott i tidningarna eller sett om det på TV. Frågan blir sedan om dessa tre informationskällor separat kan ha en påverkan på oron för att utsättas för ett brott? Media får i detta avsnitt ett stort utrymme. Det beror på att media är den faktor som man ofta hänvisar till när det gäller konstruktionen av oro för brott i samhället.

Att ha sett ett brott

Att ha blivit vittne till ett brott eller att ha sett att ett brott har begåtts, kan också påverka människors upplevelser av oro. Enligt SCB (2004 s.81) är det 12 procent av respondenterna som blivit vittne till våld eller misshandel under de senaste 12 månaderna. I Liljeholmsundersökningen ställdes följande fråga: *Har Du sett något brott begås i Ditt bostadsområde eller i anknytning till detta?* Resultaten av svaren redovisas i tabellen nedan tillsammans med indexet för allmän oro.

Tabell 7.13. Allmän oro för brott (index). Sett brott begås i anknytning till bostaden. Procent. Liljeholmen år 2003 (n=503)

Oro	Sett brott	
	Ja	Nej
Låg	53	74
Medel	33	20
Hög	14	6
Procent	100	100
Antal	104	399

Signifikant ($p < 0,001$)

Tabellen visar klart att de respondenter som sett brott i sitt bostadsområde eller i anknytning till detta uppger en högre allmän oro för brott. Resultatet är intressant då denna faktor inte vanligtvis brukar inkluderas i orons determinanter. Svaren visar också ett lite större samband än vad som framkommer tabellen om egen utsatthet för stöld/skadegörelse och allmän oro. Därför bör denna variabel inkluderas i den fortsatta forskningen inom området.

Pratat om brott i lokalsamhället

I de lokala samtalen behandlas ofta när grannar möts faktorer i lokalsamhället. Detta kan karakteriseras som en form av informativt skvaller. Ett av de områden som kan behandlas är brott som begåtts i lokalsamhället. I Liljeholmsundersökningen ställdes följande fråga om detta: *Har Du hört talas om brott som begåtts i Ditt bostadsområde eller i anknytning till detta?* Tabellen nedan presenterar resultaten ifrån denna fråga och den allmänna oron för att utsättas för brott.

Tabell 7. 14. Allmän oro för brott (index). Hört talas om brott som begåtts i lokalsamhället. Procent. Liljeholmen år 2003 (n=498)

Oro	Hört om brott	
	Ja	Nej
Låg	64	79
Medel	26	18
Hög	10	3
Procent	100	100
Antal	329	169

Signifikant ($p < 0,01$)

Här är inte sambandet mellan att prata om brott som skett i lokalsamhället och den allmänna oron lika stort som i den föregående tabellen. Emellertid indikerar resultaten att det finns ett svagt samband mellan att höra talas om brott och att uppe oro för brott. Det som dock framträder i tabellen är att samtal om brottsändelser i lokalsamhället är mycket vanligt i möten mellan de boende i

området. Frågan skulle därför också kunna användas som en indikator på den sociala integrationen i bostadsområdet.

Media

När det gäller frågan huruvida medias rapporteringar om brott leder till en ökad oro för att utsättas för brott är svaret inte enkelt (Ditton, m. fl. 2004). Inom forskningen om "fear of crime" lutar många forskare åt att se media som en betydelsefull aktör i de processer som leder till en ökad oro (Tiby, 1991 s.16). Samtidigt skall inte media betraktas som en helt oberoende faktor skild från kontextuella situationer (se t ex Sparks, 1992 s.83; Schlesinger & Tumber, 1994 s.188). Det går dock inte att bortse från medias betydelse när det gäller de totala konstruktionsprocesserna omkring uppfattningar om kriminalitet hos individerna i dagens samhälle (se t ex Pollack, 2001; Estrada, 2001a).

Det stora problemet inom forskningen kring media och oro för brott har varit av metodologiskt slag. I första hand är det svårt att skilja ut medias direkta påverkan från andra påverkansfaktorer. Dessa kan vara olika typer av förhållanden i individens närmiljö, vilka i de dagliga mötena ger orosignaler. Utifrån detta har det varit svårt att konstruera fungerande undersökningsdesigner för att erhålla kunskaper om området. Det finns dock olika sätt att närma sig detta område. Ett sätt är att jämföra tidsserier av olika slag och försöka visa på samband. SIFO ställde år 1989 följande fråga: *En del människor är rädda för att bli överfallna på gatan. Är du rädd för att något sådant skulle kunna hända dig?* Samma fråga hade också ställts i en undersökning år 1977 och svaren från de bägge undersökningarna redovisas nedan.

Tabell 7.15. Rädda att bli överfallna på gatan. År 1977 & 1989. Procent. Källa SIFO år 1989.

Svarsalternativ	1977	1989
Ja, mycket	12	13
Ja, litet	21	29
Varken eller	11	4
Nej, knappast	28	31
Nej, absolut inte	27	23
Procent	99	100

Kategorin som svarade "Ja, lite" har ökat mellan åren 1977 och 1989, även om det inte är särskilt stora förändringar. Den första förklaringen till ökningen skulle kunna vara att våldet på allmänna platser ökat under denna tid, resultaten från SCB's undersökningar indikerar dock ej detta (Estrada, 2001a s.71). Däremot har rapporteringen i media av denna brottstyp förändrats under denna tidsperiod. Under 1980-talet skedde en mycket större fokusering på våldsbrott i medias rapporteringar (se Pollack, 2001 s.120; Estrada, 2001b s.382ff). Detta

behöver emellertid inte ha orsakat den ökade rädslan. Men det är en tolkning av dessa resultat, vilken i sammanhanget kan anses som rimlig.

Lokala nyheter om brott kan skrämja upp människor (Heber, 2005 s.66) Brotten blir verkligare genom igenkännandet av platser. I Liljeholmsundersökningen ställdes följande media relaterade fråga: *Har Du på något annat sätt fått veta, t ex genom tidningar eller lokal TV, att något brott begåtts i ditt bostadsområde eller i anknytning till detta?* Svartalternativen var ”Ja” och ”Nej”. I tabellerna nedan presenteras hur resultaten från denna fråga varierar i relation till allmän oro och trygghet i det egna bostadsområdet under kvällstid.

Tabell 7.16. Allmän oro för brott (index). Läst eller sett på TV om brott i området. Procent. Liljeholmen år 2003. (n=487)

Oro	Ja, media	Nej, media
Låg	63	75
Medel	27	20
Hög	10	5
Procent	100	100
Antal	222	265

Signifikant ($p < 0,05$)

Tabell 7.17. Trygghet i egna bostadsområdet ute ensam under kvällstid. Läst eller sett på TV om brott i området. Procent. Liljeholmen år 2003. (n=489)

Svartalternativ	Ja, media	Nej, media
Trygg	61	71
Otrygg	27	17
Går ej ut kvällar	12	12
Procent	100	100
Antal	221	268

Signifikant ($p < 0,05$)

Bägge tabellerna ovan visar att personer som läst eller sett på TV om brott, i eller i anknytning till det egna bostadsområdet, uppger en något högre allmän oro och otrygghet. Det kan finnas två förklaringar till detta. *För det första* kan personer ha tagit del av nyheter om brott och detta har gjort en del av dem oroligare och otrygga. *För det andra* kan det vara så att personer som är oroliga läser mer och kommer ihåg nyheter om brott bättre än personer som icke är oroliga. Detta skulle kunna innebära att en hög konsumtion av nyheter om brott kan vara en indikator på en generell oro för brott. Det är dock svårt att utifrån denna undersökning kunna säga något klart om relationen mellan media och oro/otrygghet. Dessutom behöver det skapas teoretiska modeller som behandlar sambandet mellan påverkansfaktorer på makronivå, medias betydelse och erfarenheterna från de vardagliga aktiviteterna i livsvärlden.

8. Sammanfattning och slutdiskussion

Detta kapitel skall börja med att mycket kort besvara de sju frågeställningar som studien haft som utgångspunkt vid analyserna av de olika materialen.

Är oron för brott ett statistiskt och mycket omfattningsrikt fenomen? Oron för att utsättas för brott är inte dominerande i människors livsvärld. Dock är det en betydelsefull emotionell och kognitiv aspekt hos människorna i dagens samhälle. Även om den övergripande oron är låg och tryggheten i bostadsområdet är hög hos individen, kan han/hon uppge oro, rädsla eller otrygghet inför vissa situationer eller inför vissa personer. Oro är inte till sin natur en statisk egenskap utan den är en dynamisk upplevelse hos en individ.

Har oron för brott ökat bland medborgarna under 1980-talet och framåt? När det gäller oron över tid, visar det sig att det skett en svag ökning i början av perioden. Under de senaste tio åren har den lilla ökningen avtagit och nivån verkar ha stabiliserats. Slutsatsen som kan dras av de undersökningar som haft möjlighet att presentera ett tidsperspektiv är att förändringarna varit små. Det verkar som om oron för brott är ett ”trögt” socialt fenomen när det gäller förändringar.

Går det att använda sig av endast en fråga för att ge ett mått på en generell oro för brott i samhället? Det är tveksamt att använda sig av en fråga som ensam indikator på en allmän oro för brott. Även om de två frågorna ”otrygg ute kvällstid” och ”avstått aktivitet” mäter aspekter av fenomenet ”oro för brott” bör de inte användas som ensamma mått på en allmän oro. Det är istället bättre att försöka konstruera index av olika slag, då de genom sin bredd innehåller flera aspekter av detta komplexa fenomen. Men oftast efterfrågas just enkla ”en fråge mått” av uppdragsgivare, politiker och media. Då försvinner till stor del komplexiteten hos de fenomen vi eftersträvar att gripa, förstå och presentera. Det måste dock sägas att i stora allmänna undersökningar, som SCB's, är det svårt att ha med många trygghetsfrågor p. g. a. brist på utrymme. Man tvingas då välja ut några och använda dessa som indikatorer på trygghet.

Är kvinnor mera oroliga än män för att utsättas för brott? Kvinnor uppger i många fall en betydligt högre oro för brott och otrygghet än män i de undersökningar som redovisats utifrån kön i detta arbete. Dock är dessa svar beroende på hur konkreta frågorna är. När det gäller allmänna frågor är inte skillnaden särskilt stor mellan könen, medan det vid konkreta frågor framträder stora skillnader. Denna oro kan leda till en försämrad livskvalitet genom de många typer av begränsningar som oron för med sig i vardagslivet. Detta visar sig i avsnittet om orons konsekvenser. Kvinnors oro har till stor del sin grund i den upplevda risken för att utsättas för våldtäkt.

Är äldre mera oroliga än yngre för att utsättas för brott? När det gäller ålder och oro för brott visar resultaten i denna studie att de metodologiska valen i frågekonstruktionen är viktiga. De undersökningar som används visar dock att yngre i många fall uppger en större oro än äldre. Denna fråga är dock viktig då

den rådande bilden i samhället är att det är de äldre som är "räddast" för att utsättas för brott. Men utifrån de flesta undersökningar framträder bilden av att de yngre är mera oroliga och denna oro är inte heller irrationell utan kopplad till olika typer av utåtriktade livsstilar. Dessa livsstilar exponerar de unga för en mängd riskfyllda situationer.

Varierar oron för brott inom staden? I Stockholm uppger invånarna en större oro och otrygghet än i övriga landet. De stora skillnaderna som framkommer i undersökningarna är dock mellan de olika delarna i staden. Det finns klara skillnader mellan olika stadsdelsområden, mellan stadsdelar och mellan olika bostadsområden i samma stadsdel. Bostadsområden verkar vara den mest betydelsefulla enheten när vi söker kunskaper om oro och otrygghetens utbredning i staden.

Skall konsekvenserna av oron för brott ses som allvarliga och skadliga för det sociala livet i staden? För den stora delen av befolkningen är oron för brott en aspekt av vardagen och påverkas av tid, plats och situation. Den leder här till olika typer av riskreducerande strategier, vilka är anpassade till de för tillfället aktuella situationerna. Detta påverkar och ibland begränsar en individs frihet, men för de flesta tas friheten inte ifrån dem. Det finns en liten grupp för vilken rädslan för brott har betydligt allvarligare konsekvenser. Den påverkar här starkt de vardagliga aktiviteterna, vilket bl. a. leder till att man inte går ut under vissa tider. För denna grupp kan också rädslan för brott vara sammankopplad med djupare psykologiska och sociala besvär, vilka kan vara social isolering och också en stor oro inför andra fenomen på olika livsområden.

I kapitlet om fyra dimensioner av trygghet och oro presenteras utifrån en genomgång och tolkning av resultaten från genomförda undersökningar, ett perspektiv på hur "oro för brott" kan behandlas. Detta perspektiv innehåller två centrala aspekter:

För det första kräver oron för brott en bred metodologisk ansats då den genomsyrar nästan alla livsvärldens områden. När det gäller metodfrågorna är det i första hand tre resultat som är viktiga att lyfta fram. För det första används flera begrepp för att mäta fenomenet "oro för brott". I första hand är det oro och trygghet/otrygghet som används i undersökningarna. Även rädd, säker/osäker och obehagligt har använts i vissa frågekonstruktioner. Det som är intressant är att många respondenter använder sig av dessa begrepp synonymt. Dessutom är en hypotes utifrån genomgången av de olika undersökningsresultaten att oavsett vilket begrepp man använder sig av i frågekonstruktionen blir strukturer och nivåer på resultaten relativt lika. Detta verkar innebära att de olika begreppen fångar upp liknande aspekter av fenomenet "oro för brott" i det sociala livet. Slutligen bör det uppmärksammas att begreppet "rädd" är det starkaste och mest laddade av begreppen. Samtidigt som det sällan används i frågekonstruktioner förekommer det dock flitigt i rapporter och i media. Detta är en aspekt av den sociala konstruktionen av "oro för brott". För det andra visar det sig vara mycket viktigt att genomföra en ordentlig bortfallsanalys som ett steg i undersökningen.

Detta då det ofta finns skevheter i bortfallet som kan påverka resultaten i någon riktning. För det tredje är det ofta metodologiska val som leder till de olika resultat som presenteras om oron för brott. Exempel på detta är kvinnors och äldres oro som kan vara både hög och låg beroende på undersökningens design. *För det andra* är oron för brott en integrerad del av livet för de flesta människor och hanteras där som andra oroar. Detta innebär att oron för brott och dess konsekvenser avdramatiseras och placeras i människors vardag. Den är kopplad till vissa platser, situationer och tider. Dock genomförs oftast de planerade aktiviteterna även om de innehåller moment av oro. Detta kan uttryckas som att oron/osäkerheten för att utsättas för brott har blivit till en påtvingad anpassning som en del av den urbana livsstilen. Denna slutsats passar väl in i den diskussion som fördes i teoriavsnittet om staden ur ett urbansociologiskt perspektiv. Samtidigt finns det också en tydlig koppling till människors rutinaktiviteter, där de individuella livsstilarna är centrala.

Ett av de viktigaste resultaten i denna studie är oron för brotts geografiska variation mellan de olika typerna av bostadsområden. I lågstatusområdena finns den största otryggheten. I högstatusområdena är otrygghetsnivån betydligt lägre. Införandet av begreppet "bostadsområdets sociala status" ger också en god förståelse av de stora skillnader som finns mellan de olika stadsdelsområdena i Stockholm. Slutsatsen som framkommer är att i en socialt och ekonomiskt segregerad stad som Stockholm påverkas även oron för brott och otryggheten av detta. Denna slutsats överstämmer också väl med innehållet i social desorganisationsteorin som varit en av de teoretiska referensramarna för detta arbete.

I avsnittet om konsekvenser av oron för brott presenterades begreppet "funktionell oro". Detta innebär att oron medför att individen genomför olika typer av enkla brottsförebyggande åtgärder i sitt vardagsliv. Det kan vara allt från en ökad vaksamhet till en rattklyka i bilen. Dock skall dessa strategier inte medföra några större begränsningar av de vardagliga aktiviteterna utan endast vara riskreducerande. När oron fungerar funktionellt är den en del av anpassningen till brottsaspekten i risksamhället. Emellertid går inte begreppet funktionell oro att använda på de respondenter som uppvisar medel och stora konsekvenser av oron för brott. Detta genom att konsekvenserna av oron för brott här får så stor påverkan på människornas vardagsliv. Plus att det är svårt att separera funktionell oro ifrån riskuppfattning, då risk och oro ligger mycket nära varandra.

Det finns i inledningen till uppsatsen ett avsnitt om den sociala konstruktionen av oro för brott i rapporter, media, vetenskapliga arbeten och politiska dokument. De konstruktioner som förekommer i dessa dokument dramatiserar ofta fenomenet. Detta har lett till framväxten av en relativt entydig bild av "rädsla för brott". Bilden innehåller ungefär följande aspekter. *För det första* de språkliga uttrycksformerna som diskussionen om oro för brott tar sig i det offentliga samtalet och den alarmistiska synen på fenomenet. *För det andra*

framställs oron som ett statistiskt omfångsrikt fenomen som alltid ökar och ständigt är närvarande i människors livssituation. *För det tredje* är konsekvenserna av oron alltid svårartade. Människor låser in sig i sina hem och vågar inte gå ut o s v. *För det fjärde* ses alltid oron som ett allvarligt socialt fenomen som är skilt från vardagen. Ofta leder detta till att hänvisningar till oron för brott får rättfärdiga olika repressiva kriminalpolitiska åtgärder.

Den bild som växt fram i detta arbete av hur oron för brott gestaltar sig som ett socialt fenomen skiljer sig från den ovan presenterade bilden. *För det första* är inte oro för att utsättas för brott en dominerande aspekt i de flesta människors vardagsliv. *För det andra* är oro för brott inte en egenskap hos de flesta människor utan dynamiska upplevelser, som till stor del är övergående till sin karaktär. *För det tredje* är dessa upplevelser knutna till tider, platser, situationer och möten med människor. Många av de situationer som kan uppkomma i staden innehåller moment av oro men den är inte dominerande utan skall ses som endast en aspekt av den totala situationen. *För det fjärde* känner sig de flesta människor i staden trygga eller relativt trygga även om de i vissa situationer kan uppge en hög grad av oro. *För det femte* är konsekvenserna av oron i första hand enkla riskreducerande handlingar i vardagen av olika slag. Det är endast en liten grupp som påverkas så starkt av oron att det leder till en social isolering med försämrad livskvalitet som följd.

Denna bild som presenteras i uppsatsen är dock inte en enkel avdramatisering av fenomenet oro för brott, utan en avdramatisering av den bild som finns på området. Utifrån detta växer det fram ett perspektiv som tar människors oro för att utsättas för brott på allvar. Genom att utifrån kartläggningar av denna oro kan man sedan genomföra olika trygghetsskapande åtgärder. Detta perspektiv har växt fram utifrån en metodologisk rekonstruktion av resultaten från de undersökningar som ingått som utgångsmaterial i denna uppsats.

Litteraturförteckning

Aftonbladet (2001) *Jag åker aldrig nattbuss ensam – Sju av tio kvinnor är rädda för att bli våldtagna*, 01-08-28.

Aftonbladet (2004) *Brottsplats Stockholm*, 04-03-11.

Aftonbladet (2005) *Slaget mot tryggheten*, Intervju med Henrik Tham, Aftonbladet 2005- 05-21.

Ahlberg, Jan (red.) (1994) *Brottsutvecklingen 1992 och 1993*, Brå-rapport 1994:3, Stockholm: Brottsförebyggande Rådet.

Ahlberg, Jan & Håkansson, Marianne (1997) *Svenska folket om brott och brottsförebyggande åtgärder*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Andersson, Sten (2004) *Om vetenskapens gränser – socialfilosofiska betraktelser*, Göteborg: Daidalos.

Babbie, Earl (1992) *The Practice of Social Research*, Sixth Edition, Belmont California: Wadsworth Publishing Company.

Balvig, Fleming (1994) *Crime Time – på besök i Fort California*. *Social Kritik*, nr.33 s.4-57.

Baron, Stephen W. & Hartnagel, Timothy F (1996) “Lock ém up”: Attitudes toward punishing juvenile offenders, *Canadian Journal of Criminology*, s.191-212.

Bergman, Lars R. & Wärneryd, Bo (1982) *Om datainsamling i surveyundersökningar*, Statistiskacentralbyron, Stockholm: Liber Allmänna Förlaget.

Bergryd, Ulla (Red) (1987) *Den sociologiska fantasin – teorier om samhället*, Stockholm: Rabén & Sjögren.

Best, Joel (1993) *But seriously folks: the limitations of the strict constructionist interpretation of social problems*. I *Constructionist controversies*, Ed. Miller & Holstein, New York, Aldine de Gruyter.

Biemer, Paul P. & Lyberg, Lars E. (2003) *Introduction to Survey Quality*, Hoboken New Jersey: John Wiley & sons publication.

- Björkman, Nils-Magnus** (2000) *Fyra metodologiska teman*, Stockholm.
- Boers, Klaus & Sessar, Klaus** (1991) Do people really want punishment? On the relationship between acceptance of restitution, needs for punishment and fear of crime. I *Developments in crime and crime control research*” Ed. Sessar & Kerner, New York & Berlin: Springer-Verlag.
- Bottoms, Anthony E.** (1994) Environmental Criminology, s.585-656, *The Oxford Handbook of Criminology*, Ed. Maguire, m. fl. Oxford: Clarendon Press.
- Box, Steven; Hale, Chris & Andrews, Glen** (1988) Explaining fear of crime. *British Journal of Criminology* no.3 vol.28 s.340-356.
- Brantingham, Patricia L. & Brantingham, Paul J.** (1993) Environment, Routine, and Situation: Toward a pattern Theory of Crime, s.259-294 , *Routine activity and rational choice*, Ed. Clarke & Felson, New Brunswick & London: Transaction Publishers.
- Brå** (1996) Brottsförebyggande åtgärder. Resultat från en undersökning bland allmänheten 1996, Stockholm: Brottsförebyggande rådet, Undersökningen genomfördes av Statistiska Centralbyrån (SCB).
- Brå** (1999) *Internationella jämförelser av brottslighet*, Brå-rapport 1999:3, Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brå** (2000) *Stöld, våld och droger bland pojkar och flickor i årskurs nio*, Brå-rapport 2000:17, Brottsförebyggande rådet. Stockholm: Fritzes.
- Brå** (2000b) *Brott och otrygghet i Skarpnäck*. Brottsförebyggande rådet, Stockholm. Stencil.
- Brå** (2000c) *Vanor och trygghet – intervjuundersökning av socialt utsatta personer och normalbefolkningen*, Brottsförebyggande rådet, Stockholm. Stencil.
- Brå** (2001) *Brottsligheten i olika länder*, Brå-rapport 2001:18, Brottsförebyggande rådet. Stockholm: Fritzes.
- Brå** (2003) *Stöld, våld och droger bland pojkar och flickor i årskurs nio*, Brå-Rapport 2003:5, Brottsförebyggande Rådet, Stockholm: Fritzes.
- Bursik, Jr. Robert J.** (1988) Social disorganization and theories of crime and delinquency: problems and prospects, *Criminology*, vol. 26 nr. 4 s.519-551.

Bursik, Jr. Robert J. & Grasmick, Harold G. (1993) *Neighborhoods and Crime*, New York: Lexington Books.

Carlsson, Karl-Magnus (2002) *Rädsla för brott – Sanning eller konsekvens?* D-uppsats, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet.

Carlstedt, Malena (2001) *Upprepad viktimisering – En studie av utsatthet för brott*, Licentiatuppsats, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet.

Chadee, Derek & Ditton, Jason (2003) Are older people most afraid of crime? *British Journal of Criminology*, vol. 43 s.417-433.

Chan, Wendy & Rigakos, George S. (2002) Risk, crime and gender. *British Journal of Criminology*, vol. 42 s.743-761.

Clarke, Ronald V. & Felson, Marcus (Ed.) (1993) *Routine activity and rational choice*, Advances in Criminological Theory, vol. 5, New Brunswick & London: Transaction Publishers.

Cohen, Lawrence E. & Felson, Marcus (1979) Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach, *American Sociological Review*, vol. 44 no. 4 s.588-608.

Cohn, Ellen S.; Kidder, Louise H. & Harvey, Joan (1979) Crime prevention vs. victimization prevention: the psychology of two different reactions, *Victimology: An International Journal*, vol. 3 no. 3-4 s.285-296.

Dahmström, Karin (1996) *Från datainsamling till rapport – att göra en statistisk undersökning*, Andra upplagan, Lund: Studentlitteratur.

Danermark, Berth & Ekström, Mats & Jakobsen, Liselotte & Karlsson, Jan Ch. (2003) *Att förklara samhället*, Andra upplagan, Lund: Studentlitteratur.

Delanty, Gerard (1997) *SOCIAL SCIENCE Beyond Constructivism and Realism*, Minneapolis: University of Minnesota Press.

van Dijk, Jan J. M. (1978) Public Attitudes Toward Crime in The Netherlands, *Victimology: An International Journal*, vol. 3, no. 3-4 s.265-273.

van Dijk, Jan J. M. & de Waard, Jaap (1991) A Two-Dimensional Typology of Crime Prevention Projects; With a Bibliography, *Criminal Justice Abstract*, s.483-503.

Ditton, Jason; Bannister, Jon; Gilchrist, Elizabeth & Farrall, Stephen (1999) Afraid or Angry? Recalibrating the "Fear" of Crime. *International Review of Victimology*, vol.6. s.83-99.

Ditton, Jason & Farrall, Stephen & Bannister, Jon & Gilchrist, Elizabeth (2000) Crime surveys and the measurement problem: fear of crime, s.142-156, i *Doing Criminological Research*, Red. Jupp m. fl. London: SAGE Publications.

Ditton, Jason; Chadee, Derek; Farrall, Stephen; Gilchrist, Elizabeth & Bannister, Jon (2004) From Imitation to Intimidation – A Note on the Curious and Changing Relationship between the Media, Crime and fear of Crime, *British Journal of Criminology*, vol. 44 s.595-610.

Dolmén, Lars (1994) Brottsofferundersökningar, i *Brottsutvecklingen*, Red. Ahlberg, Brå-rapport 1994:3, Brottsförebyggande Rådet, Stockholm: Fritzes.

Dolmén, Lars (2002) *Brottslighetens geografi – En analys av brottsligheten i Stockholms län*, Avhandlingsserie Nr.6, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet.

Eriksson, Li (2003) *Rädsla för brott – en kartläggning av svenska opinionsundersökningar*. C-uppsats, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet.

Estrada, Felipe (1999) *Ungdomsbrottslighet som samhällsproblem – utveckling, uppmärksamhet och reaktion*. Avhandlingsserie nr.3, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet.

Estrada, Felipe (2001a) Brottsligheten i Sverige – vår bild av ett samhällsproblem. I *Att förebygga brott och rädsla*, Konferensrapport, Tryggare och Mänskligare Göteborg.

Estrada, Felipe (2001b) Ungdomsvåld – uppmärksamhet och reaktion, i *Den svenska ungdomsbrottsligheten*, Red. Estrada & Flyghed, Lund: Studentlitteratur.

Estrada, Felipe & Flyghed, Janne (Red) (2001) *Den svenska ungdomsbrottsligheten*. Lund: Studentlitteratur.

Estrada, Felipe & Nilsson, Anders (2001) Brottslighet som välfärdsproblem – Utsatthet för brott och oro för brott 1988-1999, s.223-263 i *Ofärd i välfärden*, SOU 2001:54, Stockholm: Fritzes.

Farrall, Stephen & Gadd, David (2004) The Frequency of the Fear of Crime, *British Journal of Criminology* vol.44 s.127-132.

Fattah, Ezzat A. (Ed) (1986) *From crime policy to victim policy*, London: Mac Millan.

Fattah, Ezzath A. & Sacco, Vincent F. (1989) *Crime and Victimization of the Elderly*, New York & Berlin: Springer-Verlag.

Ferraro, Kenneth F. (1995) *Fear of crime – Interpreting victimization risk*. New York: State University of New York Press.

del Frate, Anna Alvazzi; Zvekic, Ugljesa & van Dijk, Jan J. M. (Ed.) (1993) *Understanding Crime – Experiences of Crime and Crime Control*. Publication No.49, Italien: Unicri.

Flyghed, Janne & Hörnqvist, Magnus (Red.) (2003) *Laglöst Land*. Stockholm: Ordfront.

Folkpartiet (1998) *2500 fler poliser på gatorna! Ett liberalt program för att förhindra brott*. Folkpartiet informerar 1998:10.

Frankfort-Nachmias, Chava & Nachmias, David (1992) *Research Methods in the Social Sciences*, Fourth Edition, London: Hodder & Stoughton.

Franzèn, Mats (1987) Staden som livsvärld och system – mellan ångest och helhet av maxima, s.376-395 i *Den sociologiska fantasin*, Red. Bergryd, Stockholm: Raben & Sjögren.

Freudenburg, William R. (1986) The Density of Acquaintanceship: An Overlooked Variable in Community Research, *American Journal of Sociology*, vol. 92 no. 1 s.27-63.

Garland, David (1996) The Limits of the Sovereign State – Strategies of Crime Control in Contemporary Society, *British Journal of Criminology* vol. 36 s.445-471.

Garofalo, James (1979) Victimization and the fear of crime. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, s.80-97.

Garofalo, James (1981) The fear of crime: causes and consequences. *The Journal of Criminal Law & Criminology* vol. 72 no. 2 s.839-857.

Garofalo, James (1986) Lifestyles and Victimization: an Update, s.135-155 i *From crime policy to victim policy*, Ed. Fattah, London: MacMillan.

Garofalo, James (1987) Reassessing the Lifestyle Model of Criminal Victimization, i *Positive Criminology*, Ed. Gottfredson & Hirschi, London: SAGE Publications.

Giddens, Anthony (1990) *Sociologi – En kritisk introduktion*, Stockholm: Liber.

Giddens, Anthony (1996) *Modernitetens följder*, Lund: Studentlitteratur.

Gilchrist, Elizabeth; Bannister, Jon; Ditton, Jason & Farrall, Stephen (1998) Women and the fear of crime. Challenging the accepted stereotype, *British Journal of Criminology*, vol. 38 no. 2. s.283-298.

Goodey, Jo (2005) *Victims and Victimology – research, policy and practice*, London & New York: PEARSON Longman.

Goodstein, Lynne & Shotland, Lance R. (1980) The crime causes crime model: a critical review of the relationships between fear of crime, bystander surveillance, and changes in the crime rate, *Victimology: An International Journal*, vol. 5 no. 2-4 s.133-151.

Gordon, Margaret T. & Riger, Stephanie (1979) Fear and avoidance: a link between attitudes and behaviour, *Victimology: An International Journal*, vol. 4 s.395-402.

Gottfredson, Michael R. & Hirschi, Travis (Ed) (1987) *Positive Criminology*, London: SAGE Publications.

Gullberg, Anders (1981) Modern urbanteori. En selektiv presentation, *Häften för kritiska studier*, årg.14 nr. 2 s.4-31.

Gustafsson, Anna (1996) *För liten för att räknas? Åldersgränser vid offerundersökningar*. C-uppsats, Kriminologiska institutionen Stockholms universitet.

Gustavsson, Bengt (Red.) (2003) *Kunskapande metoder inom samhällsvetenskapen*, Lund: Studentlitteratur.

Haapaniemi, Markku & Kinnunen, Aarne (1994) *Våld i arbetet*, s.207-224, Rapport Nordiska samarbetsrådet för kriminologi (NSfK) forskarseminar 1994.

Hagberg, Mattias (2004) *Staten allt mindre intresserad av att skydda medborgarna*, Stockholms Fria Tidning, Nr 32 Årgång 4, 04-08-21.

Hale, Chris (1996) Fear of Crime: A review of the litterature, *International Review of Victimology*, vol. 4 s79-150.

Hale, Chris; Pack, Pat & Salked, John (1994) The structural determinants of fear of crime: An analysis using census and crime survey data from England and Wales. *International Review of Victimology*, vol.3 s.211-233.

Halvorsen, Knut (1992) *Samhällsvetenskaplig metod*, Lund: Studentlitteratur.

Heber, Anita (2005) *Var rädd om dig! En litteratursöversikt om rädslan för brott*. Rapport 2005:3, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet.

Hindelang, Michael J. & Gottfredson, Michael R. & Garofalo, James (1978) *Victims of Personal Crime: En Empirical Foundation For a Theory of Personal Victimization*, Cambridge Mass: Ballinger Publishing Company.

Hollway, Wendy & Jefferson, Tony (1997) The risk society in an age of anxiety: situating fear of crime, *British Journal of Sociology*, vol. 48 s.255-266.

Holmberg, Sören & Weibull, Lennart (Red.) (1996) *Ett missnöjt folk? SOM-undersökningen 1996*, SOM-rapport nr 18, SOM-institutet Göteborgs universitet.

Hörnqvist, Magnus (2003) Ordningens födelse. i *Laglöst Land*. Red. Flyghed & Hörnqvist, Stockholm: Ordfront.

Johansson, Magnus (1997) *Rädsla för brott – En kvalitativ studie om rädsla för brott och undvikande av risk*, Research reports 1997:4, Network for Research in Criminology and Deviant Behaviour at Lund University.

Jupp, Victor; Davies, Pamela & Francis, Peter (2000) *Doing Criminological Research*, London: SAGE Publications.

Justitiedepartementet, (1996) *Allas vårt ansvar – Ett nationellt brottsförebyggande program*, Ds 1996:59, Stockholm: Fritzes.

Jönson, Håkan (2001) Äldre människor som offer för våld och brott. i *Det motspänstiga offret*, Red Åkerström & Sahlin, Lund: Studentlitteratur.

Kempe, Per (19XX) *Attitydmätning*, s.105-132, i Kompendium i sociologisk metod (fortsättningskurs), Stockholms universitet.

Killias, Martin & Clerici, Christian (2000) Different measures of vulnerability in their relation to different dimensions of fear of crime, *British Journal of Criminology*, vol.40 s.437-450.

Kuhn, André (1993) Attitudes towards punishment, I *Understanding Crime – Experiences of Crime and Crime Control*. Ed. del Frate m f l, Italien: Unicro.

Lab, Steven P. (1992) *Crime Prevention – Approaches, Practices and Evaluations*, Second Edition, Cincinnati: Anderson publishing co.

LaGrange, Randy L.; Ferraro, Kenneth F. & Supancic, Michael (1992) Perceived risk and fear of crime: role of social and physical incivilities, *Journal of Research in Crime and Delinquency*, no. 3 vol. 29 s.311-334.

Landahl, Mårten (1992) *Hot och våld i klientrelationer*, C-uppsats, Kriminologiska institutionen Stockholms universitet.

Landahl, Mårten (2005) Ökande våldsbrott döljs av förbättrad sjukvård. *Aktuell Säkerhet* Nr 3 s.15-19.

Landahl, Mårten & Hemph, Bo (2002) *Trygghet och brott – en kartläggning på Gotland*, Gotlands Kommun.

Lewis, Dan A. & Maxfield, Michael G. (1980) Fear in the neighborhoods: an investigation of the impact of crime. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, s.160-189..

Lewis, Dan A. & Salem, Greta (1986) *Fear of Crime – Incivility and the production of a Social Problem*, New Brunswick: Transaction Books.

Lindberg, Göran (Red) (1976) *Urbana processer. Studier i social ekologi*, Lund: CEK Gleerup Bokförlag.

Lindgren, Magnus & Litzén, Staffan (1998) *Misshandels- och inbrottsoffer i Södermanlands län*. Umeå: Brottsoffermyndigheten, Opublicerad rapport.

Lindgren, Magnus; Pettersson, Karl-Åke & Hägglund, Bo (2001) *Brottsoffer – Från teori till praktik*. Stockholm: Jure Förlag AB.

Lindgren, Magnus; Pettersson, Karl-Åke & Hägglund, Bo (Red.) (2004) *Utsatta och sårbara brottsoffer*, Stockholm: Jure Förlag AB.

Listerborn, Carina (2000) *Om rätten att slippa skyddas. En studie av trygghetsskapande och brottsförebyggande projekt och kvinnors rädsla för att röra sig i stadens rum*. Licentiatuppsats, Chalmers Tekniska Högskola, Göteborg.

Listerborn, Carina (2002) *Trygg stad. Diskurser om kvinnors rädsla i forskning, policyutveckling och lokal praktik*. Doktorsavhandling, Chalmers Tekniska Högskola, Göteborg.

Litzén, Staffan (2004a) De glömda brottsoffren – utsatthet för brott bland marginaliserade grupper, i *Utsatta och sårbara brottsoffer*, Red. Lindgren m. fl., Stockholm: Jure Förlag AB.

Litzén, Staffan (2004b) *Otrygghet, oro och rädsla för brott i Stockholm – En genomgång av 18 undersökningar och reflektioner omkring dessa*. Rapport. Precens, Socialtjänst-förvaltningen, Stockholms stad.

Litzén, Staffan (2005) *Trygghet och trivsel i stadsdelarna Liljeholmen och Gröndal*. Opublicerad rapport, Brottsförebyggande rådet i Liljeholmen.

Lundgren, Eva; Heimer, Gun; Westerstrand, Jenny & Kalliokoski, Anne-Marie (2001) *Slagen dam. Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige – en omfångsundersökning*, Brottsoffermyndigheten & Uppsala universitet, Stockholm: Fritzes.

Lupton, Deborah & Tulloch, John (1999) Theorizing fear of crime: beyond the rational/irrational opposition, *British Journal of Sociology* vol. 50 no. 3 s.507-523.

Länsförsäkringar (2001) *Länsundersökningen 2001. Svenskarnas oro och deras skadeförebyggande åtgärder*. Länsförsäkringsgruppen augusti 2001, Stockholm.

Länsförsäkringar (2004) *Länsundersökningen 2004. Svenskarnas oro och deras skadeförebyggande åtgärder*. Riksresultat, Internet rapport.

Maguire, Mike & Morgan, Rod & Reiner, Robert (Ed.) (1994) *The Oxford Handbook of Criminology*, Oxford: Clarendon Press.

Mallén, Agneta (2005) *Trygghet i skärgårdsmiljö*, Lund Dissertations in Sociology 66.

Malm, Ulf (1997) *Kriminalitet och trygghet i boendet. En studie i stadsdelen Hjällbo*. Förvaltnings AB Framtiden, Malm kommunikation AB & SABO, Stockholm.

Martens, Peter (1998) *Brottslighet och utsatthet för brott bland personer födda i Sverige och i utlandet*, BRÅ PM 1998:2, Brottsförebyggande rådet, Stockholm: Fritzes.

Meier, Robert F. & Miethe, Terance D. (1993) Understanding Theories of Criminal Victimization, s.459-499, i *Crime and Justice*, Ed. Tonry, Chicago & London: The University of Chicago Press.

Merry, Sally Engle (1981) *Urban Danger. Life in a Neighborhood of Strangers*, Philadelphia: Temple University Press.

Metro (2001) *Kvinnor rädda för att gå ut ensamma på kvällen*, 01-08-29.

Miethe, Terance (1995) Fear and withdrawal from urban life, *THE ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, vol. 593 s.14-27.

Miller, Gale & Holstein, James A. (Ed.) (1993) *Constructionist controversies*, New York, Aldine de Gruyter.

Miljöförvaltningen (2002) *Så upplever stockholmarna sin stad*, Medborgarenkät 2001, Miljöförvaltningen i Stockholm.

Moderaterna (2000) *Rätten att känna trygghet*, Rapport 2000-09-01, Riksdagskansliet.

Nilsson, Anders (2002) *Fånge i marginalen*, Avhandlingsserie nr. 8, Kriminologiska Institutionen Stockholms Universitet.

Olaussen, Leif Petter (1995) Angst for voldskriminalitet i Norge, *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*, årg. 82 nr. 4 s.249-272.

Pantazis, Christina (2000) Fear of crime, vulnerability and poverty, *British Journal of Criminology*, vol. 40 s.414-436.

Pollack, Ester (2001) *En studie i MEDIER OCH BROTT*. Avhandling nr 19, Medie- och kommunikationsvetenskap, Stockholms universitet.

Regeringens skrivelse (2000/01) *Brott kan förebyggas! Utvecklingen av det brottsförebyggande arbetet*, Skr. 2000/01:62.

Ring, Jonas (1999) *Hem och skola, kamrater och brott*, Avhandlingsserie nr. 2, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet.

Rothstein, Bo (1996) Sociala fällor och tillitens problem, s.313-334 i *Ett missnöjt folk* red. Holmberg & Weibull, SOM-rapport nr. 18, SOM institutet Göteborgs Universitet.

Roxell, Lena (2002) *Vem kan man lita på? En metodologisk studie av självrapportundersökningar om brott, droger och problembeteenden*, D-uppsats vid Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet.

Roxell, Lena & Tiby, Eva (Red.) (2006) *Frågor, fält och filter*, Lund: Studentlitteratur.

Sacco, Vincent F. (1990) Gender, fear and victimization: a preliminary application of power-control theory, *Sociological Spectrum*, vol. 10 s.485-506.

Sacco, Vincent F. & Glackman, William (1987) Vulnerability, locus of control, and worry about crime, *Canadian Journal of Community Mental Health*, vol. 6 no. 1 s.99-111.

Sahlin, Ingrid & Åkerström, Malin (Red) (2000) *Det lokala våldet*, Stockholm: Liber.

Sandstig, Gabriella (2003) *Orons platser – En granskning av människors upplevelser av rädsla och otrygghet*. Arbetsrapport nr. 8, Institutionen för Journalistik och Masskommunikation, Göteborgs Universitet.

Sarnecki, Jerzy (2003) *Introduktion till kriminologi*, Lund: Studentlitteratur.

Sarnecki, Jerzy (2004) *Kunskapsbaserad brottsprevention. Utgångspunkter för plan för brottsförebyggande arbete i Stockholm*. Socialtjänstförvaltningen, Precens, Arbetsstencil.

Savona, Ernesto U. (1993) Experiences, fear and attitudes of victims of crime in Italy. I *Understanding Crime – Experiences of Crime and Crime Control*. Ed. del Frate m f l, Italien: Unicor.

SCB, (1991) *Offer för vålds- och egendomsbrott 1978-1989*, Levnadsförhållanden rapport nr. 66, Stockholm: Statistiska Centralbyrån.

SCB, (1995) *Offer för vålds- och egendomsbrott 1978-1993*, Levnadsförhållanden rapport nr. 88, Stockholm: Statistiska Centralbyrån.

SCB (1996) *Brottsförebyggande åtgärder – Resultat från en undersökning bland allmänheten 1996*, Stencil med tabeller för Brottsförebyggande rådet, Stockholm: Statistiska Centralbyrån.

SCB, (2004) *Offer för vålds- och egendomsbrott 1978-2002*, Levnadsförhållanden rapport nr. 104, Stockholm: Statistiska Centralbyrån.

Schlesinger, Philip & Tumber, Howard (1994) *Reporting Crime. The media politics of criminal justice*. Oxford: Clarendon Press.

Semmens, Natasha & Dillane, Jennifer & Ditton, Jason (2002) Preliminary findings on seasonality and the fear of crime, *British Journal of Criminology*, vol. 42 s.798-806.

Sessar, Klaus & Kerner, Hans-Jürgen (1991) *Developments in Crime and Crime Control Research*, New York & Berlin: Springer-Verlag.

SIFO (1989) Gatuvåldet, resultat från en undersökning som beställdes av Rapport TV 2.

SIFO (2000) Otrygghet i bostadsområden en undersökning som beställts av Vår Bostad.

SIFO (2002) Polisförbundets/HSBs trygghetsstudie september 2002.

Silander, Ulf-Richard (2003) *Rädsla för brott – mer än bara rädsla för brott*, Examensarbete inom studieprogrammet med inriktning mot utredningssociologi, Sociologiska institutionen, Stockholm universitet.

Sjöberg, Lennart (1991) Vad påverkar våra upplevelser av risker? i *Rädslan för brott*, red. Wiklund, BRÅ-rapport 1991:2, Brottsförebyggande rådet, Stockholm: Allmänna Förlaget.

Skogan, Wesley G. (1987) The impact of victimization on fear. *Crime & Delinquency*, no. 1 vol. 33 s.135-154.

Snell, Clete (2001) *Neighborhood structure, crime, and fear of crime*, New York: LFB Scholarly Publishing LLC.

Socialstyrelsen (2001) *Social rapport 2001*, Epidemiologiskt Centrum, Socialstyrelsen.

Sparks, Richard (1992) *Television and the Drama of Crime*. Buckingham – Philadelphia: Open University Press.

Stark, Rodney (1987) Deviant places: a theory of the ecology of crime, *Criminology*, vol. 25 no. 4 s.893-909.

Stigendal, Mikael (2002) *Den gode socialvetenskaparen*, Lund: Studentlitteratur.

Stockholm City (2003a) *Var fjärde är rädd att gå hem i mörker. Otryggheten bland stockholmare ökar när brotten blir fler*, 03-11-06.

Stockholm City (2003b) *Var tredje kvinna vågar inte åka t-bana nattetid*, 03-01-07.

Stockholms kommun (2003) Resultat från en undersökning som genomfördes av USK.

Svenska Dagbladet (2003) *Stockholmare ofta otrygga. Många undviker tunnelbanan i rädsla för att utsättas för brott*, 03-12-16.

Sundhage, Carin (2005) ”Jag vägrar låta mig begränsas bara för jag är orolig” – Unga kvinnors berättelser om hur de skapar trygghet genom riskreducerande strategier. D-uppsats vid Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet.

Sverke, Magnus (2003) Design, urval och analys i kvantitativa undersökningar, i *Kunskapande metoder inom samhällsvetenskapen*, Red, Gustavsson, Lund: Studentlitteratur.

Tham, Henrik (1979) *Brottslighet och levnadsnivå – En undersökning av män i kriminalregistret födda 1892-1953*, Stockholm: Liber Förlag.

Tiby, Eva (1991) Kvinna och rädd? i *Rädslan för brott*, red. Wiklund, BRÅ-rapport 1991:2, Brottsförebyggande rådet, Stockholm: Allmänna förlaget.

Tiby, Eva (1999) *Hatbrott?*, Avhandlingsserie nr 1, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet.

Tiby, Eva (2000) *De utsatta. Brott mot homosexuella kvinnor och män*. Rapport 2000:3, Stockholm: Folkhälsoinstitutet.

Tiby, Eva (2006) Ungas utsatthet och rädslor – med egna ord, i *Frågor, fält och filter*, red. Roxell & Tiby, Lund, Studentlitteratur.

Tiby, Eva & Lander, Ingrid (1996) *Hat, hot, våld – utsatta homosexuella kvinnor och män. En pilotstudie i Stockholm*. Rapport 1996:84, Stockholm: Folkhälsoinstitutet.

Tonry, Michael (Ed.) (1993) *Crime and Justice A Review of Research*, Volume 17, Chicago & London: The University of Chicago Press.

Torstensson, Marie & Persson, Cecilia (2000) *Lokala problem, brott och trygghet i Örebro län*. Rapport 2002:2, Solna: Polishögskolan.

Torstensson, Marie; Wikström, Per-Olof H. & Olander, Steve (1998) *Lokala problem brott och trygghet i Borås*, Rapport 1998:1, Solna: Polishögskolan.

Tulloch, Marian (2000) The meaning of age differences in the fear of crime, *British Journal of Criminology*, vol. 40 s.451-467.

Tulloch, Marian & Jennett, Christine (2001) Women's Responses to Fear of Crime, *Security Journal*, s.53-62.

USK (1997) *Så tycker brukarna om servicen i stadsdelen*, Utredningsrapport 1997:3, Utrednings- och statistikkontoret, Stockholms stad.

USK (2000) *Servicen i stadsdelarna 1999 – så tycker brukarna, en jämförelse med 1996*, Utredningsrapport 2000:1, Utrednings- och statistikkontoret, Stockholms stad.

USK (2003) *Situation och service i stadsdelen 2002 – Så tycker brukarn, en jämförelse med 1996 och 1999*, Utredningsrapport, Utrednings- och statistikkontoret, Stockholms stad.

USK (2004) *Områdesfakta*, Utrednings- och statistikkontoret, Stockholms stad.

Walklate, Sandra (1989) *Victimology*, London: Unwin Hyman.

Walklate, Sandra (1997) Risk and criminal victimization a modernist dilemma? *British Journal of Criminology*, vol. 37 s.35-45.

Walklate, Sandra (2000) Brott och lokalsamhälle – rädsla eller tillit? s.238-256 i *Det lokala våldet*, Red. Sahlin & Åkerström, Stockholm: Liber.

Wallhager, Maria & Gabrielsson, Lennart & Pehrson, Johan (2005) *Satsa på New York modellen*, Folkpartistisk debattartikel, Stockholm City 2005-03-08.

Wallström, Karolin (2004) *Räcker det att minska brottsligheten för att öka tryggheten? Analys av polisens medborgarundersökningar genomförda i 198 kommuner åren 1998-2003*, D-uppsats vid Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet.

Warr, Mark (1984) Fear of victimization: Why are women and elderly more afraid? *Social Science Quarterly*, vol.65 s.681-702.

Warr, Mark (1987) Fear of victimization and sensitivity to risk, *Journal of Quantitative Criminology*, vol. 3 s.29-46.

Warr, Mark (1992) Altruistic Fear of Victimization in Households, *Social Science Quarterly*, vol. 73 no. 4 s.723-736.

Wendt Höjer, Maria (2002) *Rädslans politik. Våld och sexualitet i den svenska demokratin*. Stockholm: Liber.

Wiklund, Gunilla (Red) (1991) *Rädslan för brott*, BRÅ-rapport 1991:2, Brottsförebyggande rådet, Stockholm: Allmänna Förlaget.

Wikström, Per-Olof H. (1987) *Brott och stadsmiljö*, BRÅ-rapport 1987:3, Brottsförebyggande rådet, Stockholm: Allmänna Förlaget.

Wikström, Per-Olof H. (1990) *Brott och åtgärder mot brott i stadsmiljön*, BRÅ-rapport 1990:5, Brottsförebyggande rådet, Stockholm: Allmänna förlaget.

Wikström, Per-Olof H. (1991a) *Sociala Problem, Brott och Trygghet*. BRÅ-rapport 1991:5., Brottsförebyggande rådet, Stockholm: Allmänna Förlaget.

Wikström, Per-Olof H. (1991b) *Urban Crime, Criminals and Victims: The Swedish Experience in an Anglo-American Perspective*, New York: Springer-Verlag.

Wikström, Per.Olof H. & Dolmén, Lars (2001) Urbanisation, neighbourhood social integration, informal social control, minor social disorder, victimisation and fear of crime, *International Review of Victimology*, vol. 8 s.121-140.

Wikström, Per-Olof H. & Torstensson, Marie (1997) *Lokalt brottsförebyggande arbete. Organisation och inriktning*. Rapport från Problemgruppen 1997:2, Forskningsenheten, Solna: Polishögskolan.

Wikström, Per-Olof H.; Torstensson, Marie & Dolmén, Lars (1997) *Lokala problem brott och trygghet i Stockholms län*, Rapport från Problemgruppen 1997:4, Forskningsenheten, Solna: Polishögskolan.

Williams, Frank P.; McShane, Marilyn D. & Akers, Ronald L. (2000) Worry about victimization: An alternative and reliable measure for fear of crime, *Western Criminology Review*, vol. 2 no. 2.

Wirth, Louis (1976) Urbanism som livsform, s.158-175 i *Urbana processer – Studier i social ekologi*, Red Lindberg, Lund: CWK Gleerup bokförlag.

Åkerström, Malin (1993) *Våld och hot i sjukvårdsarbeten – Dokumentation av en riksrepresentativ intervjustudie*, Research reports 1993:3, Network for Research in Criminology and Deviant Behaviour at Lund University.

Åkerström, Malin (1997) Att anmäla våld – en praktik inom lokala kulturer, *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*. s.125-132,

Åkerström, Malin & Sahlin, Ingrid (Red) (2001) *Det motspänstiga offret*. Lund Studentlitteratur.

Öhman, Arne (1991) Brott och rädsla. Om rädslans psykologi. i *Rädslan för brott*, Red Wiklund, BRÅ-rapport 1991:2, Brottsförebyggande rådet, Stockholm: Allmänna förlaget..

Bilaga 1 Tabellbilaga

Tabell B1.1. Svarsfrekvens och bostadsområden i stadsdelarna Liljeholmen och Gröndal. Procent. Liljeholmen år 2003 (n=979)

Bostadsområde	Svar	Ej svar	Procent	Antal
Liljeholmsberget	61	39	100	57
Övr. Liljeholmen	59	41	100	22
Gröndal	58	42	100	377
Nybodaringen	57	43	100	47
Övr. Gröndal	56	44	100	118
Nybohovsbacken	51	49	100	182
Ekensberg	45	55	100	176
Totalt	55	45	100	979
Antal	534	445	100	979

Tabell B1.2. Oro för brott i eget bostadshus och skattat värde. Sju rangordnade bostadsområden i stadsdelarna Liljeholmen och Gröndal. Procent. Liljeholmen år 2003 (n=979)

Bostadsområde	Oro	Skattad max oro	Antal
Nybohovsbacken	49	75	182
Ekensberg	34	71	176
Övr. Gröndal	28	63	118
Liljeholmsberget	26	54	57
Gröndal	22	55	377
Övr. Liljeholmen	15	50	22
Nybodaringen	7	46	47
Totalt	27	62	979

Tabell B1.3. Allmän oro för att utsättas för brott (index) och avstått aktivitet p. g. a. oro för att utsättas för brott. Procent. Liljeholmen år 2003. (n=503)

Oro	Avstått aktivitet			Går ej ut
	Ja, ofta	Ja, ibland	Nej	
Låg	12	35	73	72
Medel	50	50	20	22
Hög	38	15	7	6
Procent	100	100	100	100
Antal	8	46	377	72

Signifikant (p<0,001)

Tabell B1.4. Allmän oro för att utsättas för brott och trygghet ute ensam sent på kvällen i eget bostadsområde. Procent. Liljeholmen år 2003. (n=513)

Oro	Trygg	Otrygg	Går ej ut
Låg	80	36	66
Medel	18	42	23
Hög	2	22	11
Procent	100	100	100
Antal	340	109	64

Signifikant (p<0,001)

Tabell B1.5. Trygghet ute ensam sent på kvällen i eget bostadsområde och avstått aktivitet p. g. a. oro för att utsättas för brott. Procent. Liljeholmen år 2003. (n=501)

Svarsalternativ	Avstått aktivitet			Går ej ut
	Ja, ofta	Ja, ibland	Nej	
Trygg	13	30	77	36
Otrygg	62	59	17	15
Går ej ut	25	11	6	49
Procent	100	100	100	100
Antal	8	46	377	70

Signifikant (p<0,001)

Tabell B1.6. Avstått från att gå ut på kvällen (ofta eller någon gång) p. g. a. oro för att utsättas för brott och oro (ofta och då och då) för inbrott eller skadegörelse i bostaden. Åren 1980–2001. Procent. Sverige. Källa SCB (2004).

År	Avstått gå ut på kvällen	Oro för inbrott/skadegörelse
1980/81	12,1	20,1
1982/83	11,8	-
1984/85	13,7	22,6
1986/87	14,3	-
1988/89	15,7	22,1
1990/91	15,4	-
1992/93	18,0	26,6
1994/95	15,5	-
1996/97	14,0	20,4
1998/99	16,2	23,2
2000	17,1	23,7
2001	17,4	23,1

Tabell B1.7. Upplevd säkerhet ensam ute kvällstid i eget bostadsområde. Kön. Procent. Sverige år 2000. Källa BRÅ. (n=2001)

Svarsalternativ	Man	Kvinna	Totalt
Mycket säker	63	36	49
Ganska säker	31	40	36
Något osäker	5	17	12
Mycket osäker	1	5	3
Procent	100	100	100
Antal	941	1060	2001

Tabell B1.8. Avstått från att gå ut på kvällen (ofta eller någon gång) p. g. a. oro för att utsättas för brott och oro (ofta och då och då) för inbrott eller skadegörelse i bostaden. Åren 1980–2001. Procent. Stockholms Län. Källa SCB (2004).

År	Avstått gå ut på kvällen	Oro för inbrott/skadegörelse
1980/81	18,5	33,8
1982/83	17,6	-
1984/85	20,0	33,7
1986/87	22,7	-
1988/89	22,9	31,4
1990/91	23,6	-
1992/93	24,8	33,3
1994/95	20,8	-
1996/97	18,3	26,3
1998/99	21,1	29,6
2000	21,3	26,1
2001	23,6	24,4

Tabell B1.9. Trygghet ute i det egna bostadsområdet ensam ute sent på kvällen. Kön. Procent. Stockholms kommun år 2003. Källa Precens (2003) (n=437)

Svarsalternativ	Man	Kvinna	Totalt
Trygg	72	53	63
Otrygg	21	31	26
Går aldrig ut på kvällen	7	16	11
Procent	100	100	100
Antal	209	228	437

Tabell B1.10. Orolig eller rädd för att utsättas för brott p. g. a. sin homosexualitet. Kön. Procent. Sammanslagning av tre undersökningar år 1996. Källa Tiby år 1999 (n=2566)

Orolig/rädd	Man	Kvinna	Totalt
Ja	37	27	34
Nej	63	73	66
Procent	100	100	100
Antal	1682	884	2566

Tabell B1.11. Orolig eller rädd för att utsättas för brott p. g. a. sin homosexualitet. Ålder. Procent. Sammanslagning av tre undersökningar år 1996. Källa Tiby (1999) (n=2566)

Orolig/rädd	- 30	31 – 40	41 – 50	51 -	Totalt
Ja	41	33	26	28	34
Nej	59	67	74	72	66
Procent	100	100	100	100	100
Antal	816	893	535	322	2566

Tabell B1.12. Orolig eller rädd för att utsättas för brott p. g. a. sin homosexualitet bland utsatta och icke utsatta personer för brott. Procent. Sammanslagning av tre undersökningar år 1996. Källa Tiby (1999) (n=2566)

Orolig/rädd	Utsatta	Ej utsatta	Totalt
Ja	52	27	34
Nej	48	73	66
Procent	100	100	100
Antal	676	1890	2566

Tabell B1.13. Ökad rädsla för att utsättas för brott, efter utsatthet för brott p. g. a. homosexualitet. Kön. Procent. Hela landet (utom Stockholm) år 1996. Källa Tiby (1999) (n=355)

Ökad rädsla	Man	Kvinna	Totalt
Ja	57	49	55
Nej	43	51	45
Procent	100	100	100
Antal	277	78	355

Bilaga 2. Presentation av de olika undersökningarna.

I denna bilaga presentera kortfattat de undersökningar som legat till grund för denna studie.

Undersökningar:	Sid
Internationell offerundersökning (Brå)	131
Levnadsförhållandeundersökning (SCB)	131
Länsförsäkringars rikstäckande undersökning	132
Stockholms län (Länspolismyndigheten i Stockholms län)	132
Stockholms län (Problemgruppen på polishögskolan)	134
Storstockholms lokaltrafik	135
Trygghet bland personer födda i Sverige och utlandet (Brå)	136
Homosexuellas utsatthet för brott i Stockholm (Eva Tiby)	136
Stockholms kommun (Precens)	137
Stadsdelsområden (USK)	138
Miljöförvaltningen i Stockholms kommun	138
Söderorts polismästardistrikt (RPS)	139
Skarpnäck (Brå)	139
Kista (RPS)	140
Åtta förortsområden (Brå)	141
Liljeholmen och Gröndal (Liljeholmens Brå)	142
Dalen och Grimsta (Svenska Bostäder)	143

Undersökningsansvarig: **Brottsförebyggande rådet (BRÅ)**

Undersökningsområde: Internationell offerundersökning, Sverige ett land.

Antal undersökningar: Tre stycken.

Vilka år: År 1992, 1996 och 2000.

Undersökningens syfte: Erhålla en uppfattning om brottsligheten i olika länder för att kunna göra jämförelser emellan länderna.

Skriven rapport: Dolmen (1994) och Brå (1999 & 2001)

Urvalstorlek: Cirka 3000 personer för Sveriges del.

Svarsfrekvens: Cirka 66 procent.

Antal trygghets, oro och rädsla frågor: Två stycken.

”Hur säker känner Du dig när du går omkring efter mörkrets inbrott utanför ditt hem i området där Du bor?” (Mycket säker; Ganska säker; Något osäker; Mycket osäker)

”Hur säker känner Du dig när du är ensam hemma efter mörkrets inbrott?” (Mycket säker; Ganska säker; Något osäker; Mycket osäker)

Kommentar: Detta är en mycket viktig undersökning för att kunna göra jämförelser emellan länderna och vara ett komplement till kriminalstatistiken. Men det hade varit önskvärt att trygghetsfrågorna fått ett betydligt större utrymme i de skrivna Svenska rapporterna. Både i relation till övriga länder men också analyserats utifrån de övriga Svenska resultaten i undersökningen.

Undersökningsansvarig: **Statistiska Centralbyrån (SCB)**

Undersökningsområde: Sverige

Antal undersökningar: I dagsläget 30 stycken.

Vilka år: Sker en varje år.

Undersökningens syfte: Studera levnadsförhållandena i riket. Offer för brott och trygghet är två av de aspekter som undersöks.

Skriven rapport: SCB (1991; 1995 & 2004)

Urvalstorlek: Cirka 10.000 personer

Svarsfrekvens: Omkring 80 procent.

Antal trygghets, oro och rädsla frågor: Tre stycken.

”Har det under de senaste 12 månaderna hänt att Du avstått från att ge Dig ut på kvällen av oro för att bli överfallen, rånad eller på annat sätt ofredad?” (Ja, ofta; Ja, någon gång; Nej)

”Har Du själv under den senaste tiden känt Dig orolig för inbrott eller skadegörelse i bostaden?” (Ja, ofta; Ja, då och då; Nej)

”Om Du är ensam ute efter mörkrets inbrott i det egna bostadsområdet/utanför det egna bostadsområdet, försöker Du då att hålla Dig borta från vissa platser eller gator för att undvika att bli utsatt för något våld eller hot?” (Ja, alltid; Ja, för det mesta; Ja, någon enstaka gång; Nej, aldrig; Går aldrig ut ensam efter mörkrets inbrott)

Kommentar: Detta är för riket den viktigaste undersökningen som genomförs. Men oron för brott hade kunnat undersökas med flera frågor och rapporter med omfattande analys hade kunnat publicerats oftare. Dessutom saknas en uppdatering av analysen av frågorna t ex oro och ålder där den internationella forskningen utvecklats under de senaste 10 åren.

Undersökningsansvarig: **Länsförsäkringar.**

Undersökningsområde: Sverige uppdelat på län.

Antal undersökningar: Fyra stycken.

Vilka år: År 2001, 2002, 2003 & 2004.

Undersökningens syfte: Att öka kunskaperna om svenskarnas oro och skadeförebyggande åtgärder.

Skriven rapport: Ja, varje år ligger även på internet.

Urvalstorlek: Cirka 7800 personer.

Svarsfrekvens: ?

Antal trygghets, oro och rädsla frågor: Sex stycken i första hand, men många av de övriga frågorna kan också relevanta i detta sammanhang.

”Hur mycket oroar du dig för att följande skall inträffa? Få bilen stulen. Få inbrott hemma. Att du blir rånad. Att du blir överfallen och misshandlad. Att du blir våldtagen.” (Mycket, Något, Inte alls och vet inte)

”Undviker du att gå ut ensam för att förebygga brott/skada/olycka?” (Ja, Nej och vet ej)

Kommentar: Det är ett mycket lovvärt initiativ att årligen genomföra denna undersökning. Det är också viktigt att inte endast fokusera på oron för brott utan att också andra oroar inkluderas i studierna. Problemet är att nivåerna riket och länen gör resultaten från rapporterna svåra att inkludera i det lokala trygghetsskapande arbetet. Dessutom går det att göra vissa invändningar mot presentationerna av resultaten.

Undersökningsansvarig: **Länspolismyndigheten i Stockholm län, SCB genomförde undersökningarna.**

Undersökningsområde: Stockholms län

Antal undersökningar: Två

Vilka år: År 2000 & 2003

Undersökningens syfte: Ge ett underlag till omvärldsanalys och framtidsanalys. I viss mån också integreras i verksamhetsplaneringen.

Skriven rapport: Två stycken internrapporter.

Urvalstorlek: Cirka 5000 år 2000 och 11.400 år 2003.

Svarsfrekvens: Cirka 70 procent.

Antal trygghets, oro och rädsla frågor: Tjugosex

”Känner du eller någon annan i ditt hushåll oro för att bli utsatt för brott i ditt bostadsområde?” (Ja, mycket ofta, Ja, ganska ofta, Ja, men bara sällan och Nej)

”Hur känns det om du går ut sent en kväll i ditt bostadsområde?” (Tryggt, Otryggt, Går ej ut och Vet ej)

”Är du orolig för att bli utsatt för inbrott i den egna bostaden?” (Ja, mycket ofta, Ja, ganska ofta, Ja, men bara sällan, Nej och Vet ej)

”Är du orolig för att bli utsatt för inbrott i källarförråd, vindsutrymme eller garage?” (Ja, mycket ofta, Ja, ganska ofta, Ja, men bara sällan, Nej och Vet ej)

”Är du orolig för att bli utsatt för inbrott i tvättstuga, parkeringsplats (markparkering), och trapphus?” (Ja, mycket ofta, Ja, ganska ofta, Ja, men bara sällan, Nej och Vet ej)

”Är du orolig för att din bil, MC, moped eller annan personlig tillhörighet utsätts för skadegörelse eller stöld om den är parkerad i ditt bostadsområde?” (Ja, mycket ofta, Ja, ganska ofta, Ja, men bara sällan, Nej och Vet ej)

”Är du orolig för att bli överfallen/misshandlad i ditt bostadsområde?” (Ja, mycket ofta, Ja, ganska ofta, Ja, men bara sällan, Nej och Vet ej)

”Är du orolig för att bli överfallen/misshandlad i park-/skogsområde intill ditt bostadsområde?” (Ja, mycket ofta, Ja, ganska ofta, Ja, men bara sällan, Nej och Vet ej)

”Tror du att polisen på något sätt kan bidra till att minska oron för brott i ditt bostadsområde?” (Ja, Nej och Vet ej)

”Är du orolig för att åka tunnelbana på dagen?” (Ja, mycket ofta, Ja, ganska ofta, Ja, men bara sällan, Nej och Vet ej)

”Är du orolig för att åka tunnelbana på vardagskvällar och nätter?” (Ja, mycket ofta, Ja, ganska ofta, Ja, men bara sällan, Nej och Vet ej)

”Är du orolig för att åka tunnelbana på helgkvällar och nätter?” (Ja, mycket ofta, Ja, ganska ofta, Ja, men bara sällan, Nej och Vet ej)

”Är du orolig för att åka pendeltåg och bussar på dagen?” (Ja, mycket ofta, Ja, ganska ofta, Ja, men bara sällan, Nej och Vet ej)

”Är du orolig för att åka pendeltåg och bussar på vardagskvällar och nätter?” (Ja, mycket ofta, Ja, ganska ofta, Ja, men bara sällan, Nej och Vet ej)

”Är du orolig för att åka pendeltåg och bussar på helgkvällar och nätter?” (Ja, mycket ofta, Ja, ganska ofta, Ja, men bara sällan, Nej och Vet ej)

”Är du orolig för att utsättas för ofredande eller annat slags våld på väg till eller från ditt arbete?” (Ja, mycket ofta, Ja, ganska ofta, Ja, men bara sällan, Nej och Vet ej)

”Är du orolig för att gå ensam på kvällen/natten i Stockholms innerstad?” (Ja, mycket ofta, Ja, ganska ofta, Ja, men bara sällan, Nej och Vet ej)

”Är du orolig för att det skall hända ditt/dina barn/tonåringar något när de är ensamma ute på kvällarna?” (Ja, mycket ofta, Ja, ganska ofta, Ja, men bara sällan, Nej och Vet ej)

”Har du känt dig kränkt/utsatt för brott utifrån rasism, homofobi m m som medför obehag eller oro/rädsla hos dig?” (Ja och Nej)

”Har det hänt att du avstått från att delta i någon av följande aktiviteter p g a att du känt dig otrygg eller rädd för att bli hotad, ofredad eller utsatt för våld?” Bio/teater, restaurang/bar/disco, sportevenemang, demonstrationer, föreningsmöten/kurser och dylikt, åka buss/tåg/tunnelbana och parkera bilen i offentliga parkeringshus. (Ja, Nej, Avstått av annat skäl och vet ej)

”Har du senaste året sett något brott eller ordningsstörning som fått dig att känna oro eller rädsla?” (Ja, Nej och minns ej)

Kommentar: Två mycket välstrukturerade undersökningar, men i jämförelse med då polishögskolan ansvarade för genomförandet saknas den analyserande rapporten. Dessutom kan man undra hur kommunikationen om resultaten varit med de olika närpolisområdena. Det går att göra mycket med denna typ av undersökning.

Undersökningsansvarig: Problemgruppen på polishögskolan på uppdrag av länspolismyndigheten i Stockholm.

Undersökningsområde: Stockholms län.

Antal undersökningar: Två.

Vilka år: Åren 1994 & 1996

Undersökningens syfte: Beskriva lokala problembilder, använda beskrivningarna av problembilderna till utbildning av aktörer på det brottspreventiva området och utvärdering av insatser.

Skriven rapport: (Wikström, m fl 1997) plus en internrapport där undersökningarna jämförs, samma år och av samma författare.

Urvalstorlek: 5000 personer

Svarsfrekvens: 80 procent.

Antal trygghets, oro och rädsla frågor: Ungefär 24, varav några ledde till konstruktion av index. Frågorna är nästan desamma som de hos Polismyndigheten i Stockholms län. Denna enkät har också varit utgångspunkt för många fråge- och enkätkonstruktioner hos de andra aktörerna.

”Finns det några speciella personer i området du bor som du är rädd för?” (Ja, en, Ja, flera och Nej)

”Hur bedömer du risken för att bli utsatt för inbrott och eller stöld i ditt bostadsområde?” (Mycket stor i jämförelse med övriga Stockholms län, Ganska stor i jämförelse med Stockholms län, Likadan som i övriga Stockholms län, Ganska liten i jämförelse med övriga Stockholms län, Ingen risk alls och vet ej)

”Hur bedömer du risken för att bli utsatt för våldsbrott (överfall, misshandel) i ditt bostadsområde?” (Mycket stor i jämförelse med övriga Stockholms län, Ganska stor i jämförelse med Stockholms län, Likadan som i övriga Stockholms län, Ganska liten i jämförelse med övriga Stockholms län, Ingen risk alls och vet ej)

Kommentar: En mycket väl genomförd undersökning och en skriven rapport som på ett enkelt sätt problematiserar frågorna.. Hela undersöknings designen

bör vara en utgångspunkt för en eventuell offer- och trygghetsundersökning i Stockholms stad.

Undersökningsansvarig: **Storstockolms lokaltrafik (SL)**

Undersökningsområde: Trygghet bland resande med kollektiva färdmedel, framför allt tunnelbana.

Antal undersökningar: Två stycken, men enskilda trygghetsfrågor är ofta med i övriga undersökningar som SL genomför.

Vilka år: År 1992 & 2002

Undersökningens syfte: Erhålla kunskaper om hur olika kundgrupper upplever den personliga tryggheten när de reser med SL.

Skriven rapport: Två stycken, men i första hand interna.

Urvalstorlek: År 1992 10.000 personer och år 2002 cirka 1000 personer.

Svarsfrekvens: Cirka 65 procent.

Antal trygghets, oro och rädsla frågor: Omkring 30 stycken.

”Jag känner mig totalt sett trygg när jag åker tunnelbana.” Skala 0-10

”Oavsett tid på dygnet och vart jag ska så känner jag mig mycket trygg när jag reser på egen med tunnelbanan.” Skala 0-10

”En fredagskväll kl 01.00 känns det helt tryggt för mig att åka tunnelbana.” Skala 0-10

”En vanlig vardag mitt på dagen känns det helt tryggt för mig att åka tunnelbana.” Skala 0-10

”Det händer att jag undviker tunnelbanan p g a att jag känner mig otrygg.” Skala 0-10

”Jag tycker inte om när det är ödsligt och tomt på perrongen eller i tåget när jag åker tunnelbana.” Skala 0-10

”Jag väljer ibland p g a otrygghet att inte åka i en vagn där det bara sitter enstaka resenärer.” Skala 0-10

”Kvällstid känner jag mig trygg på vägen hem från min närmaste station eller hållplats.” Skala 0-10

”Det känns helt tryggt att åka buss på dagtid.” Skala 1-5

”Det känns tryggt att åka t-bana på dagtid.” Skala 1-5

”Det känns tryggt att åka buss på kvällar/nätter.” Skala 1-5

”Det känns tryckt att åka t-bana på kvällar/nätter.” Skala 1-5

”Har det hänt att du avstått från att åka med SL av oro för att bli överfallen, rånad eller på annat sätt ofredad?” (Avstått mycket ofta, Avstått ofta, Avstått ibland, Sällan avstått och Aldrig avstått)

”Våldet i t-banan skrämmer mig.” Skala 1-5

”Risken att bli bestulen är stor i t-banan.” Skala 1-5

”Ungdomar i grupp får mig att känna oro.” Skala 1-5

”Risken att bli ofredad är stor när man åker t-bana.” Skala 1-5

”Klotter ger känsla av otrygghet.” Skala 1-5

Kommentar: Detta är två mycket bra undersökningar som ger en mängd kunskaper om trygghet i relation till kollektivtrafiken. Det skulle vara intressant att se hur resultaten påverkar säkerhets arbetet inom SL. Problemet med SL är att trygghetsfrågor ligger på många bord, vilket leder till att ingen verkar ha en hel överblick t ex om vilka undersökningar som genomförts.

Undersökningsansvarig: **Brottsförebyggande rådet (BRÅ)**

Undersökningsområde: Brottlighet, utsatthet för brott och trygghet bland personer födda i Sverige och utlandet.

Antal undersökningar: En

Vilka år: 1993

Undersökningens syfte: Att belysa variationer mellan de olika etniska grupperna när det gäller de tidigare presenterade områdena.

Skriven rapport: Ja, Martens (1998)

Urvalstorlek: Riket 1500 + 300 (unga) + 1600 (riket, riktat etniskt urval)

Svarsfrekvens: Omkring 75 procent

Antal trygghets, oro och rädsla frågor: En fråga, med sex konkreta delfrågor.

”Har det hänt att du under de senaste 12 månaderna avstått från att delta i någon av följande aktiviteter p g a att du känt dig otrygg eller rädd för att bli hotad, ofredad eller utsatt för våld?” Bio/teater, restaurang/bar/disco, sportevenemang, föreningsmöten/kurser och dylikt, åka buss/spårvagn, åka tunnelbana. (Ja, Nej och går aldrig på/utför aldrig aktiviteten)

Kommentar: I rapporten är avsnittet om rädsla och oro mycket kort (18 sidor). Men det är mycket informativt och välskrivet. Dessutom presenteras också i avsnittet relevanta resultat från andra trygghetsundersökningar gjorda i Sverige. Dock saknas ett utvecklat resonemang om rädsla/oro i relation till hatbrott. Vilket är ett område som uppmärksammas mycket lite i den Svenska forskningen.

Undersökningsansvarig: **Eva Tiby, Kriminologiska institutionen, och Folkhälsoinstitutet.**

Undersökningsområde: Homosexuella i Stockholm.

Antal undersökningar: En

Vilka år: 1995

Undersökningens syfte: Utsatthet och oro/rädsla för hatbrott bland homosexuella i Stockholm.

Skriven rapport: Tiby & Lander (1996); Tiby (1999); Tiby (2000).

Urvalstorlek: 903 (?)

Svarsfrekvens: 65 procent

Antal trygghets, oro och rädsla frågor: Två stycken.

”Är du orolig eller rädd för att du själv ska utsättas för hot eller våld för att du är homosexuell?” (Ja och Nej)

”har brottet (brotten) du utsatts för gjort att du blivit mer rädd än tidigare för att utsättas för brott p g a att du är homosexuell?” (Ja, Nej och Är inte och har inte varit rädd att utsättas)

Kommentar: Detta är en del av en mycket viktig studie. Vilken syftade till att undersöka utsattheten för hatbrott bland homosexuella i Sverige och att behandla trygghetsproblematiken omkring detta område. Två frågor om oro/rädsla är lite men författaren kompletterar detta med ett stort antal djupintervjuer vilka bl a tar upp detta ämne. Som undersökning om trygghetsfrågor är detta ett föredöme inom svensk forskning. Tiby är en av de första svenska forskare som också betonar vikten av metodtriangulering för att kunna erhålla breda kunskaper om trygghetsfrågor.

Undersökningsansvarig: **Precens, Stockholms socialförvaltning.**
Undersökningen administrerades av USK.

Undersökningsområde: Stockholms kommun

Antal undersökningar: En

Vilka år: 2003

Undersökningens syfte: Erhålla information om trygghet i Stockholm och testa några frågekonstruktioner. Allt som en del av en framtida brottspreventiv strategi i Stockholm.

Skriven rapport: Nej

Urvalstorlek: 600 personer

Svarsfrekvens: 76 procent

Antal trygghets, oro och rädsla frågor: Tre

”Om du går ut ensam sent om kvällen i området där du bor, känner du dig då trygg, otrygg eller går du aldrig ut på kvällen?”

”Har det under de senaste 12 månaderna hänt att du avstått från att ge dig ut på kvällen av oro för att bli överfallen, rånad eller på annat sätt ofredad?” (Ja, ofta, Ja, ibland, Nej sällan, Nej aldrig och Går aldrig ut på kvällen)

”Är du orolig för att åka tunnelbana i Stockholm därför att du skulle kunna utsättas för ett brott av något slag?” (Ja, ofta, Ja, ibland, Nej sällan, Nej aldrig och Åker aldrig tunnelbana)

Kommentar: Undersökningen visar att betydelsen av frågekonstruktionen är stor inom detta område och att det också krävs bredare kunskap. Nivån i resultaten är på inget sätt anmärkningsvärda, men det finns intressanta aspekter t ex relationen mellan ålder och trygghet.

Undersökningsansvarig: **USK (utrednings och statistik kontoret) på uppdrag av Gatu- och fastighetskontoret i Stockholm.**

Undersökningsområde: Stockholms 18 stadsdelsområden.

Antal undersökningar: Tre

Vilka år: 1996, 1999 och 2002

Undersökningens syfte: Undersöka situationen och servicen i stadsdelområdena.

Skriven rapport: (USK, 1997, 2000 & 2003)

Urvalstorlek: Cirka 280 personer i varje stadsdelsområde och tillfälle.

Svarsfrekvens: Cirka 75 procent

Antal trygghets, oro och rädsla frågor: En

”Tycker Du att det är obehagligt att gå ensam hem genom din stadsdel när det är mörkt?” (Alltid, Ofta, Ibland, Sällan, Aldrig och vet ej)

Kommentar: Det är en upprepad studie på stadsdelsområdesnivå vilket är bra. Resultaten presenteras också i välskrivna rapporter, men en vidare analys av materialet saknas. Det är viktigt att uppmärksamma att trygghet när det gäller brott ingår inte som huvudsyfte i undersökningen, vilket medfört att det endast är en trygghetsfråga.

Undersökningsansvarig: **Miljöförvaltningen i Stockholms kommun (Temo genomförde den första studien och USK den andra)**

Undersökningsområde: Stockholms 18 stadsdelsområden.

Antal undersökningar: Två

Vilka år: 2001 och 2004

Undersökningens syfte: .Att få en övergripande bild av stockholmarnas aktiviteter och uppfattning om miljö, service, hälsa, trygghet m m .

Skriven rapport: (Miljöförvaltningen 2002 & 2005)

Urvalstorlek: Cirka 480 personer i varje stadsdelsområde och tillfälle.

Svarsfrekvens: 54 procent år 2001

Antal trygghets, oro och rädsla frågor: En

”Tycker Du att det är obehagligt att gå ensam hem genom din stadsdel när det är mörkt?” (Alltid, Ofta, Ibland, Sällan, Aldrig och vet ej)

Kommentar: Det är en upprepad studie på stadsdelsområdesnivå vilket är bra. Resultaten presenteras också rapporter, men en vidare analys av materialet saknas. Det är viktigt att uppmärksamma att trygghet när det gäller brott ingår inte som huvudsyfte i undersökningen, vilket medfört att det endast är en trygghetsfråga. Bortfallet är stort vilket kan innebära att det finns skevheter i materialet.

Undersökningsansvarig: **Polismyndigheten i Stockholms län, Söderorts polismästardistrikt och Rikspolisstyrelsen.**

Undersökningsområde: Söderorts polismästardistrikt: Aspudden, Hägersten, Asp/Häg, Skärholmen, Älvsjö, Globen, Högdalen, Farsta och Skarpnäck.

Antal undersökningar: Fem

Vilka år: 1998, 1999, 2000, 2001 och 2002

Undersökningens syfte: Bla kvalitetsmätning

Skriven rapport: Nej

Urvalstorlek: Cirka 3900 personer vid varje tillfälle.

Svarsfrekvens: Cirka 71 procent

Antal trygghets, oro och rädsla frågor: Elva.

”Har det under de senaste 12 månaderna hänt att du oroat dig för att bli utsatt för inbrott i den egna bostaden?” (Ja, mycket ofta, Ja, ganska ofta, Ja, men bara sällan, Nej har inte hänt och vet ej)

”Har det under de senaste 12 månaderna hänt att du oroat dig för att bli utsatt för inbrott i förråd, källare, vindsutrymme eller garage?” (Ja, mycket ofta, Ja, ganska ofta, Ja, men bara sällan, Nej har inte hänt och vet ej)

”Har det under de senaste 12 månaderna hänt att du oroat dig för att din bil, MC, moped eller cykel ska utsättas för stöld eller skadegörelse?” (Ja, mycket ofta, Ja, ganska ofta, Ja, men bara sällan, Nej har inte hänt och vet ej)

”Har det under de senaste 12 månaderna hänt att du oroat dig för att bli överfallen eller misshandlad i området där du bor?” (Ja, mycket ofta, Ja, ganska ofta, Ja, men bara sällan, Nej har inte hänt och vet ej)

”Om du går ut ensam sent en kväll i området där du bor, känner du dig då trygg eller otrygg?” (Trygg, otrygg och vet ej)

”Finns det några speciella personer i området du bor som du är rädd för?” (Ja, en, Ja, flera och Nej)

”Har det hänt att du under de senaste 12 månaderna avstått från att delta i någon av följande aktiviteter p g a att du känt dig otrygg eller rädd för att bli hotad, ofredad eller utsatt för våld?” Bio/teater, restaurang/bar/disco, sportevenemang, föreningsmöten/kurser och dylikt, åka buss/tåg/tunnelbana. (Ja, Nej och går aldrig på/utför aldrig aktiviteten)

Kommentar: Det är viktigt med upprepade studier, vilket gör denna undersökning värdefull. Men det är svårt att säga något generellt när det inte framkommer vad resultaten ledde till. En skriven rapport saknas verkligen här.

Undersökningsansvarig: **Brottsförebyggande rådet (Brå)**

Undersökningsområde: Stadsdelsområdet Skarpnäck

Antal undersökningar: En

Vilka år: 1998

Undersökningens syfte: Kartlägga, beskriva och analysera lokala problembilder i närpolis- och stadsdelsområdet Skarpnäck i Stockholm.

Skriven rapport: Ja, Brå (2000b)

Urvalstorlek: 1262 hushåll

Svarsfrekvens: 79 procent

Antal trygghets, oro och rädsla frågor: 17 frågor

”Känner du dig ibland otrygg på någon/några av följande platser i ditt bostadsområde?” Någon park, Något torg, Någon hållplats för buss/tunnelbana, någon restaurang/nöjeslokal, Någon parkeringsplats/hus, Någon gata/gång/cykelväg och Något annat. (Ja, Nej och Finns ej)

”Händer det att du därför ibland undviker dessa platser?” (Ja och Nej)

”Har det hänt att du under de senaste fyra veckorna känt dig orolig för att bli utsatt för inbrott i den egna bostaden?” (Ja, Nej och vet ej)

”Har det hänt att du under de senaste fyra veckorna känt dig orolig för att bli utsatt för inbrott i källarförråd/vindsutrymme/garage?” (Ja, Nej och vet ej och innehar ej)

”Har det hänt att du under de senaste fyra veckorna känt dig orolig för att din bil, MC, moped eller cykel ska utsättas för skadegörelse eller stöld om den är parkerad i ditt bostadsområde?” (Ja, Nej och vet ej och äger/använder ej)

”Har det hänt att du under de senaste fyra veckorna känt dig orolig för att bli överfallen eller misshandlad i ditt bostadsområde?” (Ja, Nej och vet ej)

”Har det hänt att du under de senaste fyra veckorna känt dig orolig för att vistas i trapphus, tvättstuga, källare/vind och på gården?” (Ja, Nej och vet ej och ej tillgång till)

”Om du går ut ensam sent en kväll i området där du bor känner du dig då trygg eller otrygg eller går du aldrig ut sent ensam?” (Trygg, Otrygg, Går aldrig ut sent ensam och vet ej)

Kommentar: En mycket väl genomförd undersökning i en stadsdel, där också stadsdelen delas upp i de naturliga delområden den består av. I undersökningen frågades också om det det anns speciella platser som upplevdes som otrygga. Helhetsintrycket är mycket bra, undersökningen ger en god bild av de lokala problemen i stadsdelen.

Undersökningsansvarig: **Kista stadsdelsförvaltning, FTM/lokala brå och Rikspolisstyrelsen.**

Undersökningsområde: Stadsdelarna Kista, Kista, Husby och Akalla

Antal undersökningar: En

Vilka år: 2002

Undersökningens syfte: Framkommer ej

Skriven rapport: Nej

Urvalstorlek: Cirka 900

Svarsfrekvens: 60 procent

Antal trygghets, oro och rädsla frågor: Elva

”Har det under de senaste 12 månaderna hänt att du oroat dig för att bli utsatt för inbrott i den egna bostaden?” (Ja, mycket ofta, Ja, ganska ofta, Ja, men bara sällan, Nej har inte hänt och vet ej)

”Har det under de senaste 12 månaderna hänt att du oroat dig för att bli utsatt för inbrott i förråd, källare, vindsutrymme eller garage?” (Ja, mycket ofta, Ja, ganska ofta, Ja, men bara sällan, Nej har inte hänt och vet ej)

”Har det under de senaste 12 månaderna hänt att du oroat dig för att din bil, MC, moped eller cykel ska utsättas för stöld eller skadegörelse?” (Ja, mycket ofta, Ja, ganska ofta, Ja, men bara sällan, Nej har inte hänt och vet ej)

”Har det under de senaste 12 månaderna hänt att du oroat dig för att bli överfallen eller misshandlad i området där du bor?” (Ja, mycket ofta, Ja, ganska ofta, Ja, men bara sällan, Nej har inte hänt och vet ej)

”Om du går ut ensam sent en kväll i området där du bor, känner du dig då trygg eller otrygg?” (Trygg, otrygg och vet ej)

”Finns det några speciella personer i området du bor som du är rädd för?” (Ja, en, Ja, flera och Nej)

”Har det hänt att du under de senaste 12 månaderna avstått från att delta i någon av följande aktiviteter p g a att du känt dig otrygg eller rädd för att bli hotad, ofredad eller utsatt för våld?” Bio/teater, restaurang/bar/disco, sportevenemang, föreningsmöten/kurser och dylikt, åka buss/tåg/tunnelbana. (Ja, Nej och går aldrig på/utför aldrig aktiviteten)

Kommentar: Bra undersökningsupplägg, men det är svårt att säga något generellt när det inte framkommit vad resultaten ledde till. En skriven rapport saknas verkligen.

Undersökningsansvarig: **Stockholmsprojektet vid Brottsförebyggande rådet.**

Undersökningsområde: Åtta förortsområden i Stockholm: Rinkeby, Bredäng, Rågsved, Bagarmossen, Årsta, Larsboda, Herrängen och Höglandet.

Antal undersökningar: En

Vilka år: 1989

Undersökningens syfte: Beskriva och förklara skillnader mellan olika typer av förorts bostadsområden bl a vad beträffar trygghet.

Skriven rapport: Ja (Wikström, 1991a)

Urvalstorlek: Drygt 250 personer per bostadsområde.

Svarsfrekvens: Cirka 75 procent, men bortfallet varierade mellan de olika bostadsområdena från 44 procent till 16.

Antal trygghets, oro och rädsla frågor: Två

”Om du går ut ensam sent en kväll i(Rinkeby), känner du dig trygg eller otrygg eller går du i stort sett aldrig ut sent? (Trygg, Otrygg, Går ej ut och vet ej)

”Du ska inte säga namnen men är det några speciella personer här i(Rinkeby) som du är rädd för? (Ja, en, Ja, flera, Nej och vet ej)

Kommentar: En mycket viktig studie när det gäller att beskriva skillnader i upplevd trygghet mellan olika typer av bostadsområden. Upplägget för denna studie bör ligga till grund för en riktad special undersökning omkring denna problematik. Dessutom är rapporten som är skriven på materialet mycket analytisk och välstrukturerad.

Undersökningsansvarig: **Stadsdelområdet Liljeholmens brottsförebyggande råd**, ansvarig för undersökningen var brottspreventionssamordnare Marie Johansson Menike, med hjälp från Staffan Litzén, doktorand vid kriminologiska institutionen Stockholms universitet.

Undersökningsområde: Stadsdelarna Liljeholmen och Gröndal.

Antal undersökningar: En

Vilka år: 2003

Undersökningens syfte: Pilotstudie med syfte att kartlägga, beskriva och analysera lokala problembilder. Vilket skall leda till olika typer av åtgärder i det brottspreventiva arbetet som sker i stadsdelen. Dessutom skall denna pilot undersökning leda till konstruktionen av en enkät som kan användas i fortsatta undersökningar.

Skriven rapport: Ja, (Litzén 2005)

Urvalstorlek: 1000 personer

Svarsfrekvens: 53 procent

Antal trygghets, oro och rädsla frågor: 32 stycken

”Är du orolig för att utsättas för, misshandel i den offentliga miljön, bostadsinbrott, sexuella trakasserier, ho, annat inbrott, grov stöld, bilbrott (de som ej har bil bes fylla i detta), anlagd brand, våldtäkt, skadegörelse, rån, bedrägeri, trakasserier?” Skala 1-12

”Sammanfattningsvis hur orolig har du varit för att råka ut för brott under de senaste 12 månaderna?” Skala 1-12

”Får denna oro några konsekvenser i ditt vardagsliv?” (Är inte orolig, Nej och Ja, nämligen..)

”Känner du dig ibland orolig för att vistas på vissa platser i ditt bostadshus eller dess närhet, därför att du skulle kunna utsättas för ett brott?” (Nej ingenstans, källare, tvättstuga, vind, garage, parkeringsplats, trapphus, utanför porten och på gården och annat ställe)

”Om du går ut ensam sent en kväll i området du bor, känner du dig trygg eller otrygg eller går du i stort sett aldrig ut ensam på kvällen? (Trygg, Otrygg och Går ej ut)

”När du är ensam hemma på kvällen och under natten känner du dig trygg eller otrygg?” (Trygg och Otrygg, därför att.....)

”Finns det några speciella personer/grupper i ditt bostadsområde som du ibland är rädd för?” (Nej, Ja en och Ja, flera)

”Hur trygg känner du dig sammanfattningsvis i ditt bostadsområde?” Skala 1-12

”Är du orolig för att åka tunnelbana i Stockholm därför att du skulle kunna utsättas för ett brott av något slag?” Skala 1-12 och ruta för gör ej detta

”Är du orolig för att vistas på tunnelbanestationen Liljeholmen därför att du skulle kunna utsättas för ett brott av något slag?” (Ja, ofta....., Ja, ibland....., Nej är aldrig orolig och Nej är aldrig på stationen)

”Är du orolig för att åka buss i linjetrafik i Stockholm därför att du skulle kunna utsättas för ett brott av något slag?” Skala 1-12 och Ruta för gör ej detta

”Är du orolig för att åka buss i områdena Liljeholmen och Gröndal därför att du skulle kunna utsättas för ett brott av något slag?” (Åker inte buss, Nej är inte orolig och Ja, därför att....)

”Är du orolig för att åka tvärbanan i Stockholm därför att du skulle kunna utsättas för ett brott av något slag?” Skala 1-12 och Ruta för gör ej detta

”Är du orolig för att åka tvärbanan i områdena Liljeholmen och Gröndal därför att du skulle kunna utsättas för ett brott av något slag?” (Åker inte tvärbanan, Nej är inte orolig och Ja, därför att....)

”Är du orolig för att gå ensam på kvällen i Stockholms innerstad därför att du skulle kunna utsättas för ett brott av något slag?” Skala 1-12 och Ruta gör ej detta

”Är du orolig för att gå ensam på kvällen/natten i Liljeholmen och Gröndal därför att du skulle kunna utsättas för ett brott av något slag?” (Går ej ensam, Nej är inte orolig och Ja, därför att.....)

”Har du under de senaste 12 månaderna hänt att du avstått från att ge dig ut på kvällen av oro för att bli överfallen, rånad eller på annat sätt ofredad?” (Ja, ofta därför att....., Ja, ibland därför att....., Nej därför att.... och Går ej ut på kvällen därför att....)

”Känner du oro för att dina anhöriga skall utsättas för ett brott av något slag?” (Ja, mycket ofta, Ja, ganska ofta, Nej, ganska sällan och Nej, aldrig)

”Vill du på den medföljande kartan markera de platser du anser riskfyllda när det gäller att utsättas för brott. Motivera dina val av platser.”

Kommentar: Undersökningen har nått sitt ena syfte då ett antal trygghetsskapande åtgärder vidtagits eller befinner sig på planeringsstadiet. Utöver detta har resultaten presenterats på bl a ett öppet medborgarmöte i stadsdelen. Det stora problemet med denna undersökning är dock den låga svarsfrekvensen. Framför allt är det män och personer ur den yngsta åldersgruppen och personer med låg ekonomisk status som till viss del saknas i undersökningen. Självklart framkommer det vid en genomgång av andra studier att det också saknades några frågor i undersökningen.

Undersökningsansvarig: Svenska bostäder, Malm kommunikation AB har genomfört undersökningarna och författat rapporterna.

Undersökningsområde: Två bostadsområden i Stockholm; Dalen och Grimsta.

Antal undersökningar: Tre

Vilka år: År 2000 & 2003

Undersökningens syfte: Öka kunskaperna om trygghetsarbete hos de medverkandes företagen och SABO:s övriga företag. Försöka utveckla metoder som kan tillämpas hos övriga medlemsföretag.

Skriven rapport: Ja, tre stycken internrapporter.

Urvalstorlek: Cirka 600 personer

Svarsfrekvens: 80 procent

Antal trygghets, oro och rädsla frågor: Drygt 10 stycken varav flera innehåller att antal delfrågor.

”Om du går ensam sent en kväll i Dalen, känner du dig trygg eller otrygg eller går du i stort sett aldrig ut på kvällarna?” (Trygg, Otrygg och går aldrig ut på kvällarna)

”Tror du att du har möjlighet att påverka din trygghet i bostadsområdet?” (Ja och Nej)

”Oroar du dig för att bli utsatt för något våldsbrott i ditt bostadsområde?” (Ja, mycket ofta, Ja, ganska ofta, Ja, någon enstaka gång, Nej, nästan aldrig och Nej aldrig)

”Oroar du dig för att bli utsatt för något stöldbrott i ditt bostadsområde?” (Ja, mycket ofta, Ja, ganska ofta, Ja, någon enstaka gång, Nej, nästan aldrig och Nej aldrig)

”Oroar du dig för att bli utsatt för någon skadegörelse?” (Ja, mycket ofta, Ja, ganska ofta, Ja, någon enstaka gång, Nej, nästan aldrig och Nej aldrig)

”Anser du att det går att parkera en bil på en trygg plats i ditt bostadsområde?” (Ja, alltid, Ja, ofta, Ja, någon enstaka gång, Nej, nästan aldrig och Nej aldrig och har ingen uppfattning)

”Är du rädd för några speciella personer i ditt bostadsområde?” (Ja, i Dalen, Ja på gården och Nej)

”Känner du dig ibland orolig för att vistas på vissa platser i ditt bostadsområde?” (Ja och Nej) (Dalens centrum, Dalens allé, Sansborgs T-bana, Dalenparken, Blåsuts T-Bana, Gångstråket mellan Hagtorn- och Lönngården, Gångstråket mellan Gran- och poppelgården, Gångstråket mellan Lind- och hasselgården och Annat ställe) (Källaren, Garaget, Parkeringsplatsen, Gården, Trapphuset, Tvättstugan, och Bostaden)

”Diskuterar du frågor om trygghet med någon?” (Ja och Nej)

”Med vem eller vilka?” (Familjemedlem, Granne, Annan bekant i bostadsområdet, Annan bekant utanför bostadsområdet, Arbetskamrat, Svenska Bostäder och Annan person)

Kommentar: Som en av utgångspunkterna i ett trygghetsskapande arbete i ett bostadsområde är detta mycket viktiga undersökningar. Flera av frågorna är också formulerade för att identifiera områden i bostadsområdena där åtgärder kan genomföras.

Bilaga 3. Enkäten i Liljeholmsundersökningen

Lokala Brottsförebyggande Rådet i Liljeholmen

Stadsdelsförvaltningen
Liljeholmen

Närpolisen
Skärholmen

Brännkyrka
Brandförsvaret

Några frågor om.....

TRYGGHET OCH TRIVSEL I VÅR STADSDEL

Frågorna besvaras genom att Du sätter ett kryss (om inte annat meddelas) i rutan för det svarsalternativ som passar bäst.

Vi ber Dig skicka in det ifyllda formuläret så snart som möjligt. Använd det bifogade svarskuvertet.

Om Du har några frågor kan Du ringa Marie Johansson Meinke på telefon 08-401 23 34.

INLEDANDE BAKGRUNDSFRÅGOR

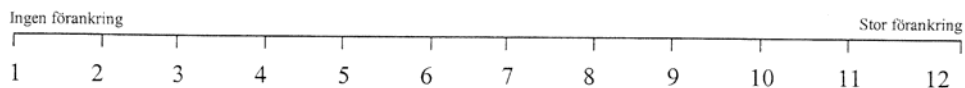
1. Vilket år är Du född?.....
2. Är Du? Man Kvinna
3. Vilket av följande gäller för Dig? Gift/sambo med hemmavarande barn
 Gift/sambo utan barn
 Ensamstående med hemmavarande barn
 Ensamstående utan barn
 Annat.....
4. I vilket land är Du född? Sverige Övriga Norden
 Övriga Europa Utanför Europa
5. Är någon av Dina föräldrar födda i ett annat land än Sverige? Ja
 Nej
6. Har Du någon gång utsatts för våld, hot eller trakasserier därför att Du har en utländsk bakgrund? (utlandsfödd eller utlandsfödda föräldrar)
 Nej, gå till fråga 8
 Ja, på följande sätt.....
.....
.....
7. Har Du anmält detta till polisen? Ja, varför.....
.....
 Nej, varför inte.....
.....
.....
8. Vilken form av skolutbildning har Du?
 Ej fullständig eller fullständig grundskola, eller motsvarande
 Avslutad gymnasieutbildning, eller motsvarande
 Högskoleexamen eller motsvarande
9. Vilket yrke eller sysselsättning har Du?.....
10. Om Du inte förvärvsarbetade förra veckan, vilket av följande beskriver bäst vad som gällde Dig? (Välj alltså bara ett alternativ) Gäller inte mig, jag arbetade
 Tjänstledig eller föräldraledig
 Studerande
 Arbetslös
 Är pensionär (förtids- sjuk- ålders- eller änkepensionär)
 Arbetade i eget hushåll
 Långtidssjukskriven
 Tillfälligt frånvarande (korttidssjuk, vård av sjukt barn etc.)
 Annat.....

11. Vad för slags bostad har Du och Din familj? Lägenhet ägd av allmännyttan
 Lägenhet ägd av privatvärd
 Bostadsrätt
12. Upplever Du att Ditt hushåll är trångbott? Ja Nej
13. Hur länge har Du bott i Ditt nuvarande bostadsområde? Mindre än 1 år
 Mellan 1 och 3 år
 Mellan 3 och 8 år
 Mer än 8 år
14. Om Du fick välja fritt, skulle Du flytta ifrån Ditt nuvarande bostadsområde?
 Nej, därför att.....
.....
.....
 Ja, därför att.....
.....
.....
 Vet ej

ALLMÄNNA FRÅGOR OM DIG OCH DITT BOSTADSOMRÅDE

15. Kryssa för det som överensstämmer med Dig/Din familj:
- Jag/vi äger en bil
 - Jag/vi äger ett fritidshus
 - Jag/vi äger en husvagn och/eller båt för bland annat semesterbruk
 - Jag/vi åker på en semesterresa varje eller vartannat år
 - Jag/vi kan gå till tandläkare/hygienist vid behov och minst en gång per år
 - Om jag/vi skulle, p.g.a. oförutsedda situationer, behöva 14 000 kronor inom en vecka så är det möjligt för mig/oss att ordna det
 - Det har hänt några gånger under de senaste 12 månaderna, att jag/vi har haft svårighet att klara av de löpande utgifterna för hyra, mat, räkningar m.m.
 - Jag/vi har hemförsäkring
 - Jag/vi pensionssparar regelbundet

16. I vilken grad känner Du Dig "lokalt förankrad" och rotad i det område där Du bor?
(Markera med X)

17. Är det vanligt att Du brukar hälsa på och ibland småprata med grannar som Du möter i Ditt bostadsområde?

- Ja, mycket vanligt Ja, ganska vanligt
 Nej, ganska ovanligt Nej, mycket ovanligt

18. Hur ofta brukar Du umgås med Dina grannar?

- Flera gånger i veckan
 Någon gång i veckan
 Någon gång i månaden
 Någon gång i kvartalet
 Någon enstaka gång
 Aldrig

19. Hur ofta brukar Du umgås med Dina vänner och/eller arbetskamrater, på fritiden?

- Flera gånger i veckan
 Någon gång i veckan
 Någon gång i månaden
 Någon gång i kvartalet
 Någon enstaka gång
 Nästan aldrig

20. Brukar ni, som bor i Ditt bostadsområde, agera när olika former av ordningsstörningar, skadegörelse eller bråk av något slag, uppkommer genom att själva ingripa eller ringa till polisen?

- Ja, alltid Ja, ibland Aldrig Vet ej

21. Rör Du Dig ute i Liljeholmen/Gröndal under *fredagar och lördagar mellan klockan åtta på kvällen och fyra på natten*? Även kvällspromenader, promenader till och från allmänna kommunikationsmedel, kioskbesök och restaurangbesök räknas.

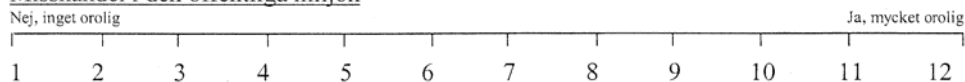
- Ja, ofta
 Ja, men sällan
 Nästan aldrig
 Nej, aldrig

FRÅGOR OM TRYGGHET

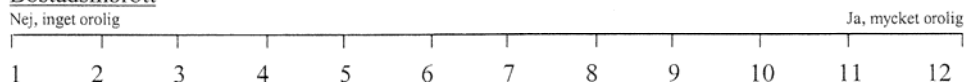
Allmänna frågor

22. Är Du orolig för att utsättas för något av följande brott och i sådana fall hur orolig är Du? (Markera med X)

Misshandel i den offentliga miljön

Bostadsinbrott

Sexuella trakasserier

Nej, inget orolig Ja, mycket orolig

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Hot

Nej, inget orolig Ja, mycket orolig

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Annat inbrott

Nej, inget orolig Ja, mycket orolig

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Grov stöld

Nej, inget orolig Ja, mycket orolig

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Bilbrott

Har ej bil

Nej, inget orolig Ja, mycket orolig

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Anlagd brand

Nej, inget orolig Ja, mycket orolig

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Våldtäkt

Nej, inget orolig Ja, mycket orolig

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Påkörd av rattfyllerist

Nej, inget orolig Ja, mycket orolig

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Skadegörelse

Nej, inget orolig Ja, mycket orolig

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Rån

Nej, inget orolig Ja, mycket orolig

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Bedrägeri

Nej, inget orolig Ja, mycket orolig

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Trakasserier

Nej, inget orolig Ja, mycket orolig

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

23. Sammanfattningsvis hur orolig har Du varit för att råka ut för brott under de senaste 12 månaderna? (Markera med X)

Nej, inget orolig Ja, mycket orolig

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

24. Får denna oro några konsekvenser i Ditt vardagsliv?

- Är inte orolig
- Nej
- Ja nämligen.....
-
-

Konkreta frågor

25. Känner Du Dig ibland *orolig för att vistas* på vissa platser i Ditt bostadshus eller dess närhet, därför att Du skulle kunna utsättas för ett brott?

- Nej ingenstans
- Använder inte källaren Ja, i källaren, därför att.....
-
- Använder inte tvättstugan Ja, i tvättstugan, därför att.....
-
- Använder inte vinden Ja, på vinden, därför att.....
-
- Använder inte garage Ja, i garaget, därför att.....
-
- Använder inte parkeringsplats Ja, på parkeringsplatsen, därför att....
-
- Ja, i trapphuset, därför att.....
- Ja, utanför porten och på gården, därför att.....
-
- Ja, annat ställe, var och varför.....
-

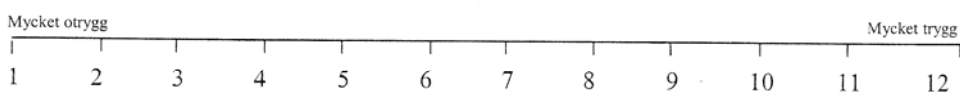
26. Om Du går ut ensam sent en kväll *i området Du bor*, känner Du Dig trygg eller otrygg eller går Du i stort sett aldrig ut ensam på kvällen?

- Trygg
- Otrygg, därför att.....
- Går *ej* ut, därför att.....

27. När Du är ensam hemma på kvällen och under natten känner Du Dig trygg eller otrygg?
 Trygg
 Otrygg, därför att.....

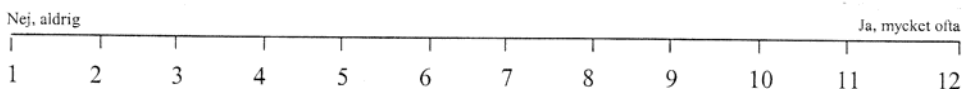
28. Finns det några speciella personer/grupper i Ditt bostadsområde som Du ibland är rädd för?
 Nej
 Ja, flera, därför att.....
 Ja, en därför att.....

29. Hur trygg eller otrygg känner Du Dig sammanfattningsvis i Ditt bostadsområde?

Konkreta frågor om kommunikationer

30. Är Du orolig för att åka tunnelbana i Stockholm därför att Du skulle kunna utsättas för ett brott av något slag?
 (Markera med X) Gör ej detta

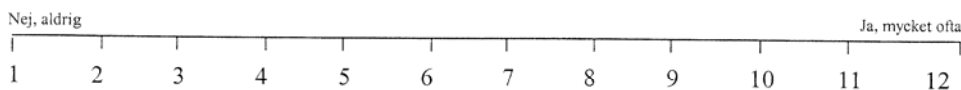
31. Är Du orolig för att vistas på tunnelbanestationen Liljeholmen därför att Du skulle kunna utsättas för ett brott av något slag?

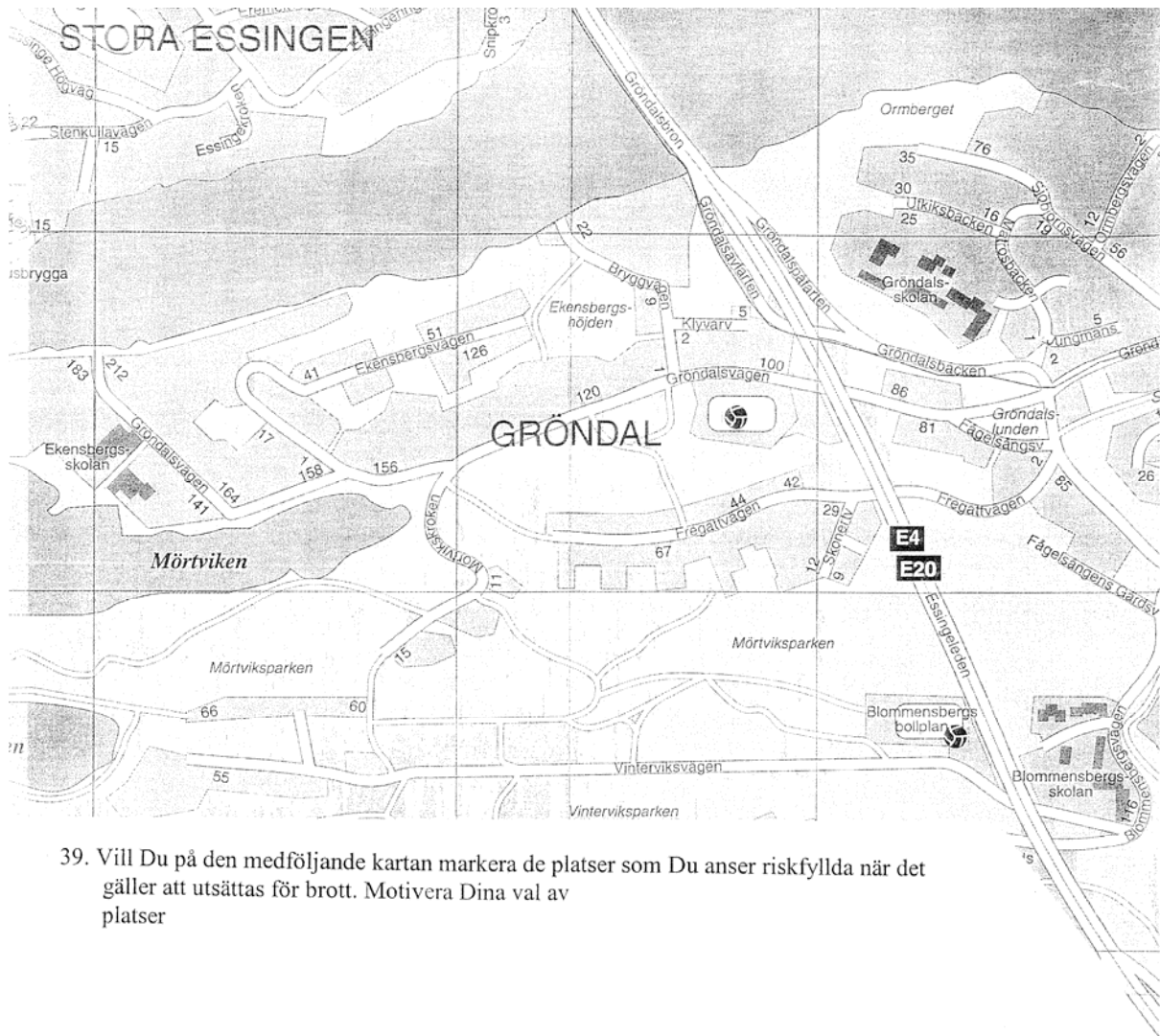
- Nej, är aldrig på stationen
- Nej, aldrig orolig
- Ja, ibland därför att.....

- Ja, ofta därför att.....

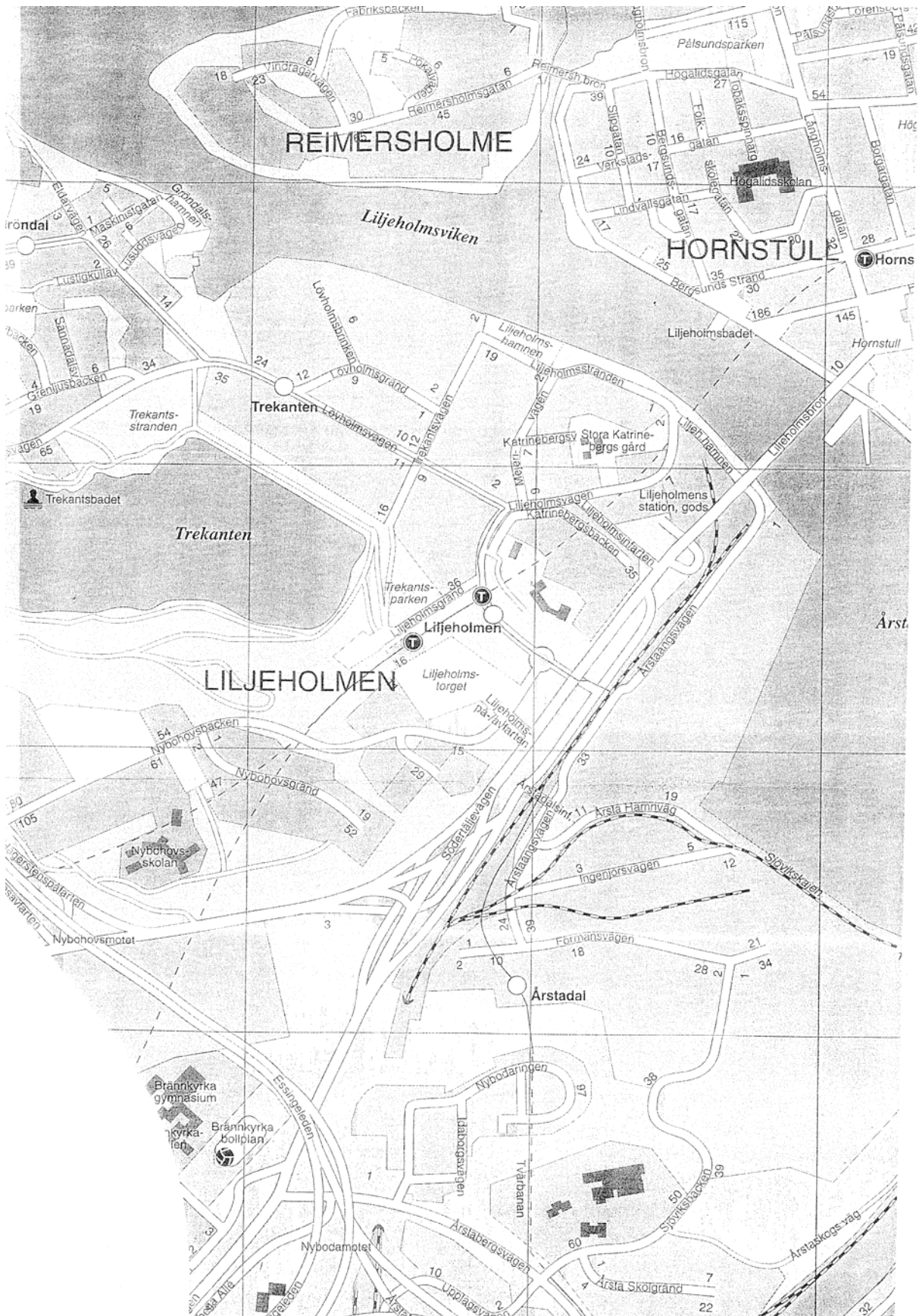
32. Är Du orolig för att åka buss i linjetrafik i Stockholm därför att Du skulle kunna utsättas för ett brott av något slag?

(Markera med X) Gör ej detta

39. Vill Du på den medföljande kartan markera de platser som Du anser riskfyllda när det gäller att utsättas för brott. Motivera Dina val av platser

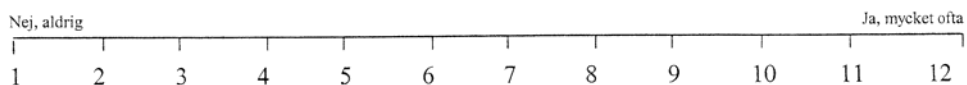
33. Är Du orolig för att åka buss i områdena Liljeholmen och Gröndal därför att Du skulle kunna utsättas för ett brott av något slag? (Avser även väntetid vid hållplatser. Specificera gärna)

- Åker inte buss
- Nej, är inte orolig
- Ja, därför att.....
-
-

34. Är du orolig för att åka tvärbanan i Stockholm därför att Du skulle kunna utsättas för ett brott av något slag?

(Markera med X)

Gör ej detta

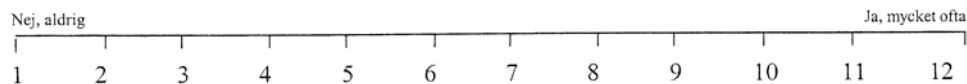
35. Är Du orolig för att åka tvärbanan i områdena Liljeholmen och Gröndal därför att Du skulle kunna utsättas för ett brott av något slag? (Avser även väntetid vid hållplatser. Specificera gärna)

- Åker inte tvärbanan
- Nej, är inte orolig
- Ja, därför att.....
-
-

36. Är du orolig för att gå ensam på kvällen/natten i Stockholms innerstad därför att Du skulle kunna utsättas för ett brott av något slag?

(Markera med X)

Gör ej detta

37. Är Du orolig för att gå ensam på kvällen/natten i Liljeholmen och Gröndal därför att Du skulle kunna utsättas för ett brott av något slag?

- Går ej ensam
- Nej, är inte orolig
- Ja, därför att.....
-
-

38. Har det under de senaste 12 månaderna hänt att Du avstått från att ge Dig ut på kvällen av oro för att bli överfallen, rånad eller på annat sätt ofredad?

- Ja, ofta därför att.....
- Ja, ibland därför att.....
- Nej, därför att.....
- Går ej ut på kvällen därför att.....

40. Känner Du oro för att Dina anhöriga skall utsättas för ett brott av något slag?

Ja, mycket ofta Ja, ganska ofta Nej, ganska sällan Nej, aldrig

Om Ja, vad innebär denna oro?.....
.....

FRÅGOR OM ORDNINGSTÖRANDE FENOMEN

41. Förekommer dessa fenomen i Liljeholmen eller Gröndal; och om de förekommer, kan Du närmare beskriva var och hur?

	Nej	Ja, i liten utsträckning	Ja, i stor utsträckning
Tiggeri	☐	☐	☐
Var och hur			
Klotter/graffiti	☐	☐	☐
Var och hur			
Nedskräpning	☐	☐	☐
Var och hur			
Skadegörelse	☐	☐	☐
Var och hur			
Berusade personer utomhus	☐	☐	☐
Var och hur			
Bostäder som är tillhåll för alkoholister	☐	☐	☐
Var och hur			
Bostäder som är tillhåll för narkotikamissbrukare	☐	☐	☐
Var och hur			
Folk som bråkar och slåss utomhus	☐	☐	☐
Var och hur			
Kvinnor som antastas	☐	☐	☐
Var och hur			
Ungdomsgång som bråkar och stör ordningen	☐	☐	☐
Var och hur			
Andra ordningsstörningar	☐	☐ Vad.....	☐ Vad.....
Var och hur			

FRÅGOR OM UTSATTHET

42. Har Du själv under de senaste 12 månaderna varit utsatt för *fysiskt våld* som lett till synliga märken, skador eller smärta?
 Ja Nej, Gå vidare till fråga 44
43. Vem/vilka utsatte Dig för detta våld, var skedde det och har det hänt flera gånger? Kan Du kort beskriva händelsen/händelserna?
.....
.....
.....
.....
44. Har Du själv under de senaste 12 månaderna blivit utsatt för något *allvarligt hot* eller *hotelser*?
 Ja Nej, Gå vidare till fråga 49
45. Ledde hotet eller hotelserna till att Du blev rädd?
 Ja Nej
46. Har hotet förverkligats?
 Ja Nej
47. Har Du blivit utsatt för *fler* hot eller hotelser under de senaste 12 månaderna?
 Ja, ggr.... Nej
48. Vem/vilka utsatte Dig för det senaste hotet och kan Du kort beskriva händelsen?
.....
.....
.....
.....
49. Har Du själv blivit utsatt för *stöld* under de senaste 12 månaderna?
 Ja Nej, Gå till fråga 51
50. Var och hur många gånger skedde detta?
...ggr i ordinarie bostad
...ggr på vind, i källare, i garage eller förvaringsutrymme som tillhör bostaden
...ggr i fritidsbostad
...ggr av bil i det egna bostadsområdet
...ggr av bil i annat område
...ggr av något i eller från bilen i det egna bostadsområdet
...ggr av något i eller från bilen i annat område
...ggr av cykel, moped, MC eller delar av dessa i det egna bostadsområdet
...ggr av cykel, moped, MC eller delar av dessa i annat område
...ggr annan stöld t ex på arbetsplatsen, i samband med resor, av båt etc.
51. Har Du själv blivit utsatt för *skadegörelse* under de senaste 12 månaderna?
 Ja Nej, Gå till fråga 53

52. Var och hur många gånger skedde detta?
- ...ggr i ordinarie bostad
 - ...ggr på vinden, i källare, i garage eller förvaringsutrymme som tillhör bostaden
 - ...ggr i fritidsbostad
 - ...ggr av bil i det egna bostadsområdet
 - ...ggr av bil i annat område
 - ...ggr av något i eller från bilen i det egna bostadsområdet
 - ...ggr av något i eller från bilen i annat område
 - ...ggr av cykel, moped, MC eller delar av dessa i det egna bostadsområdet
 - ...ggr av cykel, moped, MC eller delar av dessa i annat område
 - ...ggr annan skadegörelse t ex på arbetsplatsen, i samband med resor, på båt etc.

53. Har någon i Ditt hushåll blivit utsatt för något av de fyra ovan nämnda brotten under de senaste 12 månaderna?
- Hushållet består endast av mig Nej Ja, vem och vad hände?
-
-
-

54. Har Du råkat ut för något eller några brott, under de senaste 12 månaderna, av annat slag och var inträffade de i så fall?
- Nej Ja.....
-
-

55. Om Du utsatts för brott under de senaste 12 månaderna, anmäldes detta till polisen?
- Jag utsattes ej för brott Ja Nej
- Om Ja eller Nej varför/varför inte anmäldes brottet till polisen?.....
-
-

56. Slutligen, har Du råkat ut för någon obehaglig händelse i Liljeholmen eller Gröndal, de senaste 12 månaderna (som Du inte tidigare redovisat)?
- Nej Ja, vad.....
-
-

NÅGRA ALLMÄNNA FRÅGOR

57. Den senaste gången som Du såg en polis i området där Du bor, i vilket sammanhang inträffade detta?
- Vet ej/kommer inte ihåg
 - Har inte sett någon polis i vårt område
 - I samband med ett polisingripande
 - Polisen åkte bil eller gick omkring i området

58. Finns det något som Du tycker att polisen som ansvarar för Ditt bostadsområde kan förbättra?
 Nej Ja, nämligen.....

59. Har Du sett något brott begås i Ditt bostadsområde eller i anknytning till detta?
 Nej Ja, vad.....

60. Har Du hört talas om att något brott begåtts i Ditt bostadsområde eller i anknytning till detta?
 Nej Ja, vad.....

61. Har Du på något annat sätt fått veta, t ex genom tidningar eller lokal-TV, att något brott begåtts i Ditt bostadsområde eller i anknytning till detta?
 Nej Ja, vad.....

62. Skyddar sig Du och Ditt hushåll mot brott på något av följande sätt?
 Jag/vi har inga extra stöldskydd i bostaden/bilen
 Säkerhetslås Fönsterlås
 Gallergrind Bankfack
 Inbrottslarm Rattkrycka i bilen
 Säkerhetsdörr Annat tekniskt stöldskydd i bilen
 Bekanta/grannar tittar till bostaden när jag/vi åker bort

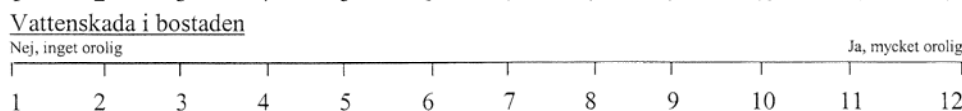
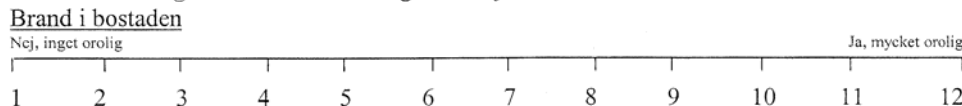
63. Skyddas Du och Ditt hushåll mot brott på något ytterligare sätt?
 Nej, inte direkt
 Ja, på följande sätt.....

64. För Er som bor hos allmännyttan eller privatvård, vad önskar Du Dig av Din hyresvärd i denna fråga?

65. Är Din bostad utrustad med en brandvarnare? Ja Nej Vet ej

66. Har Du brandsläckare i Din bostad? Ja Nej Vet ej

67. Är Du orolig för att drabbas av något av följande?

Rapportserien

ISSN 1400-853X

- 1995:1 Estrada, Felipe, *Ungdomsbrottslighetens utveckling 1975–1994*.
- 1996:1 Rytterbro, Lise-Lotte, *Narkotikamissbruk upptäckt genom urinprov*.
- 1997:1 Ringman, Karin, *Brottsförebyggande åtgärder i en förort*.
- 1997:2 von Hofer, Hanns (Ed.), *Nordic Criminal Statistics 1950–1995*.
- 1998:1 Backström, Malin (red.), *Homosexuell i dag*.
- 2001:1 Westfelt, Lisa, *Organisatoriska förändringar inom svensk polis under 1900-talet med avseende på kampen mot organiserad brottslighet*.
- 2001:2 Hörnvist, Magnus, *Allas vårt ansvar – i praktiken. En statligt organiserad folkrörelse mot brott*.
- 2001:3 Shannon, David, *Graffiti and Adolescent Delinquency. An Analysis of Short Term Career Trajectories*.
- 2003:1 Tham, Henrik (red.), *Forskare om narkotikapolitiken*.
- 2003:2 Karlsson, Jenny & Pettersson, Tove, *Fokusgruppsintervjuer med ungdomar om genus och våld. Konstruktioner av gärningspersoner och offer*.
- 2003:3 Falck, Sturla, von Hofer, Hanns & Storgaard, Anette (Eds.), *Nordic Criminal Statistics 1950–2000*.
- 2005:1 Skrinjar, Monica, *Bilder av och åtgärder mot narkotika(miss)brukare – en reflexiv studie*.
- 2005:2 Pettersson, Tove, *Polisingripanden vid eget bruk av narkotika. Särbehandlas personer med utländsk bakgrund?*
- 2005:3 Heber, Anita, *Var rädd om dig! En litteraturöversikt om rädslan för brott*.
- 2005:4 Ericson, Christina, *Kvinnor och män i kriminalpolitiska motioner 1971–2000. En analys i ljuset av tre feministiska perspektiv*.
- 2006:1 Litzén, Staffan, *Oro för brott i urban miljö. Trygghetsundersökningar med anknytning till Stockholm*.